

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

ЗВІТ

про результати Пілотного проекту з контролю державної допомоги суб'єктам господарювання в енергетичній сфері України

На виконання доручення Прем'єр-міністра України від 07.05.2015
№ 17233/2/1-15 (вх. № 3.1/381 від 07.05.2015)

СХВАЛЕНО

Антимонopolьним

комітетом України

28 грудня 2016 року,

протокол № 102

Київ 2016

СКОРОЧЕННЯ

АЕС	Атомна електростанція
АМКУ	Антимонопольний комітет України
ВРУ	Верховна Рада України
ГАЕС	Гідроакумулювальна електростанція
ГЕС	Гідроелектростанція
ДЕС	Договір про заснування Енергетичного Співтовариства
ДП НАЕК «Енергоатом»	Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»
ДП «Енергоринок»	Державне підприємство «Енергоринок»
ДФЄС	Договір про функціонування Європейського Союзу
ДЧОРЕ	Договір між членами Оптового ринку електричної енергії України
ЕС	Енергетичне Співтовариство
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
Євроатом	Європейське співтовариство з атомної енергії
ЄС	Європейський Союз
Закон	Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПКВК	Код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного або місцевих бюджетів
Мінекономрозвитку	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Міненерговугілля	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України
Мінфін	Міністерство фінансів України
МСП	Малі та середні підприємства
НАК «Нафтогаз»	Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
НКРЕ	Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері енергетики
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг
ОЕС України	Об'єднана електрична система України
ОРЕ	Оптовий ринок електричної енергії України
ПДВ	Податок на додану вартість
ПСЗЕІ	Послуги, що становлять загальний економічний інтерес
ТЕС	Теплоелектростанція
ТЕЦ	Теплоелектроцентрально
Угода	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони

ЗМІСТ

1.	МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	6
2.	ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	8
3.	ЗАКОНОДАВСТВО ЄС, ЩО РЕГУЛЮЄ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	11
4.	ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ У СЕКТОРІ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС	14
4.1.	Реструктуризація та ліквідація суб'єктів господарювання в рамках бюджетної програми «Реструктуризація вугільної та торф'яної промисловості»	17
4.2.	Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції (код бюджетної програми КПКВК – 1101110)	24
4.3.	Заходи з охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, а саме оснащення новітніми приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації (код бюджетної програми – КПКВК 1101160)	28
4.4.	«Державна підтримка будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічне переоснащення зазначених підприємств» (код бюджетної програми — КПКВК 1101200)	30
4.5.	Державна підтримка діяльності гірничорятувальної служби в межах бюджетної програми «Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах»	33
4.6.	Надання допомоги постраждалим і сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварій, що сталися 17 лютого 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта Північна» державного підприємства «Макіїввугілля» і 11 квітня 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта імені О.О. Скочинського» державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія»	35

5.	ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС	37
5.1.	Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2016 роки	42
5.2.	Бюджетна програма «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів» (код бюджетної програми — 1206040)	45
5.3	Дотації енергопостачальним компаніям для компенсації втрат від постачання електричної енергії пільговим категоріям споживачів за регульованим тарифом	47
5.4.	Спеціальні (індивідуальні) заходи підтримки електрометалургійних підприємств у 2014 році	52
5.5.	Спеціальний (індивідуальний) захід щодо роздрібного тарифу на електроенергію для вибраних вугледобувних компаній	57
5.6.	Додаткові платежі окремим виробникам електричної енергії на виконання законодавчих актів та урядових рішень, погашення безнадійного боргу	59
5.7.	Додатковий платіж на вирішення будь-якого спірного питання, у зв'язку із уточненням вимірів або іншим узгодженням коригування	61
5.8.	Додатковий платіж на зменшення платежу виробнику, який працює за ціновими заявками, за користування додатково отриманими коштами	63
5.9.	Зменшення платежів виробникам електричної енергії за порушення Порядку реалізації плану реконструкції та модернізації ТЕС	65
5.10.	Перехресне субсидіювання виробництва теплової та електричної енергії	66
5.11.	Авансові платежі окремим виробникам електричної енергії, які працюють за ціновими заявками, за електричну енергію що має бути поставлена	67
5.12	Спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій і теплоелектростанцій комбінованого типу у період до 2020 року	69
5.13.	Компенсація різниці у тарифах на виробництво теплової енергії на теплогенеруючих установках для потреб населення	72
5.14.	Податкові пільги для підприємств енергетичного сектору	74

5.15.	Державні гарантії за позиками для забезпечення безпеки в електроенергетичній сфері	78
6.	ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА У НАФТО-ГАЗОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	83
6.1.	Надання державних гарантій для залучення кредитів НАК «Нафтогаз України»	83
6.2.	Покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період)	87
6.3.	Надання НАК «Нафтогаз України» можливості стягувати заборгованості споживачів за природний газ	88
6.4.	Звільнення ПАТ «Укргазвидобування» від обов'язку дотримання вимог Технічного регламенту при виробленні пального	89
6.5.	Фінансування збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України»	90
7.	ВИСНОВКИ ДО ЗВІТУ	93
8.	ПРОПОЗИЦІЇ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	95
	ДОДАТОК 1 – Перелік програм та заходів державної підтримки, додаткова інформація щодо яких необхідна АМКУ для завершення аналізу	97
	ДОДАТОК 2 – Інформація, необхідна АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки	98

1. МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

1.1. МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ДЕС

- (3) Україна приєдналась до ДЕС шляхом підписання 24.09.2010 Протоколу про приєднання України до ДЕС, який набрав чинності для України 01.02.2011.
- (4) Україна стала стороною ДЕС 1 лютого 2011 року. Згідно зі статтею 1 Протоколу про приєднання України до ДЕС, Україні надаються всі права, надані Договірним сторонам, і вона виконує всі зобов'язання, покладені на Договірні сторони ДЕС і всіма Рішеннями та Процедурними актами, ухваленими під час застосування ДЕС із часу набуття ним чинності.
- (8) Відповідно до пункту (с) частини першої та частини другої статті 18 ДЕС будь-яка державна допомога, яка спотворює або загрожує порушити конкуренцію, шляхом підтримки окремих підприємств або певних енергоресурсів повинні визнаватися несумісною з належною дією ДЕС, оскільки може негативно вплинути на торгівлю між Сторонами ДЕС енергопродуктами й матеріалами, для транспортування яких використовуються мережі, та підлягає оцінці на підставі критеріїв, які застосовуються в ЄС.
- (9) При цьому стаття 18 і Додаток III до ДЕС містять пряме посилання на правила про державну допомогу, встановлені статтями 106 і 107 ДФЄС. Отже, заходи і програми в енергетичному секторі України, повинні бути оцінені на основі критеріїв, розроблених на підставі статей 106 і 107 ДФЄС.
- (5) Стаття 18 ДЕС безпосередньо застосовується до кожного заходу і програми Договірної Сторони ДЕС, починаючи з дати її приєднання і без застосування будь-яких додаткових перехідних періодів (тобто, для України починаючи з 1 лютого 2011 року).
- (6) Статтею 107 ДФЄС передбачено, що якщо в Договорах не обумовлено інакше, допомога, яку в будь-якій формі надає держава-член за рахунок державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію, надаючи переваги певним суб'єктам господарювання або виробництву певних товарів, є несумісною з внутрішнім ринком тією мірою, якою вона впливає на торгівлю між державами-членами.
- (7) Разом з тим, статтею 6 ДЕС, зокрема, визначено, що Сторони вживатимуть усіх необхідних заходів – чи то загальних, чи то конкретних – для забезпечення виконання зобов'язань, які виникають із ДЕС.
- (8) У зв'язку з цим ДЕС зобов'язує Україну транспонувати і виконувати заборону державної допомоги, що міститься в статті 18 (с) ДЕС.
- (9) Водночас, в тексті ДЕС відсутні положення, які б передбачали обов'язок України прийняти національне законодавство про державну допомогу.
- (10) Відповідальним органом, що здійснює координацію у рамках організації роботи стосовно виконання зобов'язань, що випливають із членства України в ЄС, є Міненерговугілля.
- (11) План заходів щодо виконання зобов'язань в рамках ДЕС (далі – План заходів) затверджено розпорядженням КМУ від 03.08.2011 № 733-р.
- (12) Оскільки ДЕС не передбачені перехідні періоди для впровадження положень щодо державної допомоги, зобов'язання України щодо державної допомоги в енергетичному секторі вже вступили в силу відповідно до вищезгаданого Протоколу про приєднання України до ДЕС.
- (13) У квітні 2014 року Секретаріат ЄС розпочав процедуру врегулювання спору стосовно невиконання Україною положень ДЕС зокрема, за неприйняття законодавчої бази, а також інституційної основи для контролю державної допомоги.

1.2. МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО УГОДИ

- (1) У 2014 році Україною було підписано Угоду.
- (2) Однією зі складових Угоди є зобов'язання України щодо створення ефективної системи моніторингу та контролю державної допомоги суб'єктам господарювання.
- (3) Статтею 267 глави 10 розділу IV Угоди встановлені чіткі вимоги щодо етапів та термінів створення в Україні національної системи контролю державної допомоги.
- (4) Так, зокрема, відповідно до зазначеної статті:
 - 1) протягом трьох років з дати набрання чинності Угодою Україна має прийняти національне законодавство про державну допомогу та заснувати незалежний у своїй діяльності орган, який матиме повноваження, необхідні для застосування у повному обсязі статті 262 Угоди. Будь-яка нова допомога, яка надається в Україні, має відповідати положенням статей 262 та 264 Угоди впродовж одного року з дати заснування такого органу;
 - 2) протягом п'яти років з дати набрання чинності Угодою Україна має створити повний реєстр схем державної допомоги, яка надавалася до заснування уповноваженого органу у сфері державної допомоги, та має привести ці схеми допомоги у відповідність до критеріїв, визначених у статтях 262 та 264 Угоди, протягом строку не більше ніж сім років з дати набрання чинності Угодою;
 - 3) протягом перших п'яти років після набрання чинності Угодою, будь-яка державна допомога, надана Україною, має оцінюватись за правилами, ідентичними правилам ЄС, які застосовуються для територій з низьким рівнем розвитку.
- (5) Угодою та Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» передбачені перехідні періоди для впровадження положень щодо державної допомоги.

2. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

- (1) На виконання міжнародних зобов'язань України щодо створення системи контролю державної допомоги, у липні 2014 року ВРУ прийняла Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» № 1555-VII (далі – Закон), яким:
 - а) АМКУ визначено уповноваженим органом з питань моніторингу та контролю за державною допомогою суб'єктам господарювання в Україні;
 - б) встановлено правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції.
- (2) Відповідно до Закону до повноважень АМКУ у цій сфері належить, зокрема, визначення порядку: подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги, розгляду справ про державну допомогу, проведення моніторингу державної допомоги, ведення реєстру державної допомоги, визначення форм та вимог щодо подання інформації про чинну державну допомогу.
- (3) На цей час АМКУ вже прийнято вторинне законодавство, яке регулює:
 - порядок проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання;
 - порядок, форми та вимоги щодо подання АМКУ інформації про чинну державну допомогу суб'єктам господарювання;
 - порядок ведення та доступу до реєстру державної допомоги суб'єктам господарювання;
 - порядок подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги;
 - порядок розгляду справ про державну допомогу (включно з порядком відкликання рішень, прийнятих за результатами розгляду повідомлень або справ про державну допомогу суб'єктам господарювання).
- (4) При цьому триває робота над розробкою проектів актів КМУ щодо визначення критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, зокрема таких як:
 - допомога на забезпечення розвитку регіонів та підтримка малого та середнього підприємництва;
 - допомога на професійну підготовку працівників та на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць;
 - допомога на захист навколишнього середовища та в енергетичній сфері;
 - допомога на відновлення платоспроможності та реструктуризацію суб'єктів господарювання;
 - допомога на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність.

З цією метою, АМКУ створено 5 робочих груп, до складу яких залучені представники органів державної влади (надавачів державної допомоги), громадських організацій, юридичних компаній та експертів у відповідних галузях.
- (5) На виконання доручення Прем'єр-міністра України від 07.05.2015 № 17233/2/1-15 стосовно виконання Плану заходів щодо реалізації у 2015 – 2016 роках зобов'язань України в частині контролю державної допомоги в енергетичній сфері, які виникають внаслідок приєднання до ДЕС, АМКУ разом з Міненерговугілля, Мінфіном та НКРЕКП реалізовано Пілотний проект з контролю державної допомоги в енергетичній сфері України (далі – Пілотний проект).
- (6) При реалізації Пілотного проекту здійснено збір та аналіз інформації стосовно нормативно-правових актів, якими у 2014 – 2015 роках передбачено надання державної підтримки, та виявлення заходів державної підтримки, які застосовуються до підприємств

в сфері енергетики, обсягів такої підтримки та подальшого аналізу сумісності таких заходів із вимогами Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та нормами ЄС.

- (7) Аналіз інформації здійснювався за підтримки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» на підставі заповнених форм моніторингу, отриманих АМКУ від Міненерговугілля, Мінекономрозвитку і НКРЕКП, НАК «Нафтогаз України», а також інформації, отриманої АМКУ у ході виконання своїх повноважень у сфері захисту економічної конкуренції, та Проектом ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» – з відкритих джерел, зокрема повідомлень у засобах масової інформації і правових баз даних.
- (8) Мінфін не надав повних даних у вигляді заповненої форми, яка надсилалася АМКУ для отримання від Мінфіну необхідної для здійснення Пілотного проекту інформації.
- (9) При підготовці цього звіту використано Аналітичну записку Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36 щодо програм і заходів державної допомоги в енергетичному секторі України та Звіт про загальну сферу застосування та зміст підзаконних нормативно-правових актів про опрацювання допустимості заходів державної допомоги в сфері енергетики.
- (10) В ході реалізації Пілотного проекту з проаналізовано 26 програм та заходів підтримки, а саме:
 1. Реструктуризація та ліквідація суб'єктів господарювання в рамках бюджетної програми «Реструктуризація вугільної та торф'яної промисловості»;
 2. Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції (код бюджетної програми КПКВК – 1101110);
 3. Заходи з охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, а саме оснащення новітніми приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації (код бюджетної програми – КПКВК 1101160);
 4. «Державна підтримка будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічне переоснащення зазначених підприємств» (код бюджетної програми — КПКВК 1101200);
 5. Державна підтримка діяльності гірничорятувальної служби в рамках бюджетної програми «Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах»;
 6. Надання допомоги постраждалим і сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварій, що сталися 17 лютого 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта Північна» державного підприємства «Макіїввугілля» і 11 квітня 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта імені О.О. Скочинського» державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія»;
 7. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2016 роки;
 8. Бюджетна програма «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів» (код бюджетної програми — 1206040);
 9. Спеціальні (індивідуальні) заходи підтримки електрометалургійних підприємств у 2014 році;
 10. Спеціальний (індивідуальний) захід щодо роздрібного тарифу на електроенергію для вибраних вугледобувних компаній;
 11. Дотації для компенсації втрат енергопостачальних компаній від постачання електричної енергії за регульованим тарифом пільговим категоріям споживачів;
 12. Додатковий платіж на вирішення будь-якого спірного питання, у зв'язку із

- уточненням вимірів або іншим узгодженням коригування;
13. Додатковий платіж на зменшення платежу виробнику, який працює за ціновими заявками, за користування додатково отриманими коштами;
 14. Зменшення платежів виробникам електричної енергії за порушення Порядку реалізації плану реконструкції та модернізації теплових електростанцій;
 15. Авансові платежі окремим виробникам електричної енергії, які працюють за ціновими заявками, за електричну енергію що має бути поставлена;
 16. Перехресне субсидіювання виробництва теплової та електричної енергії;
 17. Спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій і теплоелектростанцій комбінованого типу у період до 2020 року;
 18. Компенсація різниці у тарифах на виробництво теплової енергії на теплогенеруючих установках для потреб населення;
 19. Додаткові платежі окремим виробникам електричної енергії на виконання законодавчих актів та урядових рішень, погашення безнадійного боргу;
 20. Податкові пільги для підприємств енергетичного сектору;
 21. Державні гарантії за позиками для забезпечення безпеки в електроенергетичній сфері;
 22. Надання державних гарантій для залучення кредитів НАК «Нафтогаз України»;
 23. Покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період);
 24. Надання НАК «Нафтогаз України» можливості стягувати заборгованості споживачів за природний газ;
 25. Звільнення ПАТ «Укргазвидобування» від обов'язку дотримання вимог Технічного регламенту при виробленні пального;
 26. Фінансування збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України».
- (11) Разом з тим, варто зазначити, що під час реалізації Пілотного проекту АМКУ було проаналізовано чинні в 2014 – 2015 роках програми державної допомоги як ті, що фінансувалися в вказані роки, так і ті, за якими не здійснювалося фінансування, а від так, можна зробити висновок, що програми державної допомоги, які не фінансувалися протягом зокрема 2014 – 2015 років не були ефективними. Проте, незаконна державна допомога – хоч і не фінансується в даний момент – повинна бути скасована, щоб бути впевненими, що фінансування такої державної допомоги в майбутньому буде недопустимим.
- (12) Крім того, аналіз, здійснений у ході реалізації Пілотного проекту, базується на інформації, наявній в АМКУ на даному етапі, до вступу в силу Закону у повному обсязі. Тому в деяких випадках неможливо зробити чіткий висновок про характер заходів підтримки, тобто, чи є такий захід державною допомогою чи ні, а також про сумісність з такої допомоги для конкуренції.
- (13) Цей Звіт є основою для самостійної оцінки відповідних надавачів державної допомоги і вказує на потенційні зміни в їхніх програмах державної допомоги, необхідні для приведення зазначених програм у відповідність до вимог українського законодавства щодо державної допомоги та міжнародним зобов'язанням України щодо моніторингу та контролю державної допомоги, зокрема у енергетичній сфері. Крім того, він вказує, які саме програми державної допомоги повинні бути повідомлені АМКУ, починаючи з 2 серпня 2017 року.

3. ЗАКОНОДАВСТВО ЄС, ЩО РЕГУЛЮЄ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

- (1) Після приєднання України до ДЕС норми ЄС щодо державної допомоги мають безпосередньо застосовуватися в Україні. Вони є дуже важливими для енергетичного сектора, адже держави-члени ЄС надають цій галузі великі обсяги допомоги. Разом з тим, енергетична політика ЄС зосереджена на забезпеченні надійного енергопостачання за прийнятними цінами для підприємств і споживачів у ЄС та на досягненні мінімально негативного впливу виробництва енергії на довкілля.
- (2) У недалекому минулому розповсюдження національних монополій, перешкоди міжнародній торгівлі та брак конкуренції визначались як типові ознаки галузі енергетики. У 1990-х роках більшість національних ринків електроенергії та природного газу були монополізовані, але на межі тисячоліть енергетичні ринки ЄС отримали потужний поштовх до лібералізації. ЄС та його держави-члени вирішили поступово відкривати ці ринки для конкуренції, в результаті чого були затверджені нові правила щодо конкуренції та державної допомоги в сфері енергетики на підтримку лібералізації енергетичних ринків.
- (3) Політика ЄС у сфері енергетики тісно пов'язана з політикою, спрямованою на забезпечення охорони навколишнього природного середовища. Що стосується охорони довкілля, нинішня політика ЄС спрямована на зменшення негативного впливу енергетичних галузей на довкілля, підвищення використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, та зниженні залежності від імпортованих корисних копалин. Ще одна ціль ЄС полягає в підвищенні рівня конкуренції в енергетичному секторі з метою встановлення сталих та прийнятних цін для кінцевих споживачів. Крім того, ЄС має на меті розповсюдження використання «зелених» технологій, зниження обсягів викидів вуглекислого газу та, що важливо, підтримку переходу до ресурсоефективної та низьковуглецевої економіки.
- (4) Загалом політика ЄС у сфері державної допомоги повинна розглядатися як інструмент заохочення підприємств до вирішення вказаних вище проблем за нездатності ринку самотійно їх здолати. У свою чергу, контроль за наданням державної допомоги є важливим інструментом стимулювання охорони довкілля та вирішення проблем зміни клімату, що також є важливою ціллю енергетичної політики ЄС. Наприклад, чинні норми передбачають чітку вимогу щодо обов'язкового екологічного компоненту політики надання державної допомоги в сфері енергетики (наприклад, спрямованість на сприяння зниженню викидів CO₂, використанню відновлюваної енергії тощо).
- (5) При оцінці допустимості державної допомоги в сфері енергетики необхідно враховувати наступне. Законодавство ЄС у сфері державної допомоги ґрунтується на положеннях статей 107 і 109 ДФЄС. По суті положення ДФЄС:
 - 1) передбачають заборону надання державної допомоги (внаслідок її неналежного або недопустимого впливу на конкуренцію та торгівлю);
 - 2) встановлюють випадки, коли державна допомога за будь-яких умов вважається допустимою;
 - 3) передбачають створення системи повідомлення Європейській Комісії про нові або змінені заходи державної допомоги, визначаючи загальні підстави для Комісії звільняти повідомлені заходи державної допомоги від загальної заборони за результатами їх аналізу в кожному конкретному випадку.
- (6) Державну допомогу в сфері енергетики може бути визнано допустимою відповідно до частин другої та третьої статті 107 ДФЄС (як це зазначено у додатку III ДЕС).
- (7) Відповідно до частини другої статті 107 ДФЄС, допустимою є, зокрема:
 - (а) допомога соціального характеру, надана окремим споживачам, за умови, що вона надається без дискримінації на підставі походження відповідних товарів;
 - (б) допомога для ліквідації наслідків стихійного лиха або надзвичайних ситуацій.

- (8) Відповідно до частини третьої статті 107 ДФЕС, в окремих випадках може бути визнана допустимою, зокрема:
- (а) допомога, що сприяє економічному розвитку регіонів з надзвичайно низьким рівнем життя або високим рівнем безробіття та регіонів, зазначених в статті 349 ДФЕС, з огляду на їх структурну, економічну та соціальну ситуацію;
 - (b) допомога, що сприяє здійсненню важливого проекту спільного європейського інтересу або усуває суттєву шкоду функціонуванню економіки держави-члена;
 - (c) допомога, що сприяє розвитку певних видів економічної діяльності або певних сфер економіки, якщо така допомога не впливає негативно на умови торгівлі такою мірою, що це суперечить спільному інтересові.
- (9) Відповідно до частини другої статті 106 ДФЕС: «Суб'єкти господарювання, яким довірено надання послуг загальноекономічного значення чи які мають характер прибуткової монополії, підпадають під дію положень цих Договорів, зокрема правил конкуренції, тією мірою, якою застосування таких правил не перешкоджає, де-юре чи де-факто, виконанню покладених на них завдань. Розвиток торгівлі не повинен зазнавати впливу у такій мірі, в якій це суперечить інтересам Союзу».
- (10) Відповідно до статті 19 ДЕС: «Що стосується державних підприємств і підприємств, яким були надані спеціальні або виключні права, кожна Договірна Сторона гарантує, що через 6 місяців з дати набрання чинності Договором будуть дотримуватися принципи Угоди про заснування Європейського Співтовариства, зокрема пункти 1 й 2 статті 86 (додаток III)». Статтею 86 Угоди про заснування Європейського Співтовариства (зараз стаття 106 ДФЕС) визначено: «1. Щодо державних суб'єктів господарювання та суб'єктів господарювання, яким держави-члени надають особливі або виключні права, держави-члени не вводять в дію та не зберігають чинність жодного заходу, що суперечить правилам, зазначеним у Договорах, зокрема таким, що визначені у статті 18 та статтях 101-109.
2. Суб'єкти господарювання, яким довірено бути операторами послуг загального економічного інтересу або які мають характер прибуткової монополії, підпадають під дію правил, що містяться в Договорах, зокрема правил конкуренції, тією мірою, якою застосування таких правил не заважає, *de jure* або *de facto*, виконанню окремих завдань, які їм доручено. Розвиток торгівлі не повинен зазнавати впливу у такій мірі, в якій це суперечить інтересам Союзу».
- (11) Охорону довкілля також визначено одним із можливих зобов'язань надавачів громадських послуг. Положення частини другої статті 106 ДФЕС застосовуються тільки до компаній, яким доручено надання ПСЗЕІ. Обсяг відшкодування вартості ПСЗЕІ повинен бути пропорційним до зазначених витрат. Тому необхідно забезпечити облік витрат, пов'язаних з наданням ПСЗЕІ, з метою розрахунку частки таких витрат, яка може бути відшкодована. Якщо державна підтримка надання законних ПСЗЕІ відповідає критеріям, визначеним європейськими судами (справа *Altmark* 2003 року), відшкодування державою вартості ПСЗЕІ не вважається наданням державної допомоги.
- (12) На цей час в ЄС діють такі акти, що регулюють надання державної допомоги в сфері енергетики та які застосовуються в контексті ДЕС:
- Повідомлення Комісії про поняття державної допомоги згідно зі статтею 107(1) ДФЕС¹;
 - Настанови Комісії щодо надання державної допомоги у сфері охорони довкілля та енергетики на 2014–2020 роки²;

¹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC0719\(05\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC0719(05))

² Настанови Комісії щодо надання державної допомоги у сфері охорони довкілля та енергетики на 2014–2020 роки, ОВ 2014/С 200/01.

- Регламент Комісії (ЄС) № 651/2014 від 17 червня 2014 року (GBER)³;
- Повідомлення Комісії щодо застосування правил державної допомоги ЄС до компенсації, що виділяється для надання послуг загального економічного інтересу⁴;
- Рішення Комісії 2012/21/EU про застосування статті 106(2) ДФЕС щодо державної допомоги у формі компенсації витрат окремим підприємствам за надання послуг загального економічного інтересу⁵;
- Повідомлення Комісії щодо рамкових положень про державну допомогу в формі компенсації за надання суспільних послуг⁶;
- Регламент Комісії щодо застосування статей 107 та 108 ДФЕС до незначної допомоги, що надається підприємствам, які виконують функції з надання послуг загального економічного інтересу⁷;
- Настанови Комісії щодо окремих заходів державної допомоги в рамках схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів після 2012 року⁸;
- Комюніке Комісії про методику аналізу державної допомоги, пов'язаної з покриттям незворотних витрат, від 26 липня 2001 року⁹;
- Рішення Ради щодо державної допомоги для забезпечення закриття неконкурентних вугільних шахт від 21 грудня 2010 року.¹⁰ (далі – Рішення Ради 2010/787/ЄС).

- (13) Разом з цим, документ Європейської Комісії «Методика аналізу державної допомоги, пов'язаної з покриттям незворотних витрат» у секторі електроенергії визначає принципи оцінювання Комісією відповідності положенням ДФЕС державної допомоги, спрямованої на відшкодування довгострокових інвестицій або зобов'язань компаній у сфері електроенергетики, що виникли за часів, коли ринок електроенергії був закритим і зрештою стали економічно невиннованими внаслідок лібералізації галузі.
- (14) Проблема в цій сфері полягала в тому, що падіння цін на електроенергію для споживачів, спричинене лібералізацією галузі, негативно позначилось на економічній ефективності інвестицій або контрактів через виникнення, так званих, незворотних витрат.
- (15) У деяких випадках наявність описаної вище проблеми виправдовувала надання допомоги для відшкодування збитків, спричинених інвестиціями чи контрактами, що стали економічно невиннованими в результаті лібералізації.

³ Регламент Комісії (ЄС) № 651/2014 від 17 червня 2014 року про визнання деяких категорій допомоги допустимими для внутрішнього ринку відповідно до статей 107 і 108 Договору про функціонування Європейського Союзу.

⁴ ОJ 2012/C 8/02.

⁵ 2012/21/EU: Commission Decision of 20 December 2011 on the application of Article 106(2) of the Treaty on the Functioning of the European Union to State aid in the form of public service compensation granted to certain undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest, OJ 2012/21/EU.

⁶ Commission Communication - European Union framework for State aid in the form of public service compensation OJ 2012/C 8/03.

⁷ Commission Regulation (EU) No 360/2012 of 25 April 2012 on the application of Articles 107 and 108 of the Treaty on the Functioning of the European Union to de minimis aid granted to undertakings providing services of general economic interest, OJ 2012/L 114/8.

⁸ Настанови щодо окремих заходів державної допомоги в рамках схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів після 2012 року. Офіційний вісник C154 від 5 червня 2012 року.

⁹ Комюніке Комісії про методику аналізу державної допомоги, пов'язаної з покриттям незворотних витрат. Затверджено Комісією 26 липня 2001 року, Лист Комісії SG (2001) D/290869 від 6 серпня 2001 року.

¹⁰ Рішення Ради щодо державної допомоги для забезпечення закриття неконкурентних вугільних шахт, ОВ L 336 від 21 грудня 2010 року. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010D0787>

4. ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ У СЕКТОРІ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

- (1) Що стосується державної допомоги, наданої в вугільному секторі, слід зазначити, що (як і у виробництві сталі) структурні зміни в міжнародних і європейських енергетичних ринках змусили вугільну промисловість ЄС з 1960 року докласти істотних зусиль з модернізації, раціоналізації і реструктуризації.
- (2) Додатково до конкуренції з боку сирої нафти і природного газу, на ринку вугілля ЄС спостерігається зростаючий конкурентний тиск вугілля, що імпортується з-за меж ЄС. Ці фактори призвели до того, що багато вугільних підприємств потрапляють у фінансові труднощі і потребують фінансової підтримки.
- (3) Проте для того, щоб домогтися загального скорочення державної допомоги у вугільній галузі, було визнано за необхідне зниження витрат і потужностей у вугільній галузі. Було також прийнято рішення про те, що політика раціонального розподілу виробництва потребує зниження витрат і здатності концентруватися, в першу чергу, на тих ділянках виробництва, які традиційно отримують найвищий рівень допомоги.
- (4) Отже, в контексті закриття неконкурентоспроможних шахт, допомога вугільної промисловості в ЄС може вважатися сумісною з функціонуванням внутрішнього ринку, якщо вона відповідає положенням Рішення Ради 2010/787/ЄС.
- (5) Разом з тим, продовжують застосовуватися інші конкретні правила, зокрема, ті, які дозволяють деяку державну допомогу для проведення досліджень, розробок та інновацій, охорони навколишнього середовища та заходів з підготовки кадрів у вугільній галузі.
- (6) В ЄС надання державної допомоги визнається несумісним з конкуренцією і є забороненим. Проте, Європейська Комісія уповноважена надавати дозвіл на такі програми допомоги, у разі визнання їх допустимими для конкуренції і торгівлі.
- (7) Основні правила щодо надання державної допомоги в даному секторі містяться в наступних актах:
 - Повідомлення Комісії стосовно певних аспектів розгляду справ про конкуренцію, що є результатом припинення дії Договору про заснування Європейського Співтовариства Вугілля та Сталі;
 - Рішення Ради 2010/787/ЄС.
- (8) Щодо сумісності державної допомоги в сфері вугледобування ЄС та ЕС необхідно зазначити таке:
 - державна допомога на відновлення платоспроможності та реструктуризацію в секторі вугледобування є забороненою;
 - дозволеною є державна допомога на закриття шахт, а також допомога, спрямована на захист навколишнього природного середовища у зв'язку з закриттям шахт;
 - інші спеціальні правила, зокрема, стосовно допомоги на дослідження, розробки та інновації, допомоги на захист довкілля; допомога на навчання все ще застосовуються в межах максимальної інтенсивності допомоги, за виключенням випадків, якщо інше не передбачено такими положеннями.
- (9) Рішення Ради 2010/787/ЄС містить три типи вимог стосовно допомоги на закриття вугільних шахт:
 - 1) стаття 2(2) містить перелік видів економічної діяльності, які пов'язані з вугільною промисловістю, витрати на які можуть бути покриті допомогою, а саме: допомога повинна покривати лише витрати пов'язані з вугіллям, яке використовується для виробництва електроенергії, комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, виробництва коксу і заправки паливом доменних печей в металургійній промисловості, де таке використання має місце в ЄС.
 - 2) стаття 3 включає перелік умов для надання допомоги, що покриває поточні витрати від виробництва вугілля, при дотриманні яких така допомога може бути

сумісною з внутрішнім ринком:

- робота відповідних підрозділів повинна формувати частину плану закриття, термін якого не виходить за межі 31 грудня 2018 року;
- відповідні підрозділи повинні бути закриті остаточно відповідно до плану закриття;
- повідомлена допомога не повинна перевищувати різницю між передбачуваними витратами виробництва і передбачуваними доходами за рік. Допомога, що була фактично надана, повинна проходити щорічну корекцію, на основі фактичних витрат і доходів, але не пізніше закінчення року, наступного за роком, у якому було надано допомогу;
- обсяг допомоги на тонну вугільного еквівалента не повинна призводити до того, що ціни на вугілля в ЄС будуть нижче, ніж для вугілля подібної якості з третіх країн;
- відповідні підрозділи повинні були працюючими станом на 31 грудня 2009 року;
- загальна сума допомоги на закриття, що надається державою-членом, повинна мати тенденцію до зниження її розміру;
- загальний обсяг допомоги на закриття в вугільній промисловості держави-члена за будь-який рік після 2010 року, не повинен перевищувати обсягу допомоги, що надається цією державою-членом і, дозвіл на яку було надано Комісією відповідно до статей 4 і 5 Регламенту (ЄС) № 1407/2002 за 2010 рік;
- держави-члени повинні розробити план для вжиття заходів, спрямованих на пом'якшення впливу на навколишнє середовище виробництва вугілля виробничих підрозділів, допомога для яких надається відповідно до цієї статті, наприклад, в сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії або уловлювання та зберігання вуглецю.

Якщо підрозділи, на закриття яких було надано допомогу, не були закриті станом на дату, встановлену в плані про закриття такої шахти, схваленому Комісією, держава-член повинна повернути всю допомогу за весь період протягом якого надавалась допомога відповідно до плану закриття.

Крім того, застосовуються вимоги щодо кумуляції допомоги та щодо ведення окремих рахунків для різних видів діяльності. Це означає, що вся допомога, отримана підприємствами, повинна бути показана в розділі дебіт-кредит в якості окремого джерела доходу, відмінного від доходу від здійснення основної діяльності.

3) Додаток до Рішення Ради 2010/787/ЄС містить перелік допустимих витрат, які можуть бути покриті державною допомогою.

4) Відповідно до статті 2 ДЕС, завданням ЄС є організація відносин між сторонами і створення правових та економічних засад стосовно енергетичної мережі, як це визначено в статті 2(2) ДЕС (тобто включаючи виробництво електроенергії, що визначається статтею 2(1) директиви ЄС 2003/54/ЄС, тепер директиви ЄС 2009/72/ЄС). Крім того, положення ДЕС щодо конкуренції, в тому числі стаття 18(с), застосовуються, так як може бути порушена торгівля енергією між Договірними Сторонами. Тому, положення ДЕС щодо конкуренції застосовуються до вугільної галузі, якщо конкретна діяльність загрожує вплинути на торгівлю між Договірними Сторонами. У практичному плані це означає, що законодавство ЄС охоплює вугілля, якщо воно використовується або призначене для виробництва електроенергії, а також ринки вугілля є релевантним до ринків електричної енергії та нафто-газових

ринків, а також поведінка суб'єктів господарювання на вугільних ринках.

- (10) Під час виконання доручення Прем'єр-міністра України від 07.05.2015 № 17233/2/1-15 АМКУ було отримано інформацію від Міненерговугілля, НКРЕКП і Мінекономрозвитку щодо заходів державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері вугледобування.
- (11) За результатами здійсненого аналізу отриманої інформації щодо державної підтримки у вугільній сфері та норм законодавства ЄС, можна зробити висновок, що близько 90 % із заходів підтримки, про які було повідомлено АМКУ, містять ознаки програм¹¹ або індивідуальних заходів¹² державної допомоги суб'єктам господарювання у сфері вугледобування.
- (12) При цьому, всі заходи підтримки, які містять ознаки програм або індивідуальних заходів державної допомоги суб'єктам господарювання, не відповідають вимогам сумісності, визначеним у законодавстві ЄС/ЕС.
- (13) Серед заходів державної підтримки вугільній промисловості, про які було повідомлено АМКУ, були зокрема:
1. Реструктуризація та ліквідація суб'єктів господарювання в рамках бюджетної програми «Реструктуризація вугільної та торф'яної промисловості»;
 2. Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції (код бюджетної програми КПКВК – 1101110);
 3. Заходи з охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, а саме оснащення новітніми приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації (код бюджетної програми – КПКВК 1101160);
 4. «Державна підтримка будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічне переоснащення зазначених підприємств» (код бюджетної програми — КПКВК 1101200);
 5. Державна підтримка діяльності гірничорятувальної служби в рамках бюджетної програми «Гірничорятувальні заходи на вугледобувних підприємствах»;
 6. Надання допомоги постраждалим і сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварій, що сталися 17 лютого 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта Північна» державного підприємства «Макіїввугілля» і 11 квітня 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта імені О.О. Скочинського» державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія»;

¹¹ Програма державної допомоги передбачає надання державної допомоги певним категоріям суб'єктів господарювання.

¹² Індивідуальний захід державної допомоги – здійснюється поза межами програми державної допомоги, а також окремі заходи державної допомоги, що здійснюються в межах програми державної допомоги.

**ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКІ МОЖУТЬ МІСТИТИ
ОЗНАКИ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ¹³**

**4.1. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В
РАМКАХ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ «РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ВУГІЛЬНОЇ ТА
ТОРФ'ЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ»**

- (1) Програма державної підтримки реструктуризації та ліквідації вугільних шахт була запроваджена в 1997 році. Порядком ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств, затвердженим постановою КМУ від 27.08.1997 № 939 (далі – постанова КМУ від 27.08.1997 № 939), визначено порядок прийняття рішень про ліквідацію, процедури формальної та фізичної ліквідації, а також процедури у сфері охорони довкілля та запобігання негативним соціально-економічним наслідкам. Цією постановою КМУ затверджено перелік вугільних шахт, які підлягають ліквідації.
- (2) В іншому Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реструктуризації вугільної та торфодобувної промисловості, затвердженому постановою КМУ від 11.03.2011 № 236 (далі – постанова КМУ від 11.03.2011 № 236), міститься перелік витрат, які компенсуються за рахунок коштів державного бюджету, серед яких:
- 1) підготовка вугільних шахт до ліквідації, у тому числі:
 - підготовка до передачі та списання запасів вугілля, інших корисних копалин, гірничих виробок, обладнання та устаткування, не потрібних для виконання робіт, що пов'язані з фізичною ліквідацією вугільних шахт;
 - скорочення чисельності працівників;
 - погашення заборгованості з виплати заробітної плати та відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю працівників;
 - платежі за спожиту електроенергію та безоплатне забезпечення вугіллям для побутових потреб;
 - оформлення державних актів на право постійного користування земельними ділянками;
 - охорона довкілля та запобігання небезпечному впливу вугільних шахт, які перебувають на стадії підготовки до ліквідації, на діючі підприємства, будівлі, споруди, стан довкілля та здоров'я людей;
 - розробка проекту ліквідації та проведення державної експертизи;
 - 2) ліквідація вугледобувних, вуглепереробних і торфодобувних підприємств:
 - фізична ліквідація підприємств;
 - охорона довкілля;
 - забезпечення безпеки діючих підприємств і прилеглих територій;
 - подолання негативних соціально-економічних наслідків ліквідації;
 - 3) утримання водовідливних комплексів;
 - 4) виконання бюджетних зобов'язань минулих років, взятих на облік в органах Казначейства;
 - 5) погашення заборгованості за спожиту електричну енергію.

¹³ Додаток до цього Звіту містить перелік питань щодо інформації, необхідної АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки

- (3) На реалізацію вказаної програми щорічно виділяються кошти в рамках бюджетної програми за КПКВК № 1101070.
- (4) У 2014 році цією програмою скористалися такі підприємства:

Підприємства, які отримали державну допомогу	Загальний обсяг бюджетних асигнувань на 2014 рік, тис. грн
ДП «Донецька обласна дирекція з ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств» (Донвуглереструктуризація)	100 848,000
ДП «Луганська обласна дирекція з ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств» (Луганськвуглереструктуризація)	26 541,100
ДП «Центрально-Західна Компанія «Вуглеторфреструктуризація»	3 872,800
ДП «ОК «Укрвуглереструктуризація»	50 138,700
ДП «Шахта № 17-17 «біс»	11 706,100
ДП «Шахта ім. Максима Горького»	20 622,100
ДП «Шахта № 13-біс»	10 193,200
ДП «Шахта «Лідієвка»	29 589,200
ДП «Шахта № 4-21»	8 098,800
ДП «Шахта № 5»	470,300
ДП «Шахта «Північна»	6 588,400
ДП «Шахта ім. Д. С. Коротченка»	1 883,847
ДП «Шахта «Комсомолец»	6 131,300
ДП «Шахта ім. К. І. Кисельова»	4 351,800
ДП «Шахта «Крепінська»	7 571,000
ДП «Шахта «Моспінська»	22 233,200
ДП «Укршахтгідрозахист»	44 278,300
УСЬОГО	355 118,15

- (5) В державному бюджеті на 2015 рік на фінансування цієї програми було заплановано видатки у обсязі 593,9 млн. грн. В АМКУ відсутня інформація про видатки за цією програмою, які були заплановані або здійснювалися у 2016 році.

- (6) Відповідність критеріям державної допомоги:

1. Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів

Програма фінансується за рахунок коштів державного бюджету принаймні з 2007 року у вигляді прямих грантів.

Як показано в попередній таблиці, у 2014 році більшість підприємств отримали пряму підтримку в розмірі понад 200 000 євро (або 4,8 – 5 млн грн).

2. Отримувачам надавалися переваги, недоступні в ринкових умовах.

Така допомога призначена для покриття надзвичайних витрат, які виникають через закриття виробничих підрозділів вугільних шахт. Вона надається підприємствам, які закривають свої виробництва (в тому числі і які закривають деякі з їх підрозділів), і спрямована на зниження витрат виробництва. Допомога

дає отримувачу державної допомоги перевагу, звільнивши його від витрат, які в іншому випадку йому довелося б нести у ході поточної господарської діяльності. У контексті ринкових умов ресурси, надані вищевказаним вугільним шахтам, є безповоротною фінансовою допомогою. В межах української фінансової системи, отримання на ринку безповоротної фінансової допомоги є неможливим.

3. Вибірковість

Підтримка вибіркова, оскільки надається виробничим підрозділам вугільних шахт тільки в процесі ліквідації.

Також перелік підприємств, які підлягають ліквідації, затверджується на основі принципу вибіркової. Міненерговугілля користується правом визначати шахти, які підлягають ліквідації та підтримці, на основі адміністративних повноважень. Допомога може надаватися суб'єктам господарювання, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади та здійснюють або здійснювали діяльність, пов'язану з видобутком вугілля, щоб допомогти їм компенсувати витрати, які виникають або виникли у зв'язку із закриттям вугледобувних підрозділів.

4. Спотворення або загроза спотворення конкуренції

У разі ліквідації/реструктуризації державна допомога знижує або мінімізує фінансовий тягар конкретних державних підприємств вугільної промисловості.

Крім того, інші суб'єкти господарювання – конкуренти, що не отримують такої підтримки, не можуть на рівних умовах конкурувати з суб'єктами господарювання, яким вона надається. Отже, відповідний захід спотворює конкуренцію та може вплинути на торгівлю між ЄС та Україною.

- (7) Отже, на підставі інформації, наявної на сьогоднішній день, АМКУ приходить до попереднього висновку про те, що вказана програма державної підтримки має ознаки державної допомоги.
- (8) Що стосується допустимості даної програми для конкуренції, дана програма державної допомоги не відповідає вимогам права ЄС, які застосовуються до державної допомоги для полегшення закриття неконкурентних вугільних шахт. Однією із основних проблем в даній сфері є прийняття плану закриття таких неконкурентоздатних вугільних шахт. З метою дотримання зазначених вимог, органи влади, що надають державну допомогу вугільним шахтам, повинні розробити і прийняти план закриття неконкурентних шахт.
- (9) **План закриття є основною передумовою для надання допомоги.** Постанова КМУ від 27.08.1997 № 939 передбачає розроблення техніко-економічного обґрунтування недоцільності подальшої експлуатації гірничого підприємства як основи для прийняття рішення про закриття вугільної шахти, а також наказу, в якому визначаються заходи з підготовки гірничого підприємства до ліквідації.
- (10) Так, відповідно до пункту 5 Порядку ліквідації збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств, затвердженого постановою КМУ від 27.08.1997 № 939, техніко-економічне обґрунтування недоцільності подальшої експлуатації гірничого підприємства розробляється у тому разі, якщо наявні запаси вугілля можуть забезпечувати його роботу понад три роки. Зазначене обґрунтування повинне містити:
 - найменування гірничого підприємства, що пропонується ліквідувати, його характеристику та відомості про місцезнаходження;
 - обґрунтування доцільності ліквідації гірничого підприємства та здійснення заходів щодо її проведення;

основні технічні рішення з питань гідроекологічної безпеки на діючих підприємствах та прилеглих територіях;
 термін ліквідації та основні положення її організації;
 відомості про стан і якість запасів вугілля, що залишаються, можливість їх подальшого відпрацювання, передачі іншому діючому вугледобувному підприємству чи списання з обліку;
 пропозиції щодо можливого відновлення гірничих робіт, використання гірничих виробок, будівель, споруд (з урахуванням зміни форми власності на майно підприємства);
 соціально-економічний та екологічний прогноз наслідків ліквідації підприємства.

- (11) Строк реалізації плану закриття не може перевищувати строків, встановлених для приведення у відповідність чинної державної допомоги, згідно з положеннями Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».
- (12) З метою зменшення впливу на довкілля через виробництво вугілля шахтами, яким була надана допомога на закриття, органи державної влади повинні також розробити план відповідних заходів, наприклад, в сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії або уловлювання та зберігання вуглецю.
- (13) Суб'єкти господарювання повинні мати право отримувати допомогу на покриття витрат, які відповідно до звичайної практики бухгалтерського обліку, прямо не впливають на вартість виробництва. Така допомога направлена на покриття виняткових витрат, які виникають через закриття виробничих підрозділів шахт. Для того, щоб така допомога не мала негативного впливу та не надавала надмірної переваги суб'єктам господарювання, які закривають тільки окремі виробничі підрозділи, такі суб'єкти господарювання повинні вести окремі рахунки для кожного виробничого підрозділу.
- (14) Хоча термінологія щодо допустимих витрат, зазначена в постанові КМУ від 11.03.2011 № 236 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реструктуризації вугільної та торфодобувної промисловості» не повністю відповідає тому, що міститься в Рішенні Ради 2010/787/ЄС, можна припустити, що, за своєю суттю, такі витрати можуть відповідати таким вимогам ЄС.

Постанова КМУ від 11.03.2011 № 236	Рішення Ради 2010/787/ЄС
1) підготовка вугільних шахт до ліквідації, у тому числі: • підготовка до передачі та списання запасів вугілля, інших корисних копалин, гірничих виробок, обладнання та устаткування, не потрібних для виконання робіт, що пов'язані з фізичною ліквідацією вугільних шахт; • скорочення чисельності працівників; • погашення заборгованості з виплати заробітної плати та відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю працівників; • платежі за спожиту електроенергію та безоплатне забезпечення вугіллям для побутових потреб; • оформлення державних актів на право постійного користування земельними ділянками; • охорона довкілля та запобігання небезпечному впливу вугільних шахт, які перебувають на стадії підготовки до ліквідації, на діючі підприємства,	(a) витрати на соціальне забезпечення у зв'язку із відправленням на пенсію робітників до досягнення ними встановленого пенсійного віку; (b) інші особливі витрати на робітників, які втратили чи втратять місце роботи; (c) виплата пенсій та утримання, які не передбачені встановленою системою, робітникам, які втратили чи втратять місце роботи, та робітникам, які мають право на такі виплати до закриття; (d) витрати, які покриваються суб'єктами господарювання на реадaptaцію робітників з метою допомогти їм знайти нове місце роботи поза межами вугільної промисловості, а саме витрати на перепідготовку; (e) постачання безкоштовного вугілля робітникам, які втратили чи втратять місце роботи, та робітникам, які мають право на такі поставки до закриття, чи грошовий еквівалент; (f) ліквідаційні витрати, пов'язані із адміністративними, юридичними та податковими

<i>будівлі, споруди, стан довкілля та здоров'я людей;</i> - розробка проекту ліквідації та проведення державної експертизи; 2) ліквідація вугледобувних, вуглепереробних і торфодобувних підприємств: - фізична ліквідація підприємств; - охорона довкілля; - забезпечення безпеки діючих підприємств і прилеглих територій; - подолання негативних соціально-економічних наслідків ліквідації;	нормами, що характерні для вугільної промисловості; (g) <i>додаткова безпека підземних робіт у зв'язку із закриттям вугільних підприємств;</i> (h) <i>провали на поверхні, за умови, що вони були спричинені вугільними підприємствами, які було закрито, чи які знаходяться в процесі закриття;</i> (i) <i>усі належним чином обґрунтовані кошти, що стосуються реабілітації колишніх місць видобутку вугілля, включаючи:</i> — <i>ліквідаційні витрати, що пов'язані з внесками до органів, відповідальних за постачання води та відведення стічних вод,</i> — <i>інші ліквідаційні витрати, що пов'язані з постачанням води та відведенням стічних вод;</i> (j) <i>ліквідаційні витрати на покриття медичного страхування колишніх шахтарів;</i> (k) <i>витрати, пов'язані зі скасуванням чи внесенням змін до діючих контрактів (на максимальну вартість 6 місяців видобутку);</i> (l) <i>виняткове істотне знецінення за умови, що воно було спричинене закриттям вугільних підприємств;</i> (m) <i>витрати на рекультивацію ґрунту.</i> (a) <i>збільшення внесків, що не передбачаються встановленою системою, на покриття витрат на соціальне забезпечення в результаті зменшення кількості вкладників, після закриття вугільних підприємств;</i> (b) <i>витрати на постачання води та відведення стічних вод в результаті закриття вугільних підприємств;</i> (c) <i>збільшення внесків до органів, відповідальних за постачання води та відведення стічних вод, за умови, що таке збільшення є результатом зниження видобутку вугілля, що підлягає оподаткуванню, після закриття вугільних підприємств.</i>
--	---

Що стосується ринку електроенергії, допомога вугледобувній промисловості не повинна впливати на вибір виробників електроенергії щодо джерел первинного енергопостачання. Допомога повинна покривати витрати тільки стосовно вугілля на виробництво електроенергії, виробництва тепла та електроенергії, виробництва коксу та вугілля для доменних печей в сталеливарній промисловості. Крім того, є і інші вимоги законодавства ЕС/ЄС стосовно державної допомоги для вугільних шахт, до яких потрібно наблизити законодавство України.

9) Висновки та пропозиції:¹⁴

Отже, ця програма повинна бути переглянута та повинні бути внесені відповідні зміни. В контексті закриття неконкурентоздатних шахт, допомога вуглевидобувній галузі, зокрема, на покриття втрат від виробництва, може вважатись сумісною із правилами конкуренції, якщо будуть дотримані наступні вимоги:

- покриваються тільки витрати, зазначені в рішенні Ради;
- робота підрозділів шахт повинна регламентуватися планом закриття, строк реалізації якого не перевищує що строку, передбаченого Законом України

¹⁴ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС та Аналітичної записки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

«Про державну допомогу суб'єктам господарювання» для приведення у відповідність чинних програм державної допомоги;

- відповідні підрозділи повинні підлягати однозначному закриттю відповідно до плану закриття;
- відповідні підрозділи повинні працювати на момент набрання повної чинності Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»;
- допомога, про яку повідомляється, не повинна перевищувати різниці між плановою собівартістю та плановим доходом за вугільний рік. Фактично виплачена допомога повинна підлягати річному коригуванню на основі фактичних доходів і видатків, найпізніше наприкінці року видобутку вугілля після року, за який надавалась допомога;
- сума допомоги, еквівалентна тоні вугілля, не повинна спричиняти зниження цін на вугілля в Україні нижче вартості вугілля тієї ж якості з держав-членів ЄС;
- органи державної влади повинні розробити план необхідних заходів, наприклад, щодо раціонального використання енергії, відновних джерел енергії чи вловлювання та зберігання вуглекислого газу;
- державна допомога на закриття вугільній промисловості держави-члена пов'язана з покриттям витрат на закриття шахт і не пов'язана з покриттям поточних витрат підприємств. Вона може вважатись сумісною зі спільним ринком, якщо обсяги надання допомоги не перевищують обсяг понесених витрат;
- вся допомога, отримана підприємствами, має бути відображена в розділі дебіт-кредит в якості окремого джерела доходу, відмінного від доходу від здійснення основної діяльності. Якщо підприємства, які отримують допомогу на закриття, продовжують здійснювати торгівлю або інше виробництво після закриття окремого виробництва або всього виробничого підрозділу, повинні вестись окремі рахунки для кожного виробничого підрозділу, які не стосуються видобування вугілля. Допомога на закриття повинна використовуватись таким чином, щоб не було можливості її переведення на інші шахти або інших економічних видів діяльності, які не частиною входять до плану закриття;
- обсяги державної допомоги мають поступово зменшуватися.

Такі вимоги повинні бути передбачені в критеріях оцінки допустимості державної допомоги у вугледобувній промисловості, затверджених Урядом, а також повинні були враховані у зазначеній схемі державної допомоги.

б) строки для приведення програми у відповідність до правил ЕС/ЄС

Враховуючи взяті Україною зобов'язання, програма державної допомоги для реструктуризації та ліквідації вугільних шахт повинна бути приведена у відповідність до правил ЄС протягом строку, визначеного Уповноваженим органом, проте, не пізніше, ніж протягом 5 років з моменту набрання сили Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» у повному обсязі (тобто, до серпня 2022 року).

Разом з цим, звертаємо увагу на те, що Секретаріат ЕС вказує, що перехідний період, визначений Угодою та Законом України «Про державну допомогу суб'єктам

господарювання», є неприйнятним для Секретаріату ЕС¹⁵. Крім того, Секретаріат ЕС не згоден, що цей термін застосовується і в контексті термінін для планів закриття. На думку Секретаріату ЕС, плани закриття вугільних шахт мають бути розроблені до 31 грудня 2018 року, що відповідає статті 3(1)(a) Рішення Ради 2010/787/ЄС.

¹⁵ В контексті вугільних шахт варто звернути увагу на те, що Секретаріат ЕС цікавиться лише вугіллям, що використовується для виробництва електричної енергії.

4.2. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЧАСТКОВЕ ПОКРИТТЯ ВИТРАТ ІЗ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ТОВАРНОЇ ВУГІЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ (КОД БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ КПКВК – 1101110)

- (1) Витрати на фінансування видатків за цією програмою щорічно передбачаються у Державному бюджеті України. До 2015 року вона була наймасштабнішою програмою галузевої підтримки у формі бюджетних субсидій в Україні.
- (2) Правовою основою для реалізації цієї та інших програм підтримки вугледобувної промисловості України є Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці» від 02.09.2008 № 345-VI. Зокрема, вказаний Закон містить такі положення: «Тарифна сітка (схема посадових окладів) шахтарів формується на основі тарифної ставки робітника першого розряду, яка перевищує законодавчо встановлений рівень мінімальної заробітної плати на величину не менш, як на 30 %, з урахуванням поступового переведення всіх шахтарів на погодинну оплату праці та досягнення середньоєвропейського рівня зарплати шахтарів».
- (3) Здійснення цієї програми у 2014 році було врегульовано Законом України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» зі змінами та доповненнями, внесеними Законом від 16.01.2014 № 719-VII, а також постановою КМУ від 23.02.2011 № 153 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткового покриття витрат вугледобувних підприємств, що включаються до собівартості готової товарної вугільної продукції» (далі – постанова КМУ від 23.02.2011 № 153).
- (4) Згідно з постановою КМУ від 23.02.2011 № 153, бюджетні кошти можуть надаватися:
 - підприємствам і господарським товариствам, акції яких належать державі;
 - підприємствам:
 - яким передано в оренду цілісні майнові комплекси державних підприємств або їхні структурні підрозділи;
 - які використовують такі комплекси та підрозділи на підставі договору концесії.
- (5) Отже, програма формально відкрита для державних підприємств і приватних компаній, які відповідають вищевказаним умовам.
- (6) Кошти бюджетних субсидій можуть спрямовуватися на:
 - оплату праці та здійснення обов'язкових платежів, пов'язаних із виплатою заробітної плати;
 - оплату спожитої електроенергії.
- (7) Що стосується процедурних аспектів планування та надання допомоги, постановою КМУ від 23.02.2011 № 153 передбачено таке:
 - Вугледобувні підприємства готують, з урахуванням розроблених Міненерговугілля методичних рекомендацій, прогнозовані техніко-економічні показники діяльності та подають їх на розгляд Міненерговугілля в установленому ним порядку.
 - Міненерговугілля розподіляє бюджетні кошти між вугледобувними підприємствами, якщо вартість продукції за прогнозованими цінами не покриває прогнозованих витрат, що включаються до її собівартості.
 - Міненерговугілля затверджує прогнозовану вартість продукції та ціну для кожного підприємства, а також розподіляє кошти між підприємствами.
- (8) У разі ліквідації підприємства Міненерговугілля здійснює перерозподіл бюджетних коштів.

Підприємства, які отримали державну допомогу	Загальний обсяг бюджетних асигнувань у 2014 році, тис. грн
ДП «Донецька вугільна енергетична компанія»	807 869,7
ДП «Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1»	290 353,2
ПАТ «Шахтоуправління «Донбас»	114 972,0
ДП «Макіїввугілля»	900 792,8
ДП «Красноармійськвугілля»	523 394,0
ДП «Селидіввугілля»	636 796,0
ДП «Артемвугілля»	372 654,7
ДП «Дзержинськвугілля»	356 389,0
ДП «Орджонікідзевугілля»	421 938,6
ДП «Шахтарськантрацит»	307 733,6
ДП «Торезантрацит»	213 513,0
ДП «Сніжнеантрацит»	196 651,0
ДП «Луганськвугілля»	513 463,7
ПАТ «Шахта «Білоріченська»	75 915,0
ДП «Первомайськвугілля»	674 390,0
ПАТ «Луганськвугілля»	446 469,0
ДП «Донбасантрацит»	633 991,6
ДП «Антрацит»	155 225,0
ДП «Львіввугілля»	778 167,0
ДП «Волиньвугілля»	284 716,0
УСЬОГО	8 705 394,9

- (9) У зв'язку з тим, що більшість шахт на цей час розташовані в зоні Антитерористичної операції, обсяг планових бюджетних видатків на 2015 рік скорочено до 900 млн грн.
- (10) Потрібно також зазначити, що такі витрати не були включені в Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік».
- (11) Відповідність критеріям державної допомоги:

- Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів
Програма фінансована за рахунок державного бюджету. У 2014 році обсяг підтримки становив 8,7 млрд. грн. Зважаючи на ситуацію у Східних регіонах України, у 2015 році її розмір суттєво скоротився до 400 млн грн. Багаторічна програма фінансування з Державного бюджету використовувалася щонайменше з 2000 року.
- Отримувачам надавалися переваги, недоступні в ринкових умовах
Пряма безповоротна підтримка для покриття витрат на заробітну плату та електроенергію у ринкових умовах зазвичай не надається.
- Вибірковість
Отримувачі державної допомоги відбираються та затверджуються Міненерговугілля на основі постанови КМУ від 23.02.2011 № 153 та схвалених Міненерговугілля процедур. Беручи до уваги пункти 123 – 124 Повідомлення про нотифікацію державної допомоги, така вибірковість впливає з дискреційних адміністративних повноважень Міненерговугілля.

Отримувачами державної допомоги є:

- суб'єкти господарювання та акціонерні товариства державної форми власності;
- підприємства:
 - яким передано в оренду цілісні майнові комплекси державних підприємств або їхні структурні підрозділи;
 - які використовують такі комплекси та підрозділи на підставі договору концесії.

Відповідно до інформації Державної служби статистики, вугільні шахти, які отримували допомогу, становили 25,2 % вугільного ринку в 2014 році (обсяг їх виробництва становив 63,6 млн тонн) та 15,2 % ринку в 2015 році (31,7 млн тонн)¹⁶.

У цьому випадку вибірковість полягає у тому, що незважаючи на те, що Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці» не містить ознак вибірковості, фактично державну допомогу, передбачену ним, отримують лише 25,2 % українських шахт.

4. Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Пряма бюджетна підтримка надає її отримувачам переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках, зменшуючи виробничі витрати. До того ж, у разі, якщо підтримка надається державним підприємствам, це спотворює конкуренцію, оскільки ці підприємства є учасниками ринків, а їх конкуренти, не отримуючи державної допомоги, знаходяться у не сприятливому становищі.

Ця програма також надає непрямі переваги деяким суб'єктам господарювання на ринку виробництва електроенергії, оскільки державні кошти використовуються на покриття вартості спожитої електроенергії. Підвищення цієї вартості вугледобувними підприємствами призводить до надання непрямих переваг постачальникам електроенергії.

(12) Отже, виходячи з аналізу наявної в Комітеті інформації, програма має ознаки державної допомоги.

(13) Основні вимоги права ЕС/ЄС щодо сумісності державної допомоги в секторі вугледобування вже було описано вище.

(14) Відповідно до вимог законодавства ЕС/ЄС, може бути надана така державна допомога:

- в контексті закриття неконкурентоспроможних шахт (основні вимоги, які встановлюються до такої допомоги було викладено вище);
- для продуктивних шахт – допомога для наукових досліджень, розробок та інновацій, допомога в сфері охорони навколишнього середовища і на професійну підготовку працівників.

(15) Проте, ця програма є операцією допомогою, яка не спрямована на закриття неконкурентоспроможних шахт. Крім того, мета цієї програми не пов'язана з досягненням певних горизонтальних цілей (наприклад, дослідження, розробки та інновації, охорона навколишнього середовища або професійна підготовка працівників).

(16) Висновки та пропозиції¹⁷:

¹⁶ Інформація була надана АМКУ Міненерговугілля в листі від 15.02.2016.

¹⁷ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС та Аналітичної записки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

- 1) Такі заходи найважче приводити у відповідність до правил державної допомоги ЕС/ЄС. Очевидно, що така допомога є операційною допомогою¹⁸. Проте, в секторі вугледобування може надаватись допомога, яка є сумісною зі спільним ринком, тільки при застосуванні положень Рішення Ради 2010/787/ЄС.
 - 2) Ця програма в її нинішньому вигляді повинна бути скасована або переглянута. Мета даної програми не пов'язана з досягненням певних горизонтальних цілей (таких як: дослідження, розробки, інновації, захист довкілля або навчання). Програма розроблена для підвищення заробітних плат шахтарям. Потрібно зазначити, що відповідно до правил ЄС операційна допомога може бути надана в контексті закриття неконкурентних шахт. Отже, потрібно переглянути це питання в більш ширшому контексті стратегії розвитку вугільного сектору в Україні (чи планує Міненерговугілля проводити приватизацію, реструктуризацію або закриття вугільних шахт, які, наразі, отримують допомогу).
 - 3) Рекомендується розробити нову програму допомоги, метою якої є надання державної допомоги тільки для закриття неконкурентних шахт. Така нова програма замінить чинну програму державної допомоги, метою якої є покриття витрат на заробітну плату шахтарям. Інші пропозиції стосовно вимог, які повинні бути транспоновані в нові програми вказано вище у підрозділі 4.1.
- (17) Здійснюючи моніторинг проектів нормативно-правових актів, які впливають на конкуренцію, відповідно до частини третьої статті 20¹ Закону України «Про Антимонопольний комітет України» АМКУ розглянуто проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» (щодо державної підтримки вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції)» від 01.06.2016, внесений народним депутатом України М.Л. Бондарем та зареєстрований у ВРУ за № 4744. Листом від 15.06.2016 № 300-29/03-6906 АМКУ надав Комітету ВРУ з питань бюджету свої застереження до цього законопроекту з огляду на вказане вище. За інформацією, розміщеною на офіційному сайті ВРУ, вказаний законопроект 01.11.2016 було відкликано суб'єктом законодавчої ініціативи.

¹⁸ Операційна державна допомога – державна допомога, яка надається з метою покриття частини поточних витрат підприємства (на виплату заробітної плати, орендної плати, оплати транспортних витрат тощо), за виключенням початкових інвестицій.

4.3. ЗАХОДИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ НА ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ, А САМЕ ОСНАЩЕННЯ НОВІТНІМИ ПРИЛАДАМИ КОНТРОЛЮ ЗА ПАРАМЕТРАМИ ШАХТНОЇ АТМОСФЕРИ ТА ЗАСОБАМИ КОНТРОЛЮ ПАРАМЕТРІВ ДЕГАЗАЦІЇ (КОД БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ – КПКВК 1101160).

- (1) Програма розроблена з метою захисту робочих місць та підвищення безпеки на вугільних підприємствах. Вона включає фінансову підтримку для інвестицій та операційну допомогу.
- (2) Відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, затвердженого постановою КМУ від 13.04.2011 № 398, бюджетні кошти виділені для державних підприємств або акціонерних товариств, які знаходяться в 100 % власності держави, і які відповідають певним критеріям. Допомога може бути надана для закупівлі нового обладнання, систем, обладнання для здійснення контролю за викидами в атмосферу, обладнання для персонального захисту.
- (3) Відбір отримувачів державної допомоги здійснюється за такими критеріями:
 - категорійність шахт за газом метаном;
 - небезпечність шахт за раптовими викидами вугілля та газу;
 - небезпечність шахт за самозайманням вугілля;
 - небезпечність шахт за вибухами вугільного пилу;
 - забезпеченість приладами контролю за параметрами шахтної атмосфери та засобами контролю параметрів дегазації;
 - забезпеченість засобами індивідуального захисту.
- (4) Фінансування за програмою здійснюється щорічно. Програмою підвищення безпеки праці на вугледобувних та шахтобудівних підприємствах, затвердженою постановою КМУ від 29.03.2006 № 374, встановлено низку відповідних завдань та заходів, які мали виконуватися з 2011 по 2015 рік у таких напрямках:
 - зниження рівня виробничого травматизму та травматизму зі смертельними наслідками;
 - зниження рівня аварійності на підприємствах;
 - зменшення рівня професійної захворюваності шахтарів.
- (5) Сума коштів за програмою на 2014 рік була визначена Законом України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 16.01.2014 № 719-VII.
- (6) Інформація щодо підтримки, наданої в 2014 році, зазначена в таблиці, наведеній нижче:

Підприємства, які отримали державну допомогу	Загальний обсяг бюджетних асигнувань у 2014 році, тис. грн
ДП «Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1»	317,000
ДП «Красноармійськвугілля»	547,629
ПАТ «Луганськвугілля»	1 474,230
ДП «Волинськвугілля»	440,751
УСЬОГО	2 779,61

- (7) В 2015 році захід не фінансувався через те, що в Державному бюджеті не було передбачено жодних витрат. Однак, постанова КМУ від 13.04.2011 № 398 залишається чинною. Разом з тим, в АМКУ відсутня інформація щодо передбачення фінансування цього заходу та виділення коштів у 2016 році.

(8) Відповідність критеріям державної допомоги:

1. Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів
Витрати на реалізацію цієї програми здійснювалися за рахунок коштів державного бюджету України.
2. Отримувачам надавалися переваги, недоступні в ринкових умовах.
Безповоротна та безвідсоткова фінансова підтримка для зазначених цілей не надається у ринкових умовах (0 % ставка і не потребує повернення).
3. Вибірковість
Отримувачі державної допомоги відбираються та затверджуються Міненерговугілля на основі постанов КМУ та процедур, ухвалених Міненерговугілля. Згідно з пунктом 2 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для охорони праці та підвищення техніки безпеки на вугледобувних підприємствах, затвердженого постановою КМУ від 13.04.2011 № 398, отримувати підтримку за цією програмою можуть лише ті вугледобувні підприємства державної форми власності або господарські товариства з видобутку вугілля, 100 відсотків акцій яких належить державі. Таким чином, приватний бізнес позбавлений можливості отримання державної підтримки, передбаченої цією програмою.
4. Спотворення або загроза спотворення конкуренції
Пряма бюджетна підтримка надає її отримувачам переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках, зменшуючи виробничі витрати.

(9) Не підставі інформації, яка наявна в Комітеті на цей час, ця програма має ознаки державної допомоги.

(10) Що стосується сумісності допомоги, правова база була описана вище. Відповідно до вимог законодавства ЄС/ЄС, може бути надана така державна допомога:

- в контексті закриття неконкурентоспроможних шахт (основні вимоги, які встановлюються до такої допомоги було викладено вище);
- для продуктивних шахт – допомога для наукових досліджень, розробок та інновацій, допомога в сфері охорони навколишнього середовища і на професійну підготовку працівників.

Проте, ця програма не відповідає вказаним цілям.

(11) Висновки і пропозиції¹⁹:

Програма не відповідає зазначеним цілям. Вона повинна бути або скасована або змінена для того, щоб кваліфікувати її як незначну²⁰ державну допомогу.

Разом з тим, вважаємо за можливе здійснити перегляд цієї програми в більш широкому контексті стратегії розвитку сектору вугледобування в Україні (чи планує Міненерговугілля проводити приватизацію або закриття вугільних шахт, які, наразі, отримують допомогу).

¹⁹ Відповідно до коментарів Секретаріату ЄС та Аналітичної записки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

²⁰ Відповідно до підпункту 9 частини першої статті 1 Закону, незначна державна допомога – державна допомога одному суб'єкту господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тисячам євро, визначену за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України, що діяв на останній день фінансового року.

4.4. «ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БУДІВНИЦТВА ВУГЛЕ- ТА ТОРФОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ТЕХНІЧНЕ ПЕРЕОСНАЩЕННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ» (КОД БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ — КПКВК 1101200).

- (1) Правовою основою програми є Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці» від 02.09.2008 № 345-VI. Закон містить, зокрема, такі положення: «Держава сприяє розвитку вугільної і гірничодобувної промисловості та створює умови для високопродуктивної і безпечної праці на основі механізації та впровадження новітніх технологій у виробничі процеси. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у вугільно-промисловому комплексі, затверджує програму модернізації, технічного переоснащення виробництва та безпеки праці для вугледобувного підприємства».
- (2) Фінансування за програмою надається щорічно. Використання коштів за вказаною програмою регулюється, зокрема такими актами КМУ:
 - постанова КМУ від 27.12.2001 № 1764 «Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва» закріплює загальну законодавчу основу для використання державних коштів на капітальне будівництво. Здебільшого вона регулює питання взаємодії з казначейством та здійснення виплат.
 - постанова КМУ від 08.09.1997 № 995 «Про Порядок затвердження титулів об'єктів, будівництво яких здійснюється із залученням бюджетних коштів, коштів державних підприємств» визначає погоджені та ухвалені титули основною умовою надання державного бюджетного фінансування.
- (3) Суми коштів за програмою на 2014 рік було визначено Законом України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 16.01.2014 № 719-VII.
- (4) Постанова КМУ від 08.10.2012 № 988 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки будівництва вугле- та торфодобувних підприємств, технічного переоснащення зазначених підприємств» визначає процедуру відбору проектів будівництва, які фінансуватимуться з Державного бюджету. При цьому, згідно з пунктом 2 зазначеного порядку, одержувачами коштів за зазначеною програмою можуть бути виключно державні вугле- та торфодобувні підприємства, господарські товариства, 100 відсотків акцій яких належать державі. Міненерговугілля проводить збір заявок у вигляді бізнес-планів технічного переоснащення, які надходять від зазначених підприємств, та приймає рішення щодо них на основі технічних критеріїв для вугледобувних підприємств (відбір очисних вибоїв та відбір прохідницьких вибоїв) та фінансових критеріїв для торфодобувних підприємств.

Підприємства, які отримали державну допомогу	Загальний обсяг бюджетних асигнувань у 2014 році, тис. грн
ПАТ «Луганськвугілля»	2 946,1
ДП «Львіввугілля»	2 337,3
ДП «Дирекція по будівництву об'єктів»	49 041,0
УСЬОГО	54 324,4

- (5) Для даного заходу не передбачалось фінансування на 2015 – 2016 роки, однак нормативно-правові акти, які передбачають можливість надання такої підтримки залишаються чинними. Проте, одна шахта отримала підтримку, яка була надана в рамках іншої бюджетної програми – 1101520 «Державна підтримка для будівництва шахти Нововолинська».
- (6) Відповідність критеріям державної допомоги:

1. Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів.

Витрати на реалізацію цієї програми здійснювалися за рахунок коштів державного бюджету України.

2. Отримувачам надавалися переваги, недоступні в ринкових умовах.

У контексті ринкових умов ресурси, надані вищевказаним підприємствам, є безповоротною фінансовою допомогою. В межах української фінансової системи, отримання на ринку безповоротної фінансової допомоги є неможливим. При залученні кредитних ресурсів в Україні, підприємства мають розраховувати на додаткову відсоткову ставку в розмірі щонайменше 30 %.

3. Вибірковість

Допомога може бути надана виключно для державних вугільних і торф'яних гірничодобувних підприємств; суб'єктам господарювання з 100 % акцій що належать державі. Це означає, що суб'єкти господарювання приватної форми власності не мають можливості отримати державну підтримку за цією програмою.

4. Спотворення або загроза спотворення конкуренції.

Вибіркова допомога державним підприємствам знижує їхні інвестиційні витрати, отже сприяє зміцненню їхньої конкурентоспроможності. Така допомога спричиняє спотворення конкуренції між державними та приватними підприємствами.

- (7) Отже, на підставі інформації, наявної на сьогоднішній день, АМКУ приходить до попереднього висновку про те програма має ознаки державної допомоги.
- (8) Що стосується сумісності програми, вимоги законодавства ЄС/ЄС про державну допомогу, що надається в вугільному секторі, було викладено вище. Цей захід є інвестиційною допомогою, направленою на розвиток вугільних підприємств, а не їх закриття, що ускладнює приведення їх у відповідність до Рішення Ради 2010/787/ЄС щодо державної допомоги для полегшення закриття неконкурентних вугільних підприємств. Він також не служить будь-якій з вказаних вище горизонтальній цілей.
- (9) В праві ЄС визначення «вугілля» означає вугілля високого класу, середнього гатунку і низькосортної категорії А і В в сенсі міжнародної системи кодифікації вугілля, встановленої Європейською економічною комісією Організації Об'єднаних Націй для Європи.

(10) Висновки та пропозиції²¹:

Що стосується державної допомоги для сектору вугледобування, можна дійти висновку, що дана програма допомоги не відповідає вимогам, передбаченим для такої допомоги в ЄС. Отже, вона повинна бути або скасована або змінена, щоб становити незначну допомогу.

Що стосується державної допомоги для торф'яної промисловості, інвестиційна державна допомога, яка надається для технічного переоснащення таких підприємств, повинна відповідати вимогам правил регіональної допомоги. Отже, рекомендується змінити чинний захід допомоги, щоб він підпадав під дію і відповідав правилам надання регіональної державної допомоги. Захід повинен бути розроблений таким чином, щоб

²¹ Відповідно до коментарів Секретаріату ЄС та Аналітичної записки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

передбачати надання допомоги підприємствам, які працюють в усіх секторах економіки (відповідно до регіональних правил застосовуються і виключення). Регіональну допомогу, не може бути надано підприємствам, які знаходяться в скрутному становищі. Іншим варіантом виходу із такої ситуації є надання незначної допомоги.

**ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКІ НЕ МІСТЯТЬ ОЗНАК ДЕРЖАВНОЇ
ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**4.5. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДІЯЛЬНОСТІ ГІРНИЧОРЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ В
МЕЖАХ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ «ГІРНИЧОРЯТУВАЛЬНІ ЗАХОДИ НА
ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ»**

- (1) Програма реалізується в рамках бюджетної програми та на основі постанови КМУ від 23.02.2011 № 154 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення гірничорятувальних заходів на вугледобувних підприємствах» (далі – постанова КМУ від 23.02.2011 № 154).
- (2) Отримувачі державної допомоги за програмою — центральний штаб та воєнізовані гірничорятувальні загони Державної воєнізованої гірничорятувальної служби у вугільній промисловості.
- (3) Повноваження відповідних служб визначені у статті 29 Гірничого закону України від 06.10.1999 № 1127-XIV:
«Усі гірничі підприємства незалежно від форми власності в період їх будівництва, реконструкції, експлуатації, ліквідації або консервації обслуговуються державними воєнізованими аварійно-рятувальними службами (формуваннями), які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів гірничих підприємств, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством».
- (4) Відповідна служба підпорядкована Міненерговугілля, тому її повноваження та штатний розпис затверджуються Міненерговугілля (Положення про Державну воєнізовану гірничорятувальну службу у вугільній промисловості України, затверджене наказом від 19.10.2012 № 815). Згідно з пунктом 6.1 Положення про Державну воєнізовану гірничорятувальну службу у вугільній промисловості України, діяльність служби фінансується за рахунок коштів державного бюджету, коштів від надання платних послуг, а також інших джерел, не заборонених законом.
- (5) Перелік таких послуг затверджено постановою КМУ від 12.09.2012 № 849 «Питання надання підрозділами Державної воєнізованої гірничорятувальної служби у вугільній промисловості платних послуг». Згідно із зазначеною постановою послуги надаються на добровільних засадах за зверненнями зацікавлених юридичних осіб за умови, що їх надання не перешкоджає основній діяльності підрозділів Державної воєнізованої гірничорятувальної служби.
- (6) Відповідно до постанови КМУ від 23.02.2011 № 154 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення гірничорятувальних заходів на вугледобувних підприємствах», бюджетні кошти мають використовуватися для здійснення таких заходів:
 - забезпечення готовності штабу та загонів до виконання робіт, пов'язаних із запобіганням, невідкладним реагуванням і ліквідацією наслідків аварій на вугледобувних підприємствах;
 - здійснення контролю за готовністю вугледобувних підприємств до виконання робіт з ліквідації (мінімізації) наслідків аварій та локалізації зони впливу шкідливих і небезпечних факторів;
 - ремонт і технічне обслуговування аварійно-рятувальних засобів, які перебувають у власності шахт;
 - підготовка працівників вугледобувних підприємств, штабу та загонів до дій в умовах надзвичайної ситуації.
- (7) У 2014 році 11 загонів і центральний штаб гірничорятувальної служби отримали фінансування в розмірі 297,78 млн грн.
- (8) За результатами аналізу вказаних норм Гірничого закону України від 06.10.1999 № 1127-XIV та постанови КМУ від 12.09.2012 № 849 щодо послуг, які надаються гірничорятувальними загонами, можна зробити висновок, що ринку таких послуг як

такого не існує, оскільки всі гірничодобувні підприємства на підставі Закону повинні отримувати або замовляти їх лише у відповідних загонів. Тому відповідну програму не можна визнати державною допомогою.

- (9) Відповідно до пункту 187 Повідомлення про нотифікацію державної допомоги: «спотворення конкуренції за змістом статті 107 (1) Договору, як правило, має місце, коли держава надає фінансову перевагу підприємству в лібералізованому секторі, де тобто існує або може існувати конкуренція». Разом з тим, пункт 188 передбачає, що можливість спотворення конкуренції виключається, якщо дотримані наступні сукупні умови:
- (a) послуга належить до встановленої законом монополії (встановленої відповідно до законодавства ЄС)²²;
 - (b) встановлена законом монополія не тільки виключає конкуренцію на певному ринку, а й можливість існування конкуренції на ньому;
 - (c) послуга не конкурує з іншими послугами;
 - (d) постачальник послуг не може працювати (згідно з регуляторними або статутними обмеженнями) на будь-якому іншому конкурентному (географічному або товарному) ринку. При цьому необхідно використовувати окремі рахунки, окремий облік витрат і доходів, розділяти державне фінансування, передбачене для послуги. Встановлені законом монополії не можуть використовувати державне фінансування для інших видів діяльності.
- (10) На підставі інформації, наявної в АМКУ на цей час, критерії (a) – (d) пункту 9 цього Звіту можуть бути дотримані, але вказаний захід державної підтримки потребує подальшого вивчення.
- (11) Визначення критеріїв державної допомоги:
- (1) Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів
Діяльність гірничо-рятувальної служби підтримується за рахунок прямих субсидій з державного бюджету.
 - (2) Отримувачам надавалися переваги, недоступні в ринкових умовах
Такі рятувальні послуги не надаються в ринкових умовах.
 - (3) Вибірковість
Гірничо-рятувальна служба є єдиною організацією, яка надає такі послуги для вугільних шахт.
 - (4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції
Ситуація близька до «законної монополії», що виключає спотворення конкуренції. Однак, критерії (a) – (d) пункту 9 цього Звіту потребують більш глибокого дослідження.
- (12) Враховуючи викладене, АМКУ приходить до попереднього висновку, що вказаний захід не містить ознак державної допомоги.

²² Встановлена законом монополія існує у випадках, коли право надання певної послуги за законом або на основі регуляторних актів закріплене за певною компанією на умовах встановлення чіткої заборони для інших суб'єктів надавати відповідну послугу (навіть для задоволення можливого залишкового попиту у певних групах споживачів). Однак сам факт доручення надання суспільних послуг певному суб'єкту господарювання не означає створення встановленої законом монополії (Повідомлення Комісії щодо поняття державної допомоги згідно зі статтею 107(1) ДФЄС).

4.6. НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ І СІМ'ЯМ ОСІБ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ ВНАСЛІДОК АВАРІЙ, ЩО СТАЛИСЯ 17 ЛЮТОГО 2014 РОКУ У ВІДОКРЕМЛЕНОМУ ПІДРОЗДІЛІ «ШАХТА ПІВНІЧНА» ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МАКІЇВВУГІЛЛЯ» І 11 КВІТНЯ 2014 РОКУ У ВІДОКРЕМЛЕНОМУ ПІДРОЗДІЛІ «ШАХТА ІМЕНІ О.О. СКОЧИНСЬКОГО» ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ДОНЕЦЬКА ВУГІЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА КОМПАНІЯ».

(1) Зазначені разові заходи були передбачені такими розпорядженнями КМУ:

- від 23.04.2014 № 394-р «Про виділення коштів для надання допомоги постраждалим та сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварії, що сталася у відокремленому підрозділі «Шахта «Північна» державного підприємства «Макіїввугілля». Цим розпорядженням був встановлений розмір компенсації постраждалим та сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварії, що сталася 17 лютого 2014 року.
- від 11.04.2014 № 339-р «Про виділення коштів для надання допомоги постраждалим та сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварії, що сталася у відокремленому підрозділі «Шахта імені О. О. Скочинського» державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія». Цим розпорядженням був встановлений розмір компенсації постраждалим та сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварії, що сталася 11 квітня 2014 року.

(2) Зазначені вугільні шахти також отримували фінансування згідно з постановою КМУ від 04.02.1999 № 140 «Про затвердження Порядку фінансування робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій».

(3) Кошти, виділені на запобігання та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, використовуються для:

- проведення пошуково-рятувальних, аварійно-відновних та інших невідкладних робіт з метою усунення безпосередньої загрози життю і здоров'ю людей, що виникла внаслідок цих ситуацій;
- надання згідно із законодавством матеріальної допомоги потерпілим внаслідок надзвичайних ситуацій;
- розгортання та утримання тимчасових пунктів проживання і харчування потерпілих;
- проведення евакуаційних заходів;
- проведення рятувальних операцій;
- завчасного реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації, недопущення або пом'якшення її можливих наслідків.

Підприємства, які отримали державну допомогу	Загальний обсяг бюджетних асигнувань у 2014 році, тис. грн
«Шахта імені О. О. Скочинського» ДП «Донецька вугільна енергетична компанія»	850,0
«Шахта «Північна», ДП «Макіїввугілля»	1 300,0
УСЬОГО	2 150,0

(4) Зважаючи на те, що державна підтримка постраждалим і сім'ям осіб, які загинули внаслідок аварій, що сталися 17 лютого 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта північна» державного підприємства «Макіїввугілля» і 11 квітня 2014 року у відокремленому підрозділі «Шахта імені О.О. Скочинського» державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія». була надана фізичним особам, відповідна програма не містить ознак державної допомоги.

(5) При цьому, державна підтримка суб'єктам господарювання виділялися на запобігання та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій. Відповідно до статті 5 Закону державна допомога є допустимою, якщо надається з метою, зокрема, відшкодування шкоди особам, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, згідно із Законом.

(6) Висновки та пропозиції²³:

Захід частково не є державною допомогою, так як з одного боку одержувачами є фізичні особи, а з іншого – суб'єкти господарювання (для здійснення аварійно-рятувальних робіт). Програма допустима.

²³ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

5. ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

- (1) Державна допомога в енергетичній сфері надається не лише для забезпечення надійного енергопостачання за розумними цінами для підприємств і споживачів, але і для його здійснення з мінімальним впливом на навколишнє середовище.
- (2) В Україні виділяються великі суми коштів для підтримки суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво, передачу, постачання електричної енергії. Аналогічна ситуація складається і в державах-членах ЄС.
- (3) Державна допомога є важливим інструментом для стимулювання охорони навколишнього середовища і боротьби зі змінами клімату, що також є дуже важливою частиною енергетичної політики ЄС.
- (4) Енергетична політика в ЄС складається з трьох основних елементів: внутрішній ринок, зміна клімату і безпека постачання.
- (5) Правову основу державної допомоги ЄС, зокрема, в енергетичному секторі, було викладено вище.
- (6) Що стосується заходів з енергоефективності та розвитку генерації електроенергетики з відновлювальних джерел, державна допомога, що надається для цих цілей, вважається сумісною зі спільним ринком і є звільненою від обов'язку повідомлення, якщо допомога відповідає вимогам, передбаченим блоковими виключеннями. В Настановах Комісії щодо державної допомоги на захист навколишнього середовища та енергетики на 2014 – 2020 роки викладені умови, за яких допомога для енергетики і навколишнього середовища може вважатися допустимою²⁴. Керівні принципи політики ЄС передбачають, що національні правозастосовчі органи повинні дотримуватися цих правил, щоб забезпечити їх рівномірне і однорідне застосування в усьому ЄС. Це застосовується до таких категорій допомоги в секторі енергетики²⁵:

1) Допомога для заходів з енергоефективності, в тому числі й будівлях

Заходи з підвищення енергоефективності спрямовані проти негативних зовнішніх чинників, шляхом створення індивідуальних стимулів для досягнення екологічних цілей з енергоефективності та скорочення викидів парникових газів. Допустимими витратами є додаткові інвестиційні витрати, необхідні для досягнення вищих стандартів енергоефективності. Вони визначені так:

- витрати, пов'язані з енергоефективністю, де витрати на інвестиції в енергоефективність можуть бути визначені в загальній вартості інвестицій в якості окремої інвестиції;
- у всіх інших випадках, витрати на інвестиції в енергоефективність визначені шляхом посилення на аналогічну, менш енергоефективну інвестицію, яка була б здійснена без допомоги. Різниця між витратами на обидві інвестиції визначає витрати розмір витрат, пов'язаних з підвищенням енергоефективності, які і є допустимими витратами.

Інтенсивність допомоги не повинна перевищувати 30 % від прийнятних витрат.

Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 20 % для допомоги малим підприємствам і на 10 % для допомоги середнім підприємствам.

²⁴ ОJ 2014 С 200/01; для їх застосування в області ЕС див. керівні принципи політики Секретаріату ЄС щодо застосування Настанов Комісії щодо державної допомоги на захист навколишнього середовища та енергетики на 2014 – 2020 роки, PG 04/2015 of 24 November 2015.

²⁵ Що стосується України, статтею 7 Закону передбачено право Уповноваженого органу (АМКУ) встановлювати звільнення від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу окремих груп надавачів категорій державної допомоги. Наразі вбачається, що відповідні виключення доцільно впроваджувати після здійснення моніторингу усіх схем державної допомоги, які будуть чинними станом на день набрання чинності Закону в повному обсязі (02.08.2017) та прийняття відповідних рішень щодо їх допустимості для конкуренції.

Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 15 % для інвестицій, підтримка які здійснюються у регіонах, що відповідають вимогам статті 107(3)(а) ДФЕС і на 5 % для інвестицій, які здійснюються в регіонах, що відповідають вимогам статті 107(3) (с) ДФЕС.

Операційна допомога для енергоефективності буде вважатися пропорційною, якщо (а) допомога обмежується компенсацією додаткових чистих виробничих витрат в результаті інвестицій, з урахуванням вигод в результаті економії енергії; і (б) операційна допомога надається на строк не більше п'яти років.

2) Допомога для високоефективної когенерації

Допомога для комбінованого виробництва тепла та електроенергії буде вважатися допустимою, якщо вона надається на інвестиції, в тому числі для модернізації до високоефективної когенерації.

Інвестиційна допомога повинна надаватися тільки на нововстановлені або відновлені потужності.

Удосконалення існуючого когенераційного підрозділу або перетворення існуючого енергоблоку в когенераційний має привести до збереження енергетичних ресурсів в порівнянні з початковою ситуацією.

Допустимими витратами є додаткові інвестиційні витрати на обладнання, необхідне для установки для роботи в якості високоефективної когенераційної установки, в порівнянні зі звичайними електроенергетичними або опалювальними установками тієї ж потужності або витрати на додаткові інвестиції для збільшення ефективності, коли існуюча установка вже не відповідає порогу високої ефективності.

Інтенсивність допомоги не може перевищувати 45 % від допустимих витрат. Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 20 % для допомоги, наданої малим підприємствам і на 10 % для допомоги для середніх підприємств.

Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 15 % для інвестицій, які здійснюються в регіонах, які відповідають вимогам статті 107(3)(а) ДФЕС, і на 5 % для інвестицій, які здійснюються в регіонах, що відповідають вимогам статті 107 (3)(с) ДФЕС.

Операційну допомогу для високоенергоефективних когенераційних установок може бути надано тільки (а) для підприємств, що виробляють електроенергію і тепло для населення, де витрати на виробництво такої електроенергії або тепла перевищують її ринкову ціну; (б) для промислового використання комбінованого виробництва електроенергії і тепла, де можна довести, що собівартість однієї одиниці енергії з використанням цієї техніки перевищує ринкову ціну однієї одиниці енергії з традиційних джерел.

3) Інвестиційна допомога для заохочення використання енергії з відновлювальних джерел

Інвестиційна допомога в нові та існуючі потужності з виробництва біопалива на основі харчових продуктів не може вважатися допустимою. Допустимою може вважатися лише допомога на покриття витрат на модернізацію та покращення характеристик заводів з виробництва біопалива на основі харчових продуктів. В інших випадках допомогу на біопаливо може бути надано з метою виробництва покращеного біопального.

Допустимими витратами є додаткові інвестиційні витрати, необхідні для сприяння виробництву енергії з відновлюваних джерел.

Інтенсивність допомоги не може перевищувати:

- в інших випадках – 45 % від допустимих витрат;

- інтенсивність допомоги може бути збільшена на 20 % для допомоги, яка надається малим підприємствам, і на 10 % для допомоги для середніх підприємств;
- інтенсивність допомоги може бути збільшена на 15 % для інвестицій, які здійснюються в регіонах, що відповідають вимогам статті 107 (3)(а) ДФЕС і на 5 % для інвестицій в регіонах, що відповідають вимогам статті 107 (3)(с) ДФЕС.

Там, де допомога надається на конкурсних засадах на основі чітких, прозорих і недискримінаційних критеріїв, інтенсивність допомоги може досягати 100 % від допустимих витрат. Такий процес повинен бути недискримінаційним і забезпечувати участь усіх зацікавлених підприємств. Бюджет, пов'язаний з процесом торгів, повинен бути обов'язково обмеженим в тому сенсі, що не всі учасники можуть отримати допомогу і допомога може бути надана на підставі реєстраційної заявки, поданої учасником торгів.

4) Операційна допомога для заохочення використання енергії з відновлювальних джерел

Допомога може бути надана на конкурсній основі на основі чітких, прозорих і недискримінаційних критеріїв, які повинні бути відкриті для всіх підприємств, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел на недискримінаційній основі. Допомога може надаватися у виняткових випадках за відсутності конкурсних торгів. Допомога може бути надана без проведення конкурсних торгів для установок з потужністю менше 1 МВт, або демонстраційних проектів, за винятком електроенергій з енергії вітру, для установок з електричною потужністю агрегатів до 6 МВт або 6 покоління.

Допомога може бути надана в якості премії на додаток до ринкової ціни, за допомогою чого підприємства реалізують електроенергію безпосередньо на ринку.

Заходи повинні застосовуватися у випадках, коли виробники електроенергії не мають стимулів для її виробництва за збитковими цінами. Ці умови не поширюються на установки зі електричною потужністю менше 500 кВт або демонстраційних проектів за винятком виробництва вітрової електроенергії де електрична потужність блоків складає 3 МВт або 3 покоління.

Допомога може надаватися тільки до того моменту, поки підприємство з виробництва електроенергії з відновлюваних джерел не буде повністю амортизовано відповідно до загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку. З обсягу операційної допомоги має бути вирахований обсяг будь-якої раніше отриманої інвестиційної допомоги.

5) Інвестиційна допомога для енергоефективного опалення або охолодження

Допустимі витрати на виробничі установки – це додаткові витрати, необхідні для будівництва, розширення та реконструкції одного або декількох енергоблоків для роботи в якості ефективного централізованого теплопостачання та охолодження енергетичної системи в порівнянні зі звичайним виробництвом. Інвестиції повинні бути невід'ємною частиною ефективного централізованого теплопостачання та охолодження енергетичної системи.

Інтенсивність допомоги не може перевищувати 45 % від допустимих витрат. Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 20 % для допомоги малим підприємствам і на 10 % для допомоги середнім підприємствам.

Інтенсивність допомоги може бути збільшена на 15 % для інвестицій, які здійснюються в регіонах, які відповідають вимогам статті 107(3)(а) ДФЕС і на 5 %

для інвестицій, які здійснюються в регіонах, що відповідають вимогам статті 107(3)(с) ДФЄС.

6) Інвестиційна допомога для енергетичної інфраструктури

Допомога може бути надана для енергетичної інфраструктури, розташованої в регіонах, яким надається підтримка.

Енергетична інфраструктура повинна підлягати тарифному регулюванню доступу, а також вимогам щодо розмежування відповідно до внутрішнього законодавства, що регулює енергетичний ринок.

Допустимими витратами є інвестиційні витрати, включаючи витрати на модернізацію і оновлення. За відсутності державної допомоги може виникнути ситуація, коли модернізація і оновлення не відбудуться. Допустимі витратами є дефіцит фінансування.

Інтенсивність допомоги на підтримку інфраструктури не повинна перевищувати 100% від допустимих витрат.

Для нафтової інфраструктури (крім виняткових обставин), немає необхідності в державній допомозі.

(7) Під час виконання доручення Прем'єр-міністра України від 07.05.2015 № 17233/2/1-15 АМКУ за підтримки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України зі стандартами ЄС» було проаналізовано:

- 1) Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2016 роки;
- 2) Бюджетну програму «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів» (код бюджетної програми — 1206040);
- 3) Спеціальні (індивідуальні) заходи підтримки електрометалургійних підприємств у 2014 році;
- 4) Спеціальний (індивідуальний) захід щодо роздрібного тарифу на електроенергію для вибраних вугледобувних компаній;
- 5) Дотації для компенсації втрат енергопостачальних компаній від постачання електричної енергії за регульованим тарифом пільговим категоріям споживачів;
- 6) Додатковий платіж на вирішення будь-якого спірного питання, у зв'язку із уточненням вимірів або іншим узгодженням коригування;
- 7) Додатковий платіж на зменшення платежу виробнику, який працює за ціновими заявками, за користування додатково отриманих коштів;
- 8) Зменшення платежів виробникам електричної енергії за порушення Порядку реалізації плану реконструкції та модернізації теплових електростанцій;
- 9) Авансові платежі окремим виробникам електричної енергії, які працюють за ціновими заявками, за електричну енергію що має бути поставлена;
- 10) Перехресне субсидіювання виробництва теплової та електричної енергії;
- 11) Спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій і теплоелектростанцій комбінованого типу у період до 2020 року;
- 12) Компенсації різниці у тарифах на виробництво теплової енергії на теплогенеруючих установках для потреб населення;
- 13) Додаткові платежі окремим виробникам електричної енергії на виконання законодавчих актів та урядових рішень, погашення безнадійного боргу;
- 14) Податкові пільги для підприємств енергетичного сектору;
- 15) Державні гарантії за позиками для забезпечення безпеки в електроенергетичній сфері

(8) У ході виконання АМКУ повноважень у сфері захисту економічної конкуренції встановлено, що у зв'язку з застосуванням механізмів дотаційних сертифікатів на ОРЕ та

формування оптової ринкової ціни відбувається перехресне субсидіювання споживачів різних регіонів (при цьому, споживачі одних обленерго виступають в ролі донорів, а споживачі інших – в ролі реципієнтів). Так, відповідно до звіту НКРЕКП за 2015 рік обсяг дотацій в структурі ОРЕ у 2015 році становив 30,75%.

- (10) Аналіз заходів державної підтримки у сфері електроенергетики виявився складнішим, ніж у сфері вугледобування. Це пов'язано з особливостями функціонування ринків електричної енергії в Україні, які було описано у Звіті АМКУ про результати комплексного дослідження ринку електричної енергії та енергетичного вугілля, схваленому АМКУ від 01.06.2016 протокол № 40²⁶.
- (11) На виконання вимог «Третього пакету енергетичного законодавства ЄС» та для приведення законодавства України у відповідність до вимог Третього пакету енергетичного законодавства ЄС у 2015 році розпочалась робота з підготовки проекту Закону України «Про ринок електричної енергії України».
- (12) Проект Закону України «Про ринок електричної енергії» 21.04.2016 був зареєстровано у ВРУ за № 4493. Цим законопроектом пропонується змінити існуючу на цей час модель ринку електричної енергії, а від так будуть змінені і заходи державної підтримки суб'єктів господарювання у цій сфері.
- (13) За інформацією, розміщеною на офіційному сайті ВРУ, 22.09.2016 проект Закону України «Про ринок електричної енергії» прийнято у першому читанні.²⁷
- (14) Проект Закону України «Про ринок електричної енергії» передбачено низку заходів державної підтримки суб'єктів господарювання, зокрема виробників, що виробляють енергію з відновлювальних джерел енергії, теплоелектроцентралей для проведення їх реконструкції та/або модернізації, стимулювання на будівництво нової генеруючої потужності та на виконання заходів з управління попитом, які містять ознаки державної допомоги.

²⁶ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=125980&schema=main>

²⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58829

**ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКІ МОЖУТЬ МІСТИТИ
ОЗНАКИ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ²⁸**

5.1. ДЕРЖАВНА ЦІЛЬОВА ЕКОНОМІЧНА ПРОГРАМА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ І РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИРОБНИЦТВА ЕНЕРГОНОСІЇВ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА НА 2010 – 2016 РОКИ.

- (1) Програму було затверджено постановою КМУ від 01.03.2010 № 243 «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2016 роки».
- (2) Програма, серед іншого, визначає:
 - перелік об'єктів, будівництво яких фінансується за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів;
 - категорії інвестиційних проектів (широкі), які підлягають фінансуванню.
- (3) Основними завданнями Програми є, зокрема:
 - удосконалення законодавства та системи стандартизації у сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;
 - зменшення обсягу технологічних витрат і невиробничих втрат енергоресурсів у результаті модернізації обладнання, впровадження сучасних енергоефективних технологій, удосконалення системи державного управління та популяризації енергоефективності;
 - оптимізація структури енергетичного балансу держави, зокрема заміщення традиційних видів енергоресурсів іншими видами, у тому числі отриманими з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, а також вторинними енергоресурсами.
- (4) Фактичне виконання відповідних завдань має аналізуватися на основі річних звітів про імплементацію програми, оскільки воно залежить від обсягу бюджетних асигнувань, наявного у певному році.
- (5) Державна цільова програма фінансується за бюджетною програмою КПКВК 2754060.
- (6) Постановою КМУ від 17.10.2011 № 1056 «Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження» було затверджено процедуру використання відповідних бюджетних фондів.
- (7) Наказом Мінекономрозвитку від 06.10.2011 № 105 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору енергоефективних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2015 роки» було затверджено порядок відбору енергоефективних проектів для їх фінансування при виконанні цієї програми.
- (8) Згідно зі звітом Державного казначейства, на фінансування зазначеної Державної цільової економічної програми у 2014 році було виділено 2,4 млн грн. Крім того, у січні – вересні 2015 року на реалізацію програми було виділено додатково 41,7 млн грн.
- (9) Ці дані суперечать інформації, що міститься в листі, поданому Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України до АМКУ. Щодо зазначеної програми Агентство повідомило, що у 2014 році за Програмою не витрачалося жодних

²⁸ Додаток до цього Звіту містить перелік питань щодо інформації, необхідної АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки

коштів, а також що жодних коштів не було заплановано на надання підтримки суб'єктам господарювання в енергетичній галузі у 2015 – 2016 роках. Слід також зазначити, що у Законі України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» фінансування за КПКВК 2754060 було заплановано в обсязі 790 млн грн.

(10) Відповідність критеріям державної допомоги:

1) Підтримка за рахунок ресурсів держави:

Фінансування цієї програми здійснюється за рахунок Державного бюджету.

2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах:

За рахунок ресурсів держави надається підтримка на:

зменшення обсягу технологічних витрат і невиробничих втрат енергоресурсів у результаті модернізації обладнання, впровадження сучасних енергоефективних технологій, удосконалення системи державного управління та популяризації енергоефективності;
оптимізація структури енергетичного балансу держави, зокрема заміщення традиційних видів енергоресурсів іншими видами, у тому числі отриманими з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, а також вторинними енергоресурсами

3) Вибірковість:

За цією програмою пряму безповоротну підтримку можуть отримати суб'єкти господарювання, які здійснюють виробництво енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива.

4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції:

Така державна підтримка надає її отримувачам більше переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках порівняно з виробниками електроенергії традиційних видів енергоносіїв.

(11) Висновок: На підставі інформації, наявної, в цей час, в АМКУ приходимо до попереднього висновку, що виходячи з характеристик програми, підтверджених відповідними звітами, вона містить ознаки державної допомоги.

По-перше, вона вже містить перелік об'єктів фінансування, багато з яких повинні забезпечувати під'єднання окремих виробників електроенергії до електромережі за рахунок коштів Державного бюджету. Відтак, таким виробникам може вибірково надаватись перевага.

По-друге, існування процедури відбору проектів для фінансування чітко не визначеної у тексті програми, також створює можливість надання вибіркової переваги. Незважаючи на неповноту інформації про фактичне виконання Програми, сам її текст уже є гарним прикладом де-юре матеріальної вибіркової.

(12) Висновки та пропозиції.²⁹

Через відсутність інформації про фактичне виконання Програми, на даному етапі неможливо оцінити сумісність державної допомоги з відповідними вимогами законодавства ЄС. Проте, основні правила, які повинні застосовуватися у випадку, якщо державна допомога надається для підвищення енергоефективності та заохочення використання енергії з відновлюваних джерел, викладено вище.

²⁹ Відповідно до коментарів Секретаріату ЄС та Аналітичної записки Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

Передбачається, що Державна цільова економічна програма з енергоефективності та розвитку виробництва енергії з відновлюваних джерел і альтернативних видів палива на 2010 – 2016 роки в майбутньому включатиме в себе відповідні вимоги до державної допомоги для виробництва енергії з відновлюваних джерел для енергетичної інфраструктури, а також для підвищення ефективності використання ресурсів.

В даний час, програма зосереджена на конкретних видах діяльності, за якими надається підтримка. Разом з цим, наказ Міністерства економічного розвитку від 06.10.2011 № 105 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору енергоефективних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2015 роки» стосується відбору проектів з позиції їх результатів, а не визначених попередніх умов і допустимих витрат.

5.2. БЮДЖЕТНА ПРОГРАМА «ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЗАХОДІВ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ЗДЕШЕВЛЕННЯ КРЕДИТІВ» (КОД БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ — КПКВК 1206040).

- (1) Бюджетні кошти спрямовуються на компенсацію фактичних витрат, пов'язаних із сплатою в поточному бюджетному періоді відсотків за користування кредитами, залученими суб'єктами господарювання в національній валюті, для реалізації енергоефективних проектів, зокрема тих, що пов'язані зі зменшенням обсягів споживання природного газу (компенсація). Компенсація надається в розмірі облікової ставки Національного банку, що діяла на дату сплати зазначених відсотків, але не більше ніж відсоткова ставка за залученими такими суб'єктами господарювання кредитами (пункт 3 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів, затвердженого постановою КМУ від 13.04.2011 № 439).
- (2) Метою використання бюджетних коштів є підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання різних галузей економіки.
- (3) Питання державної підтримки заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів регулюється:
 - Бюджетним кодексом України (порядки використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами;
 - порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів, затвердженого постановою КМУ від 13.04.2011 № 439;
 - порядком конкурсного відбору енергоефективних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів, затвердженого наказом Мінекономрозвитку від 27.09.2011 № 64 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції 04.10.2011 за № 1137/19875;
 - порядком конкурсного відбору енергоефективних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 – 2015 роки, затвердженого наказом Мінекономрозвитку від 06.10.2011 № 105 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2011 за № 1188/19926.
- (4) Ця бюджетна програма з відносно невеликим плановим обсягом фінансування у розмірі 6 млн грн була передбачена Державним бюджетом на 2014 рік. У зв'язку з невеликим бюджетом програми до цього заходу можуть застосовуватися правила надання незначної державної допомоги. Однак, за даними звіту Державного казначейства, фінансування за програмою у 2014 році не здійснювалося. На 2015-2016 роки таких коштів також не було передбачено.
- (5) Відповідність критеріям державної допомоги:
 - 1) Підтримка за рахунок ресурсів держави:
Фінансування цієї програми здійснюється за рахунок Державного бюджету.
 - 2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах:
Бюджетні кошти спрямовуються на компенсацію фактичних витрат, пов'язаних із сплатою суб'єктами господарювання відсотків за користування

кредитами в поточному бюджетному періоді, залученими ними в національній валюті, для реалізації енергоефективних проектів, зокрема тих, що пов'язані зі зменшенням обсягів споживання природного газу.

3) Вибірковість:

За цією програмою пряму безповоротну підтримку можуть отримати суб'єкти господарювання для реалізації енергоефективних проектів, зокрема тих, що пов'язані зі зменшенням обсягів споживання природного газу.

4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції:

Така державна підтримка надає її отримувачам більше переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках у зв'язку з тим, що доступ до державної допомоги можуть отримати енергоефективні проекти, вибрані на конкурсній основі.

- (6) Вимоги права ЄС щодо аналізу цієї програми вказані у розділі 5 цього Звіту.
- (7) З аналізу наявної інформації, АМКУ робить попередній висновок, що зазначена програма містить ознаки державної допомоги.
- (8) Висновки та пропозиції Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України зі стандартами ЄС» в даному випадку пропонується такий же підхід, як і в підрозділі 5.1 цього Звіту стосовно державної допомоги в секторі енергетики.

5.3. ДОТАЦІЇ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНИМ КОМПАНІЯМ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ВТРАТ ВІД ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ПІЛЬГОВИМ КАТЕГОРІЯМ СПОЖИВАЧІВ ЗА РЕГУЛЬОВАНИМ ТАРИФОМ

- (1) За інформацією, отриманою АМКУ в ході дослідження ринків електричної енергії, на ринках електричної енергії у зв'язку з особливим механізмом формування оптової ринкової ціни на електричну енергію існує перехресне субсидіювання, яке має декілька видів, зокрема:
 1. Тарифи для одних категорій споживачів (зокрема населення та інших пільгових категорій) дотуються за рахунок тарифів для інших споживачів (промисловість). При цьому промислові споживачі додатково поділяються на підкатегорії з різним рівнем тарифів. Тарифи для населення є штучно заниженими, розподілені за рядом критеріїв на різні підгрупи та відповідно є різними за розміром. До інших споживачів, які мають пільги щодо розрахунків за електричну енергію, відносяться суб'єкти, які реалізують інноваційні проекти, міський електричний транспорт, вугільні підприємства та інші суб'єкти відповідно до рішень Уряду.
 2. Перехресне субсидіювання між регіонами, при цьому споживачі окремих обленерго виступають як донори, а споживачі інших – як реципієнти.
- (2) Сума дотацій, що надаються енергопостачальним компаніям для покриття збитків від постачання електроенергії пільговим категоріям споживачів включається до складу оптової ринкової ціни електроенергії шляхом врахування обсягів встановлених НКРЕКП дотаційних сертифікатів, а відтак і до роздрібною ціни електроенергії для не побутових споживачів.
- (3) Відповідно до Звіту про результати діяльності НКРЕКП за 2015 рік у вказаному періоді обсяг дотацій для компенсації втрат енергопостачальних компаній від постачання електричної енергії за регульованим тарифом пільговим категоріям споживачів зріс на 7,4 % (з 40 825 млн грн до 43 848 млн грн) та становив 30,75 %.
- (4) За інформацією, наведеною у Звіті про результати діяльності НКРЕКП у 2015 році: «Упродовж 2015 року на роздрібному ринку діяльність з постачання електричної енергії здійснювали 119 електропостачальників (42 постачальника за регульованим тарифом та 77 постачальників за нерегульованим тарифом)».
- (5) Згідно з Законом України «Про електроенергетику» та Указом Президента України від 10.09.2014 № 715 «Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», ураховуючи постанову КМУ від 07.05.2014 № 148 «Про особливості регулювання відносин у сфері електроенергетики на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя» відповідно до Правил Оптового ринку електричної енергії України, затверджених протоколом Ради Оптового ринку електричної енергії України від 28.05.2012 № 8 та погоджених постановою НКРЕ від 09.08.2012 № 1028, постанови НКРЕ від 26.02.2001 № 184 «Про затвердження Положення про порядок надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат від здійснення постачання електроенергії побутовим споживачам», постанови НКРЕ від 16.11.2006 № 1487 «Про затвердження Положення про порядок надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат від здійснення постачання електроенергії споживачам за тарифами, диференційованими за періодами часу», постанови НКРЕ від 18.01.2007 № 27 «Про затвердження Порядку надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат при здійсненні постачання електроенергії побутовим споживачам, які розраховуються за тарифами, диференційованими за періодами часу», постанови НКРЕ від 26.07.2007 № 996 «Про затвердження Порядку

надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат від здійснення постачання електричної енергії міському електричному транспорту за тарифами, встановленими на рівні, як для населення», постанови НКРЕ від 21.02.2008 № 198 «Про затвердження Порядку надання ліцензіатам з постачання електричної енергії за регульованим тарифом компенсації втрат від здійснення постачання електричної енергії, яка використовується для зовнішнього освітлення населених пунктів» та постанови НКРЕ від 02.04.2009 № 387 «Про затвердження Порядку надання компенсації втрат ВАТ «Крименерго» та ВАТ ЕК «Одесаобленерго» від здійснення постачання електричної енергії дитячим центрам «Артек» і «Молода гвардія» протягом 2015 року та січня – квітня 2016 року (кожного місяця вказаного періоду) НКРЕКП, приймалися ряд постанов щодо врахування суми дотаційних сертифікатів при розрахунку оптової ринкової ціни на наступний місяць, за місяцем в якому приймалися такі постанови.

(6) Відповідно до постанов НКРЕКП, вказаних у пункті 5 цього Звіту дотаційні сертифікати надавалися:

- у 2015 році:

№ п/п	Найменування енергопостачальних компаній	Загальна сума, грн
1	ПАТ «Вінницяобленерго»	1763918170
2	ПАТ «Волиньобленерго»	989465216
3	ПАТ «ДТЕК ДНПРООБЛЕНЕРГО»	4470080064
4	ПАТ «ДТЕК Донецькобленерго»	1815674615
5	ПАТ «ЕК «Житомиробленерго»	1200275879
6	ПАТ «Закарпаттяобленерго»	1452875388
7	ВАТ «Запоріжжяобленерго»	1826523303
8	ПАТ «Київенерго»	3294178806
9	ПАТ «Київобленерго»	2619661805
10	ПАТ «Кіровоградобленерго»	1094541573
11	ПАТ «Львівобленерго»	2067983250
12	ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання»	661679630
13	ПАТ «Миколаївобленерго»	1310976097
14	ПАТ «ЕК Одесаобленерго»	3576297338
15	ПАТ «Полтаваобленерго»	1423700574
16	ПАТ «Прикарпаттяобленерго»	1272614421
17	ПАТ «Рівнеобленерго»	1072688159
18	ПАТ «Сумиобленерго»	984769913
19	ВАТ «Тернопільобленерго»	913411384
20	АК «Харківобленерго»	2840086841
21	ПАТ «ЕК «Херсонобленерго»	1292153921
22	ПАТ «ЕК «Хмельницькобленерго»	1313883087
23	ПАТ «Черкасиобленерго»	1238912599
24	ПАТ «ЕК «Чернівціобленерго»	937911431
25	ПАТ «Чернігівобленерго»	1026867609
26	ТОВ «Енергія-Новий Розділ»	14651171
27	ПАТ «ДТЕК ПЕМ-Енерговугілля»	36449060
28	ДП «Регіональні електричні мережі»	86393935
29	ДПЕМ ПрАТ «Атомсервіс»	47926374

30	ТзОВ НВП «Енергія-Новояворівськ»	22398044
31	ДТГО «Південно-Західна залізниця»	57257067
32	ТОВ «ДТЕК ВИСОКОВОЛЬТНІ МЕРЕЖІ»	205454295
33	ДП «Донецька залізниця»	19591612
34	ДП «Придніпровська залізниця»	45473457
35	ДП «Одеська залізниця»	26883470
36	ДП «Південна залізниця»	33974889
37	ДТГО «Львівська залізниця»	23967389
Усього:		43081551836

- у січні – квітні 2016 року:

№ п/п	Найменування енергопостачальних компаній	Загальна сума, грн
1	ПАТ «Вінницяобленерго»	646897510
2	ПАТ «Волиньобленерго»	338452678
3	ПАТ «ДТЕК ДНІПРООБЛЕНЕРГО»	1491077327
4	ПАТ «ДТЕК Донецькобленерго»	655281380
5	ПАТ «ЕК «Житомиробленерго»	449765752
6	ПАТ «Закарпаттяобленерго»	543799627
7	ВАТ «Запоріжжяобленерго»	726740612
8	ПАТ «Київенерго»	935741578
9	ПАТ «Київобленерго»	884437620
10	ПАТ «Кіровоградобленерго»	437116724
11	ПАТ «Львівобленерго»	803062445
12	ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання»	338714884
13	ПАТ «Миколаївобленерго»	485660073
14	ПАТ «ЕК Одесаобленерго»	1186227381
15	ПАТ «Полтаваобленерго»	502381434
16	ПАТ «Прикарпаттяобленерго»	471208078
17	ПАТ «Рівнеобленерго»	390296134
18	ПАТ «Сумиобленерго»	367249190
19	ВАТ «Тернопільобленерго»	324209149
20	АК «Харківобленерго»	955962451
21	ПАТ «ЕК «Херсонобленерго»	462241345
22	ПАТ «ЕК «Хмельницькобленерго»	455513565
23	ПАТ «Черкасиобленерго»	451664741
24	ПАТ «ЕК «Чернівціобленерго»	327923187
25	ПАТ «Чернігівобленерго»	350210583
26	ТОВ «Енергія-Новий Розділ»	5603396
27	ПАТ «ДТЕК ПЕМ-Енерговугілля»	14416195
28	ДП «Регіональні електричні мережі»	33228737
29	ДПЕМ ПрАТ «Атомсервіс»	13926089
30	ТзОВ НВП «Енергія-Новояворівськ»	7293662
31	ДТГО «Південно-Західна залізниця»	11104892
32	ТОВ «ДТЕК ВИСОКОВОЛЬТНІ МЕРЕЖІ»	126613901
33	ДП «Донецька залізниця»	2902208
34	ДП «Придніпровська залізниця»	4584287
35	ДП «Одеська залізниця»	8420653
36	ДП «Південна залізниця»	6815129
37	ДТГО «Львівська залізниця»	6765633
38	ПАТ «Укрзалізниця»	53183073
Усього:		15286051899

(7) Отже, у 2015 році дотаційні сертифікати надавалися 37 постачальникам електричної

енергії за регульованим тарифом із 42 постачальників, які діяли на ринку електричної енергії у вказаний період, а протягом січня – квітня 2016 року – 38.

- (8) Відповідно до Статуту ДП «Енергоринок», затвердженого постановою КМУ від 05.06.2000 № 922 (далі – Статут), ДП «Енергоринок» утворено для забезпечення функціонування ОРЕ.
- (9) Відповідно до пункту 7.1 ДЧОРЕ на період дії цього договору ДП «Енергоринок» виконує функцію Розпорядника системи розрахунків.
- (10) Відповідно до підпунктів 8.16.1. та 8.16.2. Правил ОРЕ:
 - щомісячні обсяги дотацій для компенсації втрат від здійснення постачання електричної енергії за регульованим тарифом затверджуються НКРЕ і при розрахунку оптової ринкової ціни рівномірно розподіляються Розпорядником системи розрахунків між розрахунковими періодами на інтервалі від Start до End;
 - щомісячні обсяги компенсаційних платежів затверджуються НКРЕ і при розрахунку оптової ринкової ціни рівномірно розподіляються Розпорядником системи розрахунків між розрахунковими періодами на інтервалі від Start до End.
- (11) Відповідно до абзацу другого пункту 13 Статуту для здійснення розрахунків за придбану або продану електричну енергію ДП «Енергоринок» відкриває поточний рахунок із спеціальним режимом використання, рух коштів на якому здійснюється за спеціальним режимом, що визначається законодавством.
- (12) Згідно з пунктом 21 Статуту майно ДП «Енергоринок» складається з основних фондів, обігових коштів, а також фінансових та інших цінностей, відображених у бухгалтерському балансі ДП «Енергоринок».
- (13) Пунктом 22 Статуту визначено, що майно ДП «Енергоринок» є державною власністю та закріплюється за ним на праві повного господарського відання. ДП «Енергоринок» володіє, користується та розпоряджається належним йому майном на свій розсуд, вчиняючи щодо нього будь-які дії, що не суперечать законодавству України та цьому Статуту.
- (15) Відповідність критеріям державної допомоги:

1. Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів

У 2015 році постачальникам електричної енергії, визначеним постановами НКРЕКП, за рахунок обігових коштів ДП «Енергоринок» було надано державну підтримку у обсязі понад 43 млрд грн, а у січні – квітні 2016 року – понад 15 млрд грн. Кошти, надані в ДП «Енергоринок», є державними ресурсами, оскільки компанія належить державі. Незважаючи на те, що відповідно до Правил ОРЕ ДП «Енергоринок» повинен тримати, користуватися і розпоряджатися своїм майном на свій розсуд, воно зобов'язане розподілити щомісячні суми субсидій на відшкодування збитків. Ці субсидії в кінцевому рахунку знаходяться під контролем держави.

2. Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах.

Пряма безповоротна підтримка для покриття витрат на надання послуг споживачам, які мають пільги щодо розрахунків за електричну енергію (населення, суб'єкти, які реалізують інноваційні проекти, міський електричний транспорт, вугільні підприємства та інші – є дотаційною групою). Разом з тим, варто зазначити, що компенсація витрат на надання зазначених послуг не призведе до надання переваги, якщо електропостачання пільговим категоріям споживачів будуть визнані ПСЗЕІ.

3. Вибірковість.

Отримувачі державної допомоги визначаються та затверджуються НКРЕКП. У 2015 році дотаційні сертифікати надавалися 37 постачальникам електричної енергії за регульованим тарифом із 42 постачальників електричної енергії за регульованим тарифом та більше 100 постачальників електричної енергії за нерегульованим тарифом, які діяли на ринку електричної енергії у вказаний період, а протягом січня – квітня 2016 року – 38 постачальників електричної енергії за регульованим тарифом та більше 100 постачальників електричної енергії за нерегульованим тарифом.

4. Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Така державна підтримка надає її отримувачам більше переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках, компенсуючи виробничі витрати на постачання електричної енергії пільговим категоріям споживачів.

- (14) Отже, на основі інформації, наявної на цей час, АМКУ робить попередній висновок, що вказані заходи містять ознаки державної допомоги у розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

- (15) Висновки і пропозиції:

Відповідно до статті 107 (3) (с) ДФЕС (як зазначено в Додатку III ДЕС), захід державної допомоги вважається допустимим для конкуренції, якщо він є необхідним і пропорційним і якщо позитивні ефекти для досягнення спільної мети переважають негативні наслідки для конкуренції і торгівлі. Для того, щоб оцінити допустимість допомоги, АМКУ має потребу в інформації про (а) будь-яку мету, що становлять взаємний інтерес, на досягнення якої спрямований захід; (в) доцільність і необхідність такого заходу; (с) стимулюючий ефект цього заходу; (d) пропорційність цього заходу; і (е) будь-які спотворення конкуренції і вплив на торгівлю.³⁰

Відтак, вказана програма державної допомоги потребує обов'язкового повідомлення АМКУ 02.08.2017 з набранням чинності в повному обсязі Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та приведення у відповідність до законодавства.

³⁰ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

5.4. СПЕЦІАЛЬНІ (ІНДИВІДУАЛЬНІ) ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ ЕЛЕКТРОМЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ У 2014 РОЦІ.

- (1) Мета цього заходу полягає у продажу електроенергії за оптовою ціною чотирьом електрометалургійним підприємствам протягом одного року з 1 січня по 31 грудня 2014 року. Цей захід було впроваджено двома документами:
 - постановою КМУ від 18.12.2013 № 925 «Деякі питання забезпечення стабілізації роботи електрометалургійних підприємств у 2014 році»;
 - Меморандумом про взаєморозуміння, укладеним між КМУ та електрометалургійними підприємствами у 2014 році (від 26.12.2013). Текст цього Меморандуму було затверджено вказаною постановою КМУ.
- (2) Постановою КМУ від 18.12.2013 № 925 вимагалось від ДП «Енергоринок» укласти договори з такими підприємствами. Підприємства, у яких середньомісячне споживання електричної енергії за підсумками роботи у 2011 та/або 2012 роках, та/або за шість місяців 2013 року становило понад 60 млн. кВт·г та питома вага електричної енергії у складі виробничої собівартості металургійного виробництва становила не менше ніж 30 %, мали право закуповувати електроенергію для технологічних потреб на оптовому ринку.
- (3) Постанова КМУ від 18.12.2013 № 925 встановлює основні критерії для визначення електрометалургійних підприємств, що мають право купувати електроенергію на оптовому ринку:
 - середньомісячне споживання у 2011 – 2012 роках або протягом 6 місяців 2013 року на рівні 60 млн кВт·г;
 - частка електроенергії у витратах на виробництво сталі не менше 30 %.
- (4) Підприємства, що відповідають обом зазначеним критеріям, отримали право на закупівлю електроенергії на оптовому ринку для технологічних потреб. Цим нормативним актом визначено інструкції для ДП «Енергоринок» щодо укладення договорів з такими підприємствами. Документ також містить пропозиції для НКРЕ щодо зміни правил функціонування оптового ринку для відображення норм зазначеного акту.
- (5) Вказану норму було реалізовано постановою НКРЕ від 30.12.2013 № 1795 «Про погодження рішень Ради Оптового ринку електричної енергії України від 27.12.2013 (абзаци 3.1 та 3.3 Протоколу № 14)», що затвердила рішення Ради ОРЕ та внесла відповідні зміни до Додатку 2 ДЧОРЕ.
- (6) Детальні умови викладено в Меморандумі про взаєморозуміння. Цей документ містить перелік підприємств, на яких розповсюджується його дія, а саме:
 - ПрАТ «Запорізький завод феросплавів»;
 - ПрАТ «Стаханівський завод феросплавів»;
 - ПрАТ «Нікопольський феросплавний завод»;
 - ТОВ «Побузький феронікельний завод».
- (7) По-друге, він покладає на вказані підприємства низку зобов'язань, у тому числі:
 - здійснення інвестицій для зниження рівня споживання електроенергії не менше ніж на 2 % протягом 2014 року;
 - продаж продукції на внутрішньому ринку за цінами не вищими за експортні.
 - виключення з ланцюга купівлі-продажу посередницьких фірм, зареєстрованих у офшорних зонах;
 - забезпечення ведення окремого обліку електроенергії, що використовується для технологічних потреб.
- (8) Меморандум було підписано Віце-прем'єр-міністром України та директорами зазначених підприємств.
- (9) Відповідність критеріям державної допомоги:

- 1) Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів
ДП «Енергоринок» є державною компанією. Її ресурси є державними ресурсами, якщо вони знаходяться під контролем держави, а, отже, в розпорядженні органів державної влади. Оскільки постанова КМУ від 18.12.2013 № 925 вимагає від ДП "Енергоринок" укладення контракту з на описаних умовах можна зробити висновок, що його ресурси знаходяться під контролем держави.
 - 2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах
Це впливає на виробничі витрати феросплавних заводів, оскільки програма звільняє суб'єктів господарювання від витрат, які б в звичайних ринкових умовах несуть суб'єкти господарювання. Чотири підприємства отримали перевагу за рахунок економії витрат на електроенергію. Проте, відповідно до Меморандуму, суб'єкти господарювання взяли на себе зобов'язання здійснювати інвестиції і встановлювати ринкові ціни на свою продукцію, що може стати причиною для їх додаткових витрат. Існує перевага в разі, коли економія від сплати більш низьких тарифів перевищить витрати для виконання зобов'язань відповідно до умов Меморандуму.
 - 3) Вибірковість
Хоч у тексті постанови КМУ від 18.12.2013 № 925 не згадується жодне конкретне підприємство. Однак менш цією постановою було затверджено проект Меморандуму, яким визначено чотири підприємства та визначено завдання щодо підтримки феросплавної продукції.
 - 4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції
Отримувачі допомоги отримали більшу перевагу порівняно з іншими виробниками феросплавної продукції.
В цьому випадку «інші виробники феросплавної продукції» означає не тільки українських виробників, але і потенційних європейських виробників, оскільки положення Угоди стосуються торгівлі між сторонами. Зокрема, відповідно до статті 262 Угоди, державна допомога може вважатись несумісною з положеннями Угоди тією мірою, якою вона впливає на торгівлю між сторонами.
- (10) Висновок: На підставі інформації, наявної в даний час, АМКУ приходить до попереднього висновку, що захід може містити ознаки державної допомоги.
- (11) Вимоги права ЄС
Що стосується виробництва сталі, ЕС/ЄС зазначає, що протягом довгого періоду компанії з виробництва сталі працювали без додаткової підтримки, без інвестиційної допомоги так, як і інші виробничі сектори. Компанії з виробництва сталі включили цей фактор в їх стратегії розвитку і звикли до цього. Особливими рисами сектору виробництва сталі є:
- наявне перевиробництво на рівні ЄС та в усьому світі;
 - це капіталоемне виробництво;
 - значні обсяги державних ресурсів надаються для реструктуризації сектору виробництва сталі, а також для трансформації сектору;
 - досвід, набутий при застосуванні менш жорстких правил державної допомоги в минулому.
- Через ці фактори Комісія зазначає, що достатньо виправдати заборону надання інвестиційної допомоги в цьому секторі, незалежно від розміру інвестицій та розташування більшості сталеливарних заводів в регіонах, яким може надаватись регіональна допомога.
- Комісія вважає, що регіональна допомога виробництву сталі не є сумісною зі

спільним ринком.

Основні правила щодо надання державної допомоги сектору виробництва сталі, а також вугілля, містяться в таких актах:

- Повідомлення Комісії щодо допомоги на відновлення платоспроможності та допомоги на закриття для сектору виробництва сталі³¹;
- Повідомлення Комісії Мультисекторальні рамкові положення щодо регіональної допомоги для великих інвестиційних проектів (розділ 27: заборона надання допомоги для інвестиційних проектів в секторі виробництва сталі)³²;
- Повідомлення Комісії стосовно певних аспектів розгляду справ про конкуренцію через припинення дії Договору про Європейське Співтовариство Вугілля та Сталі³³.

Відповідно до правил ЄС, оцінка сумісності державної допомоги зі спільним ринком здійснюється за такими критеріями:

Забороненою є:

- ✓ регіональна інвестиційна допомога. Ця заборона також покриває надання регіональної допомоги МСП;
- ✓ допомога на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств;

Дозволеною є:

- ✓ допомога на дослідження, розробки і інновації;
- ✓ допомога на створення робочих місць;
- ✓ допомога на навчання;
- ✓ допомога на захист довкілля;
- ✓ допомога, пов'язана із закриттям підприємств,;
- ✓ незначна державна допомога.

Якщо говорити про інвестиційну допомогу та допомогу на відновлення платоспроможності та реструктуризацію, правилами передбачено заборону такого типу допомоги сектору сталеваріння. Комісія і Рада погодилися, що в подальшому не буде в подальшому прийнято рішень для порятунку підприємств з виробництва сталі в ЄС. Після цього, підприємства з виробництва сталі працювали на ринку розуміючи, що вони не зможуть отримати допомогу на реструктуризацію. Якщо така ситуація зміниться в майбутньому, не має гарантії, що підприємства з виробництва сталі не змінять свою політику щодо зменшення вартості виробництва та підвищення конкурентності, отже нівелюючи вже здійснені заходи.

Що стосується допомоги на закриття, ситуація є іншою. Відповідно до статті 107(3)(c) ДФЄС, допомога на полегшення розвитку певних видів економічної діяльності може вважатись сумісною зі спільним ринком. Комісія вважає, що приймаючи до уваги існуюче перевиробництво на міжнародному та ЄС ринках, неефективності, які виникають через це, а також заборону надання допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств в секторі сталеваріння, підтримка на спрощення структурної перебудови може допомогти розвитку здоровішої індустрії виробництва сталі.

Отже, для підприємств у сфері виробництва сталі може розглядатись як сумісна зі спільним ринком така допомога:

³¹ Повідомлення Комісії щодо допомоги на відновлення платоспроможності та допомоги на закриття для сектору виробництва сталі, Official Journal C70, 19.3.2002

³² Повідомлення Комісії «Мультисекторальні рамкові положення щодо регіональної допомоги для великих інвестиційних проектів», Official Journal C 70, 19.03.2002

³³ Повідомлення Комісії стосовно певних аспектів розгляду справ про конкуренцію через припинення дії Договору про Європейське Співтовариство Вугілля та Сталі, Official Journal C 152, 26.06.2002.

1) Допомога на покриття витрат підприємств для виплат працівникам, які рано виходять на пенсію або у зв'язку зі скороченням штатного розпису, якщо платежі:

- виникають через часткове або повне закриття металургійних заводів, які ще не були враховані при затвердженні допомоги,

- не перевищують тих, які зазвичай надаються відповідно до правил, що діють в державах-членах, а допомога не перевищує 50 % від цих платежів.

2) Допомога сталеливарним підприємствам, які постійно виробляють сталь, якщо були дотримані такі умови:

- підприємства були зареєстровані до 1 січня 2002 року,
- підприємства постійно виробляли сталь до моменту подання повідомлення про державну допомогу,
- підприємства не проводили реорганізацію заводу або продукції, починаючи з 1 січня 2002 року,
- підприємства закривають установки, що використовуються для виробництва сталеливарної продукції протягом шести місяців після припинення виробництва або затвердження допомоги Комісією,
- закриття заводів ще не було враховано при затвердженні допомоги, а також
- сума допомоги не перевищує залишкову балансову вартість заводів, які будуть закриті, ігноруючи ту частину будь-якої переоцінки з 1 січня 2002 року, яка перевищує національний рівень інфляції.

3) Допомога сталеливарним підприємствам, які відповідають умовам, вказаним вище, які прямо чи опосередковано контролюються, або які самі контролюють підприємство, яке є виробником сталі. Така допомога може вважатись сумісною зі спільним ринком, якщо будуть дотримані наступні критерії:

- підприємство, яке буде закрите, було фактично і юридичне відокремлена від корпоративної структури, принаймні за шість місяців до виплати допомоги,
- рахунки підприємства, які повинні бути закриті, були сертифіковані незалежними експертами, аудитором, визнаними Комісією, щоб встановити точний обсяг активів і зобов'язань цієї фірми, і
- є дійсне і перевірене скорочення виробничих потужностей, таких, щоб протягом довгого часу отримати значну вигоду для галузі в цілому з точки зору скорочення виробничих потужностей для сталевих продукцій протягом п'яти років після дати, з якої надається допомога на закриття або з дати останнього платежу за виплатою допомоги, затверджених в рамках даного пункту.

(12) Висновки та пропозиції:³⁴

В цьому випадку можна зробити висновок, що захід підтримки підприємств виробників сталі може загрожувати спотворенню конкуренції.

Захід є вибіркоким (застосовується тільки до сектору виробництва сталі) та надає перевагу отримувачам такої підтримки відношенню порівнянні з до їх конкурентами з держав-членів ЄС. Захід має вплив на вартість виробництва тому, що завдяки ньому підприємства звільняються від витрат, які б вони зазвичай мали понести. Компанії-конкуренти також можуть з'явитись в Україні або прийти з держав-членів ЄС. Цей захід зміцнює становище підприємства в порівнянні з іншими підприємствами, що конкурують на міжнародних ринках (ЄС та України).

Важливо визначити відповідні товарні та географічні межі ринку, Ринки треба

³⁴ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС та Аналітичної записка Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

визначати для того, щоб з'ясувати, як саме допомога впливає на стосунки між конкурентами.

Проте, на основі наданої Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України зі стандартами ЄС» інформації, можна зробити висновок, що, скоріше за все, вищезгаданий захід держави загрожує спотворенню конкуренції. Також, потрібно зазначити, що спотворення конкуренції може існувати і на суміжних ринках.

Крім того, цей захід не відповідає вимогам права державної допомоги ЄС в секторі виробництва сталі. Захід є разовою допомогою, яка передбачає надання операційної допомоги підприємств виробників феросплавів. Захід не було розроблено для досягнення горизонтальних цілей таких, як створення робочих місць, захист довкілля, навчання або дослідження, розробки і інновації. Захід також не може вважатись допомогою на закриття. Отже, захід повинен бути скасований або змінений так, щоб становити незначну державну допомогу.

Крім того, необхідно зазначити, що надання такої допомоги не було продовжено на 2015 рік. Приймаючи до уваги стратегію лібералізації енергетичного ринку України, яка була описана вище, можливість субсидування споживачів за рахунок виробника електроенергії стає менш можливим, так як покупець і продавець будуть укладати прямі двосторонні договори. Проте, можливість надання державної допомоги все ще залишається.

Отже, пропонується, щоб АМКУ продовжував здійснювати моніторинг відповідних рішень НКРЕКП в рамках процесу лібералізації ринка електроенергії України.

5.5. СПЕЦІАЛЬНИЙ (ІНДИВІДУАЛЬНИЙ) ЗАХІД ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗДРІБНОГО ТАРИФУ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ ДЛЯ ВИБРАНИХ ВУГЛЕДОБУВНИХ КОМПАНІЙ

(1) Цей захід було впроваджено розпорядженням КМУ від 23.05.2007 № 342 «Про роздрібний тариф на електричну енергію для вугледобувних підприємств». Розпорядження діяло до його скасування 29 грудня 2014 року.

(2) КМУ рекомендував НКРЕ застосувати для обраної групи вугледобувних шахт тариф для споживачів першого класу замість тарифу для споживачів другого класу. Це призвело до зниження платежів за тарифами в середньому на 25 % для таких вугледобувних шахт:

- Відкриті акціонерні товариства:

«Лисичанськ вугілля»

Шахтоуправління «Донбас»

Державне відкрите акціонерне товариство «Шахта «Новодзержинська»

- Державні підприємства:

«Антрацит»

«Артемвугілля»

«Волиньвугілля»

«Дзержинськвугілля»

«Добропіллявугілля»

«Донбасантрацит»

«Донецька вугільна енергетична компанія»

«Красноармійськвугілля»

«Луганськвугілля»

«Львіввугілля»

«Макіїввугілля»

«Орджонікідзевугілля»

«Первомайськвугілля»

«Ровенькиантрацит»

«Свердловантрацит»

«Селидіввугілля»

«Сніжнеантрацит»

«Торезантрацит»

«Шахтарськантрацит»

«Шахта «Куйбишевська»

«Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1»

«Шахтоуправління і.м В. Чапаєва»

«Шахта «Новодзержинська»

«Шахта «Путилівська»

ТОВ «Інтер-Інвест вугілля» (вугільна шахта «Марія-Глибока»)

(3) За даними звіту Міненерговугілля у 2014 році вартість такого заходу становила понад 166,4 млн гривень.

(4) Відповідність критеріям державної допомоги:

5. Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів

Реалізація заходу стала можливою із залученням ресурсів ДП «НАЕК «Енергоатом», що є державним підприємством. Ресурси ДП НАЕК «Енергоатом» є державними ресурсами, тобто під контролем органів державної влади. Оскільки встановлювався роздрібний тариф на електроенергію для вибраних вугледобувних компаній, здійснюваних на виконання розпорядження КМУ, то можна припустити, що держава має

контроль над цими ресурсами. Отже це могло призвести до підвищення рівня збитків цієї державної компанії, це показує залучення ресурсів держави.

6. Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах.
Фінансування цього заходу було оцінено в 166,4 млн гривень за 2014 рік.

7. Вибірковість.

Підтримку було надано 28 шахтам. Разом із тим, у 2007 – 2014 роках було близько 90 вугільних шахт у підпорядкуванні Міненерговугілля та 24 приватні шахти.

8. Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Конкуренція на вугільному ринку зазнала спотворення, коли низка вибраних шахт отримали субсидії на виробництво.

Залежно від марки вугілля, що вироблялося, така допомога також могла вплинути на ринок виробництва сталі та/або електроенергії, що експортується.

(5) Висновок: на підставі інформації, наявної на цей час, АМКУ приходить до попереднього висновку, що захід може містити ознаки державної допомоги.

(6) Основні вимоги права ЄС. В даному випадку був застосований спеціальний разовий захід в сфері вугледобування. Вимоги права ЄС щодо надання державної допомоги в секторі вугледобування було вказано в розділі 3.

(7) Пропозиції³⁵:

Розпорядження КМУ від 23.05.2007 № 342 не містило жодних спеціальних умов для надання підтримки, в той час, як НКРЕ застосовувала адміністративні повноваження стосовно визначення тарифу на оптовий продаж для індивідуальних споживачів.

Даний разовий захід не відповідає вимогам, які закріплені в законодавстві про державну допомогу в ЄС. Вона не була надана в контексті закриття неконкурентоздатних шахт. Горизонтальні правила надання державної допомоги (на дослідження, розробки і інновації, на захист довкілля або на професійну підготовку працівників) також не застосовувались. Поясненням тут є те, що захід не був розроблений для досягнення цих горизонтальних цілей. Отже, захід не може застосовуватись або відповідати правилам, що застосовуються до незначної державної допомоги.

³⁵ Відповідно до Аналітичної записка Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

5.6. ДОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ ОКРЕМИМ ВИРОБНИКАМ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ НА ВИКОНАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ТА УРЯДОВИХ РІШЕНЬ, ПОГАШЕННЯ БЕЗНАДІЙНОГО БОРГУ

- (1) В ході виконання АМКУ повноважень у сфері захисту економічної конкуренції, встановлено, що існує поширена практика застосування додаткових платежів на виконання законодавчих актів та Урядових рішень, погашення безнадійного боргу.
- (2) Зокрема, за період дії тимчасових надзвичайних заходів у 2014 та 2015 роках НКРЕКП було прийнято ряд постанов щодо перерозподілу коштів на ОРЕ та встановлення окремих доплат до тарифу для ПАТ «Центренерго» для ПАТ «Донбасенерго» на загальну суму понад 250 млн грн.
- (3) Відповідно до інформації, поданої АМКУ НКРЕКП (лист від 08.06.2016 № 5799/28.1/7-16, вх. № 6-01/5755 від 22.06.2016), фінансування додаткових платежів на виконання законодавчих актів та урядових рішень, погашення безнадійного боргу здійснювалося за рахунок додаткового платежу до тарифу на електричну енергію, продану виробником в ОРЕ.
- (4) Розпорядженням КМУ від 31.03.2015 № 280-р «Про вжиття тимчасових надзвичайних заходів на ринку електричної енергії» було затверджено Порядок вжиття тимчасових надзвичайних заходів з подолання наслідків тривалого порушення нормальної роботи ринку електричної енергії (далі – Порядок), який визначає підстави та процедуру прийняття рішень про вжиття тимчасових надзвичайних заходів з подолання наслідків тривалого порушення нормальної роботи ринку електричної енергії через виникнення аварійних ситуацій в об'єднаній енергетичній системі України, викликаних пошкодженням електроенергетичних установок, їх елементів, споруд або внаслідок надзвичайних ситуацій.
- (5) Відповідно до пункту 2 Порядку критеріями/видами порушень нормальної роботи ринку електричної енергії, у разі виникнення яких вживатимуться тимчасові надзвичайні заходи, є:
 - 1) пошкодження електроенергетичних установок та/або незаконне втручання третіх осіб у функціонування електроенергетичних установок та мережевого господарства, які призводять до порушення режиму допустимих перетоків магістральними та міждержавними електричними мережами, а також перевантаження мережевих елементів, що можуть призвести до обмеження споживання електричної енергії більш як на 100 МВт;
 - 2) зниження резерву енергогенеруючих потужностей об'єднаної енергетичної системи України нижче допустимого рівня протягом трьох діб;
 - 3) критичний стан забезпечення паливом, зокрема зниження запасів палива на окремих ТЕС енергогенеруючих компаній нижче 20-денного запасу у разі роботи обладнання на мінімально допустимому складі та/або суттєве обмеження постачання природного газу, що призводитиме до порушення стандартів операційної безпеки функціонування об'єднаної енергетичної системи України;
 - 4) відсутність протягом трьох місяців підряд повної оплати електричної енергії, що закуповується у її виробників, або якщо оплата електричної енергії її виробникам у розрахунковому місяці нижче 90 відсотків.
- (6) Постанови НКРЕКП: від 17.09.14 № 11, від 17.10.14 № 192, від 14.02.15 № 200, від 19.03.15 № 859, від 15.04.15 № 1243 прийняті, зокрема, відповідно до вимог Закону України «Про електроенергетику», розпорядження КМУ від 31.03.2015 № 280-р «Про вжиття тимчасових надзвичайних заходів на ринку електричної енергії».
- (7) Вказаними постановами НКРЕКП затверджувала додаткові платежі на виконання

урядового рішення для ПАТ «Донбасенерго» та ПАТ «Центренерго» та розпорядник системи розрахунків (ДП «Енергоринок») повинен забезпечити проведення розрахунків на ОРЕ.

(8) Відповідність критеріям державної допомоги:

1) Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів

У 2015 році ПАТ «Центренерго» для ПАТ «Донбасенерго» – виробникам електричної енергії, визначеним постановами НКРЕКП, за рахунок обігових коштів ДП «Енергоринок» було надано підтримку на загальну суму понад 250 млн грн. ДП "Енергоринок" є державним підприємством. Ресурси ДП «Енергоринок» є державними ресурсами, оскільки вони знаходяться під контролем держави, тобто, під контролем органів державної влади. Оскільки ці додаткові платежі здійснювалися на виконання розпоряджень НКРЕКП, то можна припустити, що держава має контроль над цими ресурсами.

2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах.

Пряма безповоротна підтримка на виконання законодавчих актів та урядових рішень.

3) Вибірковість.

Отримувачі державної допомоги відбираються та затверджуються НКРЕКП. При цьому виробниками, які працюють за ціновими заявками, – енергогенеруючими підприємствами ТЕС, зокрема є ще ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго», які не отримували таких додаткових платежів.

4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Така державна підтримка надає її отримувачам більше переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

(9) Отже, на підставі інформації, наявної на цей час, АМКУ приходить до висновку, що захід може містити ознаки державної допомоги.

(10) На цей час відсутня можливість зробити висновок щодо допустимості такої допомоги для конкуренції, оскільки в АМКУ відсутні фактичні данні щодо ситуації, яка передувала наданню такої допомоги.

Відтак, вказана програма державної допомоги потребує обов'язкового повідомлення АМКУ 02.08.2017 (з набранням чинності в повному обсязі Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»).

**ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКІ НЕ МІСТЯТЬ ОЗНАК
ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ**

**5.7. ДОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ ОКРЕМИМ ВИРОБНИКАМ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ
НА ВИРІШЕННЯ БУДЬ-ЯКИХ СПІРНИХ ПИТАНЬ, У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ
УТОЧНЕННЯМ ВИМІРІВ АБО ІНШИМ УЗГОДЖЕННЯМ КОРИГУВАННЯ**

- (1) За інформацією, отриманою АМКУ від НКРЕКП (лист від 08.06.2016 № 5799/28.1/7-16, вх. № 6-01/5755 від 22.06.2016), встановлено що протягом 2014 – січня – квітня 2016, років відповідно до постанов НКРЕ та НКРЕКП, суб'єктам господарювання надавалися додаткові платежі на вирішення будь-якого спірного питання, у зв'язку із уточненням вимірів або іншим узгодженим коригуванням. Фінансування здійснювалося за рахунок додаткового платежу до тарифу на електричну енергію продану в ОРЕ виробнику в таких розмірах:

№ п/п	Найменування суб'єкта господарювання	Загальний обсяг додаткових платежів, тис. грн		
		2014	2015	січень – квітень 2016
1	2	3	4	5
1.	ПАТ «Центренерго»	-	-	-56 056
2.	ТОВ «ДТЕК Східенерго»	-266	-2 015	-

- (2) Відповідно до постанови НКРЕ від 28.04.2014 № 60 «Про погодження рішення Ради Оптового ринку електричної енергії України від 24.01.2014 (підпункт 6.4 протоколу № 15)» НКРЕ постановила погодитись з рішенням Ради ОРЕ від 24.01.2014 (підпункт 6.4 протоколу № 15) щодо затвердження на січень 2014 року додаткового платежу, в разі виникнення спірних питань, для ТОВ «ДТЕК Східенерго» в сумі – 265 784 грн.
- (1) При цьому, підпунктом 6.4 протоколу Ради ОРЕ від 24.01.2014 № 15 визначено: «Затвердити зміни до Додатку 2 до Договору між Членами Оптового ринку електричної енергії України (Правила ОРЕ, погоджені постановою НКРЕ України від 09.08.2012 № 1028) у частині запровадження Порядку щодо особливих умов складання заданого графіка навантаження та обмеження цін на купівлю електричної енергії у виробників, які працюють за ціновими заявками, та запровадження відповідальності за невиконання диспетчерського графіку, недотримання Прогнозного балансу електроенергії ОЕС України виробниками, що не працюють за ціновими заявками, на період дії тимчасових надзвичайних заходів для подолання наслідків тривалого порушення нормальної роботи ринку електричної енергії (Додаток 2 до протоколу робочої групи від 18.09.2014 №13) та доручити ДП «Енергоринок» направити їх на погодження Міністерству енергетики та вугільної промисловості України, Антимонопольному комітету України та Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг».³⁶
- (2) Відповідно до постанови НКРЕКП від 14.08.2015 № 2182 «Про погодження рішення Ради Оптового ринку електричної енергії України від 24.07.2015 (підпункт 8.9 протоколу № 17)» постановила погодитись з рішенням Ради ОРЕ від 24.07.2015 (підпункт 8.9 протоколу № 17) щодо затвердження на серпень 2015 року від'ємного додаткового платежу в разі виникнення спірних питань, для ТОВ «ДТЕК Східенерго» в сумі – 2 014 830,61 грн.
- (3) При цьому підпунктом 8.9 протоколу Ради ОРЕ від 24.07.2014 № 17 визначено: «Затвердити на серпень 2015 року додатковий платіж виробнику у разі виникнення спірних питань для ТОВ «ДТЕК Східенерго» у сумі «-2 014 830,61 грн.» (без ПДВ)».

³⁶ <http://www.er.gov.ua/doc.php?f=2377>

- (4) Згідно з постановою НКРЕКП від 29.01.2016 № 129 «Про погодження рішення Ради Оптового ринку електричної енергії України від 24 грудня 2015 року (підпункт 8.10 протоколу № 32)» НКРЕКП постановила погодитись з рішенням Ради ОРЕ від 24 грудня 2015 року (підпункт 8.10 протоколу № 32) щодо затвердження для ПАТ «Центренерго» від'ємного додаткового платежу в разі виникнення спірних питань у загальній сумі 208 654 тис. грн з урахуванням рішення Ради ОРЕ від 26 січня 2016 року (підпункт 8.1 протоколу № 35) у частині перенесення терміну нарахування «від'ємного додаткового платежу у разі виникнення спірних питань» для ПАТ «Центренерго» у загальній сумі 208 654 тис. грн на виконання судового рішення починаючи з 01 лютого 2016 року до 31 грудня 2016 року рівними частинами.
- (5) При цьому підпунктом 8.10 протоколу Ради ОРЕ від 24.12.2016 № 32 визначено затвердити для ПАТ «Центренерго» від'ємний додатковий платіж у разі виникнення спірних питань на січень та лютий 2016 року у загальній сумі 208 654 тис. грн.
- (6) Виходячи з суті описаних додаткових платежів, можна зробити висновок, що такі додаткові платежі не надавали будь-якої переваги, недоступної в ринкових умовах, жодному із суб'єктів господарювання – виробників електричної енергії, а фактично були штрафними санкціями, накладеними на відповідних суб'єктів господарювання. Враховуючи викладене, цей захід не містить ознак державної допомоги.

5.8. ДОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ НА ЗМЕНШЕННЯ ПЛАТЕЖІВ ОКРЕМИМ ВИРОБНИКАМ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ЗА ЦІНОВИМИ ЗАЯВКАМИ, ЗА КОРИСТУВАННЯ ДОДАТКОВО ОТРИМАНИМИ КОШТАМИ

- (1) Відповідно до інформації, наданої НКРЕКП (лист від 08.06.2016 № 5799/28.1/7-16, вх № 6-01/5755 від 22.06.2016), протягом 2014 – січня – квітня 2016 року виробникам електричної енергії, які працюють за ціновими заявками, здійснювалися нарахування додаткових платежів на зменшення платежу за користування додатково отриманими коштами. Протягом вказаного періоду НКРЕ або НКРЕКП було прийнято 28 постанов, яким погоджувалися рішення Ради ОПЕ, прописані в протоколах засідань Ради.
- (2) Для прикладу пропонуємо розглянути постанову НКРЕ від 28 січня 2014 року № 59 «Про погодження рішення Ради Оптового ринку електричної енергії України від 24.01.2014 (підпункт 3.3.5 протоколу № 15)».
- (3) Постановою НКРЕ визначено, що: *«Відповідно до Закону України «Про електроенергетику», Указу Президента України від 23.11.2011 № 1059 «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики», згідно з положеннями Договору між Членами Оптового ринку електричної енергії України Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, постановляє:*
Погодитись з рішенням Ради Оптового ринку електричної енергії України від 24.01.2014 (підпункт 3.3.5 протоколу N 15) щодо затвердження на січень 2014 року додаткових платежів на зменшення платежів виробникам, які працюють за ціновими заявками, за користування додатково отриманими коштами в таких сумах:
ПАТ "Донбасенерго" – 12 398 127 грн. 02 коп.;
ПАТ "ДТЕК Західенерго" – 18 699 313 грн. 13 коп.;
ПАТ "Центренерго" – 7 046 117 грн. 41 коп.;
ПАТ "ДТЕК Дніпроенерго" – 7 824 375 грн. 72 коп.».
- (4) Відповідно до пункту 3.3.5. протоколу Ради ОПЕ від 24 січня 2014 року № 15³⁷ Рада вирішила: *«Затвердити додатковий платіж на зменшення у січні 2014 року платежу Виробникам, які працюють за ціновими заявками, за користування додатково отриманими коштами у січні 2014 року з урахуванням коштів, отриманих 26 та 27 грудня 2013 року (відповідно до постанов НКРЕ від 30.07.2013 № 1040, від 08.08.2013 № 1087, від 23.08.2013 № 1165, від 30.09.2013 № 1284, від 30.10.2013 № 1377, від 28.11.2013 № 1498 та від 26.12.2013 № 1744):*
- ПАТ «Донбасенерго» – 12 398 127,02 грн.
- ПАТ «ДТЕК Західенерго» – 18 699 313,13 грн.
- ПАТ «Центренерго» – 7 046 117,41 грн.
- ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 7 824 375,72 грн.
Разом: – 45 967 933,28 грн.».
- (5) Відповідно до постанови НКРЕ від 30 липня 2013 року № 1040 «Про погодження рішення Ради ОПЕ від 29.07.2013 (підпункти 2.2, 2.3 протоколу № 7) і перерахування коштів» з метою забезпечення проведення енергогенеруючими компаніями розрахунків за паливо розпорядник коштів ОПЕ (ДП «Енергоринок») має, зокрема:
- залучені кредитні кошти в сумі 652,0 млн. грн, які надійдуть 30 липня 2013 року на поточний рахунок із спеціальним режимом використання оптового постачальника електричної енергії з поточного рахунка ДП «Енергоринок», перераховувати виробникам електричної енергії **як оплату товарної продукції серпня – грудня 2013 року та січня 2014 року** в таких сумах:
 ПАТ «Центренерго» – 129,0 млн. грн.;
 ПАТ «Донбасенерго» – 87,0 млн. грн.;

³⁷ Протоколи засідань за 2013, <http://www.er.gov.ua/doc.php?f=2377>

ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 152,0 млн. грн.;

ПАТ «ДТЕК Західенерго» – 167,0 млн. грн.;

ТОВ «ДТЕК Східенерго» – 117,0 млн. грн..

- з коштів, нарахованих ПАТ «Центренерго», ПАТ «Донбасенерго», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» та ТОВ «ДТЕК Східенерго» відповідно до алгоритму розподілу коштів, протягом вересня 2013 року – січня 2014 року здійснювати утримання та перерахування коштів на поточний рахунок ДП «Енергоринок», в розмірах визначених цією постановою.

- (6) Аналогічні за суттю постанови НКРЕ від 30.07.2013 № 1040 рішення прописані у постановах НКРЕ, зокрема від 08.08.2013 № 1087, від 23.08.2013 № 1165, від 30.09.2013 № 1284, від 30.10.2013 № 1377, від 28.11.2013 № 1498 та від 26.12.2013 № 1744.
- (7) Враховуючи викладене, ПАТ «Центренерго», ПАТ «Донбасенерго», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» та ТОВ «ДТЕК Східенерго» НКРЕ від 30.07.2013 № 1040 рішення, прописані у постановах НКРЕ від 08.08.2013 № 1087, від 23.08.2013 № 1165, від 30.09.2013 № 1284, від 30.10.2013 № 1377, від 28.11.2013 № 1498 та від 26.12.2013 № 1744, отримували перерахування коштів від ДП «Енергоринок» як оплату товарної продукції, яку вони мають йому поставити у майбутніх періодах.
- (8) За інформацією НКРЕКП протягом 2014 – 2015 років та січня – квітня 2016 року, фінансування додаткових платежів на зменшення платежу за користування додатково отриманим коштами здійснювалося у таких розмірах:

№ п/п	Найменування суб'єкта господарювання	Загальний обсяг додаткового платежу, тис. грн		
		2014	2015	січень – квітень 2016
1	2	3	4	5
1.	ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»	-89 105	-165 669	- 80 897
2.	ПАТ «Донбасенерго»	-146 989	-98 020	-55 033
3.	ПАТ «ДТЕК Західенерго»	-222 129	-228 447	-96 959
4.	ПАТ «Центренерго»	-109 796	-201 356	-98 542
5.	ТОВ «ДТЕК Східенерго»	-1 145	-23 759	-37 050

- (9) Тому надання додаткових платежів на зменшення платежу за користування додатково отриманим коштами визначених постановою НКРЕ від 28.01.2014 № 59 не містить ознак державної допомоги в розуміння Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», оскільки такими заходами не здійснюється підтримка суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, не створюються переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

5.9. ЗМЕНШЕННЯ ПЛАТЕЖІВ ВИРОБНИКАМ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕС

- (1) Відповідно до інформації, наданої НКРЕКП (лист від 08.06.2016 № 5788/28.1/7-16, вх. № 6-01/5755 від 22.06.2016), у 2014 році ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» здійснювалося нарахування платежу на зменшення за порушення Порядку реалізації плану реконструкції та модернізації ТЕС, відповідно до розпорядження КМУ від 08.09.2004 № 648-р «Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій і теплоелектроцентралей у період до 2020 року», постанови НКРЕ від 18.07.2013 № 999 «Про Порядок затвердження та коригування інвестиційної складової в тарифі на електричну енергію».
- (2) Розпорядженням КМУ від 08.09.2004 № 648-р «Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій і теплоелектроцентралей у період до 2020 року» схвалено план реконструкції та модернізації ТЕС і ТЕЦ на період до 2020 року (далі – План реконструкції ТЕС і ТЕЦ).
- (3) План реконструкції ТЕС і ТЕЦ визначає алгоритм розподілу коштів з поточного рахунка із спеціальним режимом використання оптового постачальника електроенергії, передбачивши перерахування коштів в обсязі складової тарифу на відповідні поточні рахунки із спеціальним режимом використання.
- (4) НКРЕ у Порядку затвердження та коригування інвестиційної складової в тарифі на електричну енергію, затвердженого постановою від 18.07.2013 за № 999 (далі – Порядок) визначено умови і процедуру *затвердження та коригування інвестиційної складової в тарифі на електричну енергію*, що продається в ОРЕ.
- (5) Так, абзац 6 пункту 1.4 Порядку *інвестиційною складовою визначає кошти, що враховуються як складова в тарифах на електричну енергію*, що формуються згідно з Правилами ОРЕ, які мають бути використані для повернення кредитів та інвестицій і погашення облігацій, кошти від яких використані з метою виконання плану реконструкції.
- (6) Цей захід не є держаною допомогою, так як скорочення виплат для генеруючих компаній не створює ніяких переваг для них. Фактично, цей захід не надає ні абсолютну економічну перевагу, ні полегшення від економічного тягаря суб'єкта господарювання, а навпаки зменшує платежі учаснику заходу.

**ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАНОЇ ПІДТРИМКИ, ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ
ЩОДО ЯКИХ НЕОБХІДНА АМКУ ДЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ АНАЛІЗУ³⁸**

5.10. ПЕРЕХРЕСНЕ СУБСИДІЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТЕПЛОВОЇ ТА ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

- (1) У ході виконання АМКУ повноважень у сфері захисту економічної конкуренції встановлено, що витрати на виробництво теплової енергії ТЕЦ є значними, при цьому, існує неспіврозмірність між тарифами на теплову та електричну енергію, що призводить до виникнення перехресного субсидіювання в межах таких господарюючих суб'єктів.
- (2) Інформації, наявної в АМКУ, не достатньо для остаточного висновку чи зазначений захід містить чи не містить ознаки державної допомоги.
- (3) Довідково: Визначення державної допомоги передбачає залучення ресурсів держави. У разі якщо суб'єкт господарювання використовує свої власні ресурси для збалансування різниці в різних видах своєї діяльності та для забезпечення економічної життєздатності своєї діяльності, то він не використовує ресурси, що перебувають під контролем держави.³⁹

³⁸ Додаток до цього Звіту містить перелік питань щодо інформації, необхідної АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки

³⁹ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

5.11. АВАНСОВІ ПЛАТЕЖІ ОКРЕМИМ ВИРОБНИКАМ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ЗА ЦІНОВИМИ ЗАЯВКАМИ, ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ, ЩО МАЄ БУТИ ПОСТАВЛЕНА.

- (1) За період дії тимчасових надзвичайних заходів у 2014 та 2015 роках НКРЕКП було прийнято ряд постанов щодо перерозподілу коштів на оптовому ринку електричної енергії та надано авансові платежі ПАТ «Донбасенерго» на суму понад 70 млн грн, що може призводити до надання переваг одним виробникам електричної енергії над іншими та, як наслідок, може призводити до обмеження чи спотворення конкуренції на ринку електричної енергії. У АМКУ відсутня інформація про аналогічні заходи, які проводилися у 2016 році.
- (2) За інформацією, отриманою від НКРЕКП (лист від 08.06.2016 № 5799/28.1/7-16, вх. № 6-01/5755 від 22.06.2016), на виконання «...розпорядження КМУ від 31 березня 2015 року № 280-р *«Про вжиття тимчасових надзвичайних заходів на ринку електричної енергії»*, ураховуючи звернення Міненерговугілля від 14 квітня 2015 року № 01/13-0817 та від 16 квітня 2015 року № 01/13-0849, ПАТ «Донбасенерго» надано авансові платежі на загальну суму 4 млн грн за електричну енергію, що мала бути поставлена у травні 2015 року та липні 2015 року, з метою часткового забезпечення виплати заробітної плати і погашення ПАТ «Донбасенерго» заборгованості з платежів за обслуговування кредитних коштів АТ «Ощадбанк» по установках (устаткуванню та/або енергетичному обладнанню), що знаходиться на території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, та закупівлі палива для сталої роботи енергоблоку № 7 Слов'янської ТЕЦ (постанови НКРЕКП від 16 квітня 2015 року № 1270 та від 20 квітня 2015 року № 1282)».
- (3) Відповідно до вказаних постанов НКРЕКП ДП «Енергоринок»:
 - з коштів, які надійдуть на поточний рахунок із спеціальним режимом використання оптового постачальника електричної енергії з 16 по 20 квітня 2015 року та з 21 по 27 квітня 2015 року (відповідно), перерахувати ПАТ «Донбасенерго» кошти як авансовий платіж за електричну енергію, що має бути поставлена в травні та липні 2015 року (відповідно);
 - з 16 травня по 15 червня 2015 року та з 16 липня 2015 року по 15 серпня 2015 року (відповідно) з коштів, нарахованих ПАТ «Донбасенерго» згідно з алгоритмом розподілу коштів, здійснювати утримання коштів, недоотриманих учасниками розподілу коштів, пропорційно до суми, перерахованої відповідно до вказаних постанов, до повного повернення коштів, отриманих ПАТ «Донбасенерго» згідно з цими постановами.
- (4) Обґрунтування залучення ресурсів держави через кошти, які акумулюються на рахунках ДП «Енергоринок» зі спеціальним режимом використання, описано у пункті 5.3 цього Звіту.
- (5) Відповідність критеріям державної допомоги:
 - 1) Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів
ДП «Енергоринок» здійснює авансовий платіж ПАТ «Донбасенерго». ДП «Енергоринок» є державним підприємством. Його ресурси є державними ресурсами. Оскільки авансові платежі було надано на виконання розпорядження КМУ та постанов НКРЕКП, можна вважати, що держава має контроль над цими ресурсами.
 - 2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах.
Для остаточної оцінки цього критерію на цей час в АМКУ недостатньо інформації. Разом з тим, можна зробити попередній висновок, що такі авансові платежі, які надані за рахунок ресурсу держави, могли бути використані

державою іншим способом з можливістю отримання прибутку за їх користування, а відтак держава недоотримала можливі прибутки. Вказане не можливо в ринкових умовах, а отже можна вважати, що ПАТ «Донбасенерго» отримав перевагу, не доступну в ринкових умовах.

3) Вибірковість.

Оскільки цей захід надає перевагу ПАТ «Донбасенерго» у порівнянні з іншими електрогенеруючими компаніями, тому присутня вибірковість.

4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Така державна підтримка дає одержувачу більше переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок зменшення витрат виробництва, оскільки він не повинен платити відсотки за користування авансовими платежами або кредитами, які могли б бути використані для запобігання надзвичайних заходів.

- (6) Оскільки на цей час у АМКУ недостатньо інформації для висновку щодо наявності або відсутності ознак державної допомоги у цьому заході, то цей захід повинен бути повідомлений АМКУ з дня набрання чинності Законом.
- .

5.12. СПЕЦІАЛЬНИЙ (ОКРЕМИЙ) ЗАХІД ЩОДО РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ І ТЕПЛОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ КОМБІНОВАНОГО ТИПУ У ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ

- (1) Зазначений захід було впроваджено розпорядженням КМУ від 08.09.2004 № 648 «Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій і теплоелектроцентралей у період до 2020 року» для низки наведених нижче енергетичних компаній.
- (2) Розпорядженням КМУ від 08.09.2004 № 648 передбачено план модернізації, що складається із розбивки витрат на проведення модернізації 14 теплових електростанцій на період 2004 – 2010 роки та їхньої виробничої потужності у МВт.
- (3) Розпорядженням КМУ від 08.09.2004 № 648 НКРЕ рекомендовано врахувати в тарифах на електричну енергію, що формується згідно з Правилами оптового ринку електричної енергії України для енергогенеруючих підприємств, визначених у плані реконструкції ТЕС та ТЕЦ, складову для повернення кредитів та інвестицій і погашення облігацій, кошти від яких використані з метою виконання зазначеного. Розпорядженням також запроваджено спеціальні рахунки для електростанцій для накопичення платежів за цією складовою та для здійснення витрат цих коштів на потреби погашення позик та інвестицій, а також для погашення облігацій.
- (4) Проведення заходу вимагає виконання таких умов:
 - отримання енергогенеруючою компанією позики зі строком погашення не менше 3 років після здачі об'єкта в експлуатацію;
 - підготовка техніко-економічних обґрунтувань;
 - отримання схвалення від Міненерговугілля;
 - отримання висновку від ДП «Укрінвестекспертиза»;
 - строк реалізації та витрати на реконструкцію не перевищують показників, зазначених у Плані реконструкції.
- (5) НКРЕ затвердила постанову від 18.07.2013 № 999 «Про Порядок затвердження та коригування інвестиційної складової в тарифі на електричну енергію», на основі якої вона ухвалила низку рішень у 2013 – 2014 роках стосовно інвестиційної складової для кожної конкретної електростанції, що знаходиться в управлінні зазначених нижче компаній, а також щодо скасування накопичення її у певних випадках. За даними звітної форми у 2014 року цей захід поширювався на п'ять компаній:
 - ТОВ «ДТЕК Східенерго»
 - ПАТ «ДТЕК Західенерго»
 - ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»
 - ПАТ «Центренерго»
 - ПАТ «Донбасенерго»
- (6) На цей час лише ПАТ «Центренерго» перебуває під контролем держави, решта ж, за виключенням ПАТ «Донбасенерго», під контролем «ДТЕК».
- (7) За даними форми моніторингу, поданої НКРЕ у 2014 році, такий захід дозволив накопичити для вказаних компаній 1,4 млрд гривень.
- (8) Правила ОРЕ (стаття 8.8.) передбачають ряд платежів на користь теплових електростанцій, в тому числі на реконструкцію і модернізацію енергетичного устаткування, для реалізації урядових рішень, для покриття несплачених боргів, для будівництва енергоблоків і т. д.
- (9) Відповідність критеріям державної допомоги:⁴⁰

1) Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів

⁴⁰ Відповідно до коментарів Секретаріату ЄС та Аналітичної записка Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

Можна припускають, що ці платежі, а також згадана інвестиційна складова фінансуються за рахунок регулярних доходів, які отримуються від теплових електростанцій. Проте, в разі якщо ДП "Енергоринок" має залучити додаткові ресурси з державних банків або інших державних ресурсів для фінансування цих виплат та компонентів для теплових електростанцій, то такі програми включають державні ресурси.

2) Отримувач допомоги здобув перевагу, недоступну в ринкових умовах

П'ять вказаних вище компаній здобули перевагу, оскільки вони отримали пряму фінансову підтримку для реконструкції і модернізації.

3) Вибірковість

НКРЕ надає згоду на інвестиційні програми для ТЕС, включаючи щомісячні виплати з рахунків оптового ринку, а також має право припинити дію таких програм.

4) Спотворення або загроза спотворення конкуренції

Така державна підтримка дає одержувачу більше переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок зменшення витрат виробництва, оскільки він не повинен платити відсотки за кредитами, необхідними для здійснення в цей період реконструкції та модернізації електростанцій та теплоелектростанцій комбінованого типу.

- (11) Враховуючи викладене, на основі наявної інформації, наразі на цей час, робимо висновок, що статус даного заходу щодо наявності державної допомоги не може бути визначено.
- (12) Зважаючи на вищенаведене, спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій і теплоелектростанцій комбінованого типу у період до 2020 року повинен бути повідомленим АМКУ.
- (13) Основні вимоги допустимості державної допомоги відповідно до законодавства ЄС/ЄС: якщо даний захід становить державну допомогу, він може бути оцінений в контексті положень стосовно допомоги на енергетичну інфраструктуру та відповідність вироблення енергії, що перелічені в Настановах щодо державної допомоги на захист довкілля та енергетики на 2014 – 2020 роки.
- (14) Що стосується державної допомоги на відповідність вироблення енергії, характер і причини виникнення цієї проблеми, а також необхідність державної допомоги для її вирішення повинні бути належно проаналізовані і оцінені. Крім того, допомога повинна покривати саме витрати виробника на забезпечення споживачам доступу до енергії, тобто зобов'язання щодо забезпечення доступності електроенергії для споживачів та відповідну компенсацію за це. При цьому описаний захід не відповідає цим вимогам.
- (15) Що стосується допомоги для енергетичної інфраструктури, то допомога може бути надана тільки для інфраструктури для передачі, розподілу чи зберігання електроенергії, а також будь-яких обладнання або установок, необхідних для цих систем і інтелектуальних мереж. Цей захід не стосується описаних цілей.
- (16) Враховуючи викладене, спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій та ТЕС комбінованого типу у період до 2020 року потребує повідомлення АМКУ.
- (17) Висновки і пропозиції:⁴¹
Відповідно до статті 107 (3) (с) ДФЕС (як зазначено в Додатку III ДЕС), захід державної

⁴¹ Відповідно до коментарів Секретаріату ЄС

допомоги вважається допустимим для конкуренції, якщо він є необхідним і пропорційним і якщо позитивні ефекти для досягнення спільної мети переважатимуть негативні наслідки для конкуренції і торгівлі. Для того, щоб оцінити допустимість допомоги, АМКУ має потребу в інформації про: (а) будь-яку мету, що становлять взаємний інтерес, на досягнення якої спрямований дохід; (в) доцільність і необхідність такого заходу; (с) стимулюючий ефект цього заходу; (d) пропорційність цього заходу; і (е) будь-які спотворення конкуренції і вплив на торгівлю.⁴²

⁴² Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

5.13. КОМПЕНСАЦІЯ РІЗНИЦІ У ТАРИФАХ НА ВИРОБНИЦТВО ТЕПЛОЇ ЕНЕРГІЇ НА ТЕПЛОГЕНЕРУЮЧИХ УСТАНОВКАХ ДЛЯ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ

- (1) Розпорядженням КМУ від 09.07.2014 № 293 «Про стимулювання заміщення природного газу у сфері теплопостачання» передбачено відшкодування з державного бюджету різниці між звичайним тарифом на теплову енергію, вироблену теплогенеруючими установками (за винятком ТЕС та АЕС) і тарифом, встановленим на теплову енергію, вироблену для фізичних осіб.
- (2) Розмір компенсації не повинен перевищувати різницю між вартістю виробництва і тарифом для фізичних осіб, включно з обсягом прибутку у розмірі 21 %. Згідно з розпорядженням КМУ від 09.07.2014 № 293, завдання з підготовки відповідних розрахунків та переліку виробників теплової енергії покладено на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.
- (3) Для цього НКРЕ було доручено встановити середньозважений тариф та переглядати його з урахуванням змін ціни на природний газ. Мінрегіону та Мінфіну було доручено розробити бюджетні програми компенсації описаної вище різниці тарифів на 2015 рік.
- (4) Однак, під час проведення аналізу державного бюджету на 2015 та 2016 роки такої бюджетної програми не було виявлено.

(5) Критерії щодо надання державної допомоги:

1) Підтримка за рахунок держави чи місцевих ресурсів

Підтримка надаватиметься безпосередньо з державного бюджету і ґрунтується на державних заходах. Отже, підтримка буде фінансуватися за рахунок державних ресурсів.

2) Одержувач отримав перевагу не доступну в ринкових умовах:

Компенсації за різницю між звичайним тарифом і тарифом на приватних осіб, є перевагою для отримувача, яку він не отримає в умовах ринку (безоплатна). Разом з тим, отримувач державної допомоги не матиме ніяких переваг, якщо тепла енергія, вироблена для потреб населення буде визнана ПСЗЕІ, а відтак здійснений захід буде компенсацією за ПСЗЕІ.

3) Вибірковість:

На цей час у АМКУ не достатньо інформації для оцінки цього критерію, оскільки відсутні дані чи всі чи лише обмежене число суб'єктів господарювання отримують таку компенсацію.

4) Спотворення конкуренції і торгівлі

Така державна підтримка дає одержувачу більше переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок зменшення витрат виробництва, оскільки він не повинен платити відсотки за, наприклад, залучення кредитів, необхідних для покриття таких витрат.

(6) Інформації, наявної в АМКУ, не достатньо для остаточного висновку щодо того, чи вказаний захід містить чи не містить ознаки державної допомоги.

(7) Висновки і пропозиції:⁴³

Відповідно до статті 107 (3) (с) ДФЕС (як зазначено в Додатку III ДЕС), захід державної допомоги вважається допустимим для конкуренції, якщо він є необхідним і пропорційним і якщо позитивні ефекти для досягнення спільної мети переважатиме

⁴³ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

негативні наслідки для конкуренції і торгівлі. Для того щоб оцінити допустимість допомоги, АМКУ має потребу в інформації про: (а) будь-яку мету, що становлять взаємний інтерес, заходом на досягнення якої спрямований захід; (в) доцільність і необхідність такого заходу; (с) стимулюючий ефект цього заходу; (d) пропорційність цього заходу; і (е) будь-які спотворення конкуренції і вплив на торгівлю.⁴⁴

⁴⁴ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

5.14. ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ

- (1) АМКУ не отримав інформації про низку зазначених нижче програм, передбачених Податковим кодексом України та які були чинними у 2014 році. Деякі з них можуть становити державну допомогу. Враховуючи, що де-юре норми Податкового кодексу досить вибіркові, надання такої допомоги могло призвести до створення певних вигод для суб'єктів господарювання-отримувачів державної допомоги. Однак, щоб оцінити фактичні розміри державної підтримки та визначити суб'єктів господарювання-отримувачів потрібно більше інформації від Державної фіскальної служби України.
- (2) З усіх зазначених нижче заходів лише один – звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств виробників енергозберігаючого обладнання та проектів енергозбереження – з більшою певністю можна розглядати як державну допомогу через наявність ознак здійснення дискреційних повноважень у визначенні переліку підприємств, що підлягають звільненню від оподаткування на вказаній підставі.
- (3) Що ж до інших заходів, пов'язаних із непрямим оподаткуванням підприємств, експерти Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України зі стандартами ЄС» та АМКУ утримались від їх кваліфікації якості щодо наявності знаку державної допомоги, у зв'язку з відсутністю достатньої інформації.
- (4) Загалом щодо питання оподаткування можна констатувати, що застосовувати різні ставки чи навіть надавати податкові пільги стосовно певних видів продукції не забороняється. Встановлення диференційованих правил для різних видів господарської діяльності може бути виправдане, наприклад, через існування різних регуляторних умов. Для цілей оподаткування для того, щоб з'ясувати, чи можна кваліфікувати той чи інший захід як державну допомогу, необхідно перевірити, чи в контексті конкретного правового режиму цей захід створює перевагу для окремих суб'єктів господарювання над іншими, котрі, з огляду на мету такого режиму, перебувають в аналогічному правовому і фактичному становищі. Про державну допомогу говорять тоді, коли існує відхилення від загального правила (що застосовується до цієї конкретної ситуації). Тому, в кожному окремому випадку необхідно визначати відповідну нормативно-правову базу. Після цього, необхідно з'ясувати, чи становить захід, який розглядається, відхилення від загальної правової норми. Отже, передусім необхідно з'ясувати, чи є захід винятком із загального правила. Загальна система оподаткування в цьому контексті означає узгоджений набір правил, що застосовуються на загальній основі з використанням об'єктивних критеріїв до всіх суб'єктів господарювання в межах, визначених завданням цієї системи, наприклад, стосовно бази оподаткування, платників податків, об'єктів оподаткування та податкових ставок.
- (5) ПДВ, акцизний податок, мито вважаються загальнодержавними непрямими податками. У зазначених випадках передбачено, що платник податку (суб'єкт господарювання) не зобов'язаний сплачувати встановлений податок — натомість цей тягар покладається на споживача (у вигляді підвищення цін на товар чи послугу, постачання чи надання яких оподатковується). Непряме оподаткування визначається як податок, що сплачується урядові, на витрати (у тому числі, пов'язані з імпортом) споживачами, а не з доходів підприємства. Збір такого податку часто здійснюється на користь держави постачальниками товарів чи послуг. Основними видами непрямих податків є ПДВ та акцизні збори.
- (6) Проблема застосування статті 107 Угоди у контексті непрямих податків у таких випадках малодосліджена. Комісія завжди неохоче оцінює заходи з непрямого оподаткування. Проте зовсім інша річ, коли мова йде про заходи з прямого оподаткування. Загалом повноваження з оподаткування є однією із засад суверенітету держав-членів ЄС, що обмежили сферу компетенції ЄС у цій сфері. На відміну від більшості заходів, що здійснюються на внутрішньому ринку за погодженням кваліфікованої більшості, рішення щодо гармонізації системи оподаткування вимагає одностайного ухвалення. З метою

гарантування відповідності правилам внутрішнього ринку ЄС уже встановив вимогу щодо забезпечення високого ступеня гармонізації елементів непрямого оподаткування, зокрема ПДВ (це не стосується України). Повна гармонізація ставок акцизних зборів на території ЄС не була визнана необхідною для забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку. Натомість, держави-члени ЄС погодили низку мінімальних ставок (це не стосується України). Наприклад, мінімальні ставки оподаткування алкогольних напоїв визначені Директивою ЄС про наближення ставок акцизних зборів на спирт та алкогольні напої. Додатково до таких мінімальних ставок держави-члени ЄС залишають за собою право встановлювати акцизні збори у розмірі, який, на їхню думку, виправданий умовами національного ринку.

- (7) Тож можна зробити висновок про те, що правила застосування норм щодо надання державної допомоги у контексті непрямого оподаткування дуже складні і навіть Європейська Комісія вкрай неохоче проводить оцінювання заходів непрямого оподаткування. Тому рекомендовано визначати та оцінювати заходи прямого оподаткування, що застосовуються в Україні.
- (8) Одним із заходів стосовно надання податкової пільги є податок на прибуток (наведено нижче).

5.14.1 ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИКІВ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОЕКТІВ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

- (9) Встановлення пільг зі сплати податку на прибуток підприємств передбачалося частинами першою та другою статті 158 Податкового кодексу, що діяли до 01 січня 2015 року. Частина перша статті 158 Податкового кодексу застосовувалась до переліку видів господарської діяльності, а частина друга – на формальній підставі, тобто до проектів та програм енергозбереження, що реалізуються суб'єктами господарювання.
- (10) Що ж до частини першої статті 158, постановою КМУ від 28.09.2011 № 1005 «Про затвердження Переліку товарів власного виробництва, 80 % прибутку підприємств від продажу яких на митній території України звільняється від оподаткування» визначено перелік товарів таких категорій:
 - устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;
 - матеріали, сировина, устаткування та комплектуючі, які будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;
 - енергоефективне обладнання і матеріали, вироби, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
 - засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
 - устаткування для виробництва альтернативних видів палива.
- (11) Що стосується частини другої статті 158 Податкового кодексу, право на звільнення від оподаткування надавалося суб'єктам господарювання, включеним до реєстру Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України за результатами експертизи, що проводилася цим агентством. Порядок внесення до цього реєстру затверджено Наказом Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України від 01 квітня 2008 року № 49. У відповідь на лист АМКУ Агентство надало перелік із трьох суб'єктів господарювання, внесених до вказаного реєстру:

№	Назва суб'єкта господарювання	Дата внесення до реєстру
1	ВАТ «Завод напівпровідників», м. Запоріжжя	27.05.2010
2	ПАТ «Квазар», м. Київ	10.02.2011
3	ПАТ «Оболонь», м. Київ	30.07.2014

- (12) Потрібно зазначити, що цей захід повинен бути оцінений АМКУ, так як він може становити державну допомогу. Цю умову для звільнення від оподаткування можна вважати дискреційною адміністративною практикою згідно з частиною 21 Повідомлення Комісії про застосування норм щодо надання державної допомоги у зв'язку із прямим оподаткуванням підприємств (98/С 384/03).
- (13) Наразі бракує інформації для аналізу критеріїв належності до державних ресурсів, існування переваг та спотворення конкуренції, а отже, неможливо встановити, чи є захід державною допомогою. Захід включає в себе державні ресурси, оскільки податок на доходи сплачувався б державі. Це також є перевагою, оскільки вона являє собою полегшення від економічного тягаря отримувача. Однак для того, щоб прийти до висновку, що цей захід є вибіркоким, необхідно визначити, чи всі виробники енергозберігаючого обладнання та проектів енергозбереження звільняються від оподаткування податком на прибуток підприємств. Отже, необхідно отримати більш детальну інформацію про основні і керівні принципи податкової системи.

5.14.2. ПЕРЕЛІК НЕПРЯМИХ ПОДАТКОВИХ ЗАХОДІВ ПІДТРИМКИ

5.14.2.1. *Пільгова ставка акцизного податку для виробництва біоетанолу та пов'язаної продукції*

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 229 Податкового кодексу України, податок справляється за ставкою 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, зокрема, з:

- біоетанолу, що використовується підприємствами для виробництва бензинів моторних сумішевих із вмістом біоетанолу, етил-трет-бутилового етеру (ЕТБЕ), інших добавок на основі біоетанолу;
- біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива.

5.14.2.2. *Звільнення від оподаткування акцизним податком операцій із реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії*

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 229 Податкового кодексу України, податковий вексель, яким відтермінується сплата акцизу, може бути виданий:

- нафтопереробними заводами (чи іншими суб'єктами господарювання), які використовують біоетанол для виробництва бензинів моторних сумішевих із вмістом біоетанолу, етил-трет-бутилового етеру (ЕТБЕ), інших добавок на основі біоетанолу;
- виробниками біопалива.

5.14.2.3. *Звільнення від оподаткування ПДВ техніки та обладнання, пов'язаних із виробництвом альтернативних видів палива*

Відповідно до частини другої підрозділу 2 Перехідних положень Податкового кодексу: «Тимчасово, до 1 січня 2019 року, звільняються від сплати податку на додану вартість операції з:

- а) постачання техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива», на території України;
- б) імпорту техніки, обладнання, устаткування, що визначені статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива» та використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні».

Процедура імпорту механізмів, устаткування, обладнання, техніки і транспортних засобів

затверджується КМУ.

5.14.2.4. Звільнення від оподаткування ПДВ операцій з імпорту обладнання та техніки, які будуть використовуватися платниками ПДВ для цілей власного виробництва

Відповідно до частини шістнадцятої статті 197 Податкового кодексу України, від сплати ПДВ на імпорт звільняються:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;
- матеріали, устаткування, комплектуючі, що використовуються для виробництва:
 - устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;
 - матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;
 - енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
 - засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

Імпорт на територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання та допоміжного устаткування регулювався постановою КМУ від 14.05.2008 № 444, що втратила чинність 29.12.2014.

Вказані програми та заходи державної допомоги потребують повідомлення АМКУ після набрання чинності в повному обсязі Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

5.15. ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ЗА ПОЗИКАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

- (1) АМКУ було надано інформацію про два спеціальні заходи. Обидва пов'язані з державними гарантіями в якості забезпечення позик, наданих ДП «НАЕК «Енергоатом» за фінансування з боку ЄБРР, Євроатому та Європейського інвестиційного банку.

5.15.1. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

- (2) Захід базується на двох угодах про надання гарантій. Одну з них було укладено між Україною та ЄБРР 25 березня 2013 року та ратифіковано Законом України від 15 травня 2014 року № 1267-VII «Про ратифікацію Гарантійної угоди (Україна: Комплексна (Зведена) програма підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій) між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку».
- (3) Другу угоду укладено між Україною та Євроатомом 7 серпня 2013 року і ратифіковано Законом України від 15 травня 2014 року № 1268-VII «Про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною як Гарантом та Європейським співтовариством з атомної енергії як Кредитором стосовно Угоди про механізм надання позики, розмір якої дорівнює 300 млн євро, від 7 серпня 2013 року між Національною атомною енергогенеруючою компанією «Енергоатом» та Європейським співтовариством з атомної енергії на реалізацію проекту Комплексна (зведена) програма підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій».
- (4) Ці гарантійні угоди укладено щодо відповідних прямих кредитних угод між ДП «НАЕК «Енергоатом» та позичальниками: ЄБРР та Євроатомом. Отже, умови надання самої позики містяться у цих двох угодах.
- (5) Обидві гарантійні угоди передбачають надання позик у розмірі по 300 млн євро кожна та передбачають комплексний набір заходів відповідно до типу реактора, а також спрямовані на приведення діючих ядерних реакторів у країні у відповідність як до міжнародних стандартів, так і до місцевих нормативно-правових актів.
- (6) У кожному випадку ДП «НАЕК «Енергоатом» виступає позичальником, а Україна — гарантом виплати позики на випадок неспроможності ДП «НАЕК «Енергоатом» виконати свої боргові зобов'язання.
- (7) Більше того, у пункті 2.2 Гарантійної угоди від 15 травня 2014 року № 1267-VII передбачено, що:
- (8) «У відносинах між Гарантом і Кредитором, але без впливу на зобов'язання Позичальника, Гарант несе відповідальність за цією Гарантійною угодою та надає відшкодування Кредитору так, ніби він є єдиним основним Позичальником, а не лише поручителем».
- (9) Аналогічне зобов'язання міститься і у Главі 2.01 Угоди від 15 травня 2014 року № 1268-VII.
- (10) Відповідно до Повідомлення Комісії про визначення державної допомоги згідно з частиною першою статті 107 ДФЄС:
Ресурси, що надходять із Союзу (наприклад, зі структурних фондів) чи таких міжнародних фінансових установ, як Міжнародний валютний фонд чи ЄБРР, також повинні розглядатися як державні ресурси, якщо національні органи влади мають право на прийняття рішень щодо використання цих ресурсів (зокрема, на вибір отримувачів державної допомоги).
На противагу цьому, якщо такі ресурси надаються безпосередньо Союзом чи міжнародними фінансовими установами без права на прийняття рішень з боку національних органів влади, вони не є державними ресурсами (наприклад, пряме фінансування за рамковою програмою «Горизонт 2020» або програмою ЄС для підвищення конкурентноздатності МСП (COSME)).

У контексті положень параграфу 62 Повідомлення Комісії про визначення державної допомоги згідно зі статтею 107(1) ДФЄС, захід не є державною допомогою, якщо:

- 1) кошти були виділені напряму із фондів ЄС;
- 2) зі сторони національних органів влади не існує права вибору щодо бюджетного процесу.

(11) Однак ці положення Повідомлення Комісії про визначення державної допомоги згідно з частиною першою статті 107 ДФЄС не можуть застосовуватися до цього заходу, оскільки договір позики укладений між фінансовими інститутами і суб'єктом господарювання, а держава виступає лише в якості гаранта.⁴⁵

(12) Основні вимоги права ЄС: Перевага державної гарантії полягає в тому, що ризик, пов'язаний з кредитом покривається державою. Такий ризик понесений державою зазвичай повинен оплачуватися відповідними преміями. Якщо держава не отримує всю або частину такої премії, є користь для суб'єкта господарювання і це також виснажує ресурси держави. Той факт, що суб'єкт господарювання отримує гарантію може дати йому можливість продовжувати торгівлю роботу на відповідному ринку, в деяких випадках навіть змушуючи конкурентів вийти з цього ринку.

Отже, навіть якщо з'ясується, що ніякі виплати не були здійснені державою по гарантії, може мати місце державна допомога відповідно до статті 107(1) ДФЄС та статті 18(с) ДЕС..

Допомога надається в той момент, коли приймається рішення про надання гарантії, а не тоді, коли надання гарантії ініціюється, і не тоді, коли здійснюються платежі відповідно до умов гарантії. Незалежно від введення в дію державна гарантія є державною допомогою, а отже обсяг цієї державної допомоги повинен бути оцінений в момент, коли гарантія надається. Для того, щоб визначити, чи є перевага в даний час, що надається через гарантійний рахунок, слід враховувати можливості для одержувача, щоб отримати еквівалентні фінансові ресурси на ринку. Державна допомога не має місця, коли нове джерело фінансування надається на умовах, які були б прийнятні для приватного інвестора за нормальних ринкових умов.

Як правило, одержувач допомоги є позичальником. Ризик, пов'язаний з гарантією, зазвичай повинен оплачуватися відповідними преміями. У разі якщо позичальник не повинен платити премію, або платить низьку премію, він отримує перевагу. У порівнянні з ситуацією без гарантії, державна гарантія дозволяє позичальникові отримати більш вигідні фінансові умови для отримання кредиту, ніж ті, які зазвичай доступні на фінансових ринках. У деяких випадках позичальник не зможе без державної гарантії знайти фінансову установу, готову кредитувати на будь-яких умовах. Таким чином, користь від державної гарантії, яка дається фірмам, що знаходяться в скрутному становищі, дорівнює сумі кредиту, на який надавалась гарантія. Європейська Комісія також розглядає які допомогу у вигляді гарантії на більш вигідних умовах фінансування, отримане підприємствами, чия правова форма передбачає покриття збитків з боку держави. Це ж стосується придбання державою у власність підприємств, якщо необмежена зобов'язання є дозволеною.

На цей час основним правовим актом, що регулює державну допомогу у вигляді гарантій, є Повідомлення Комісії про застосування статей 87 та 88 ДФЄС до державної допомоги у вигляді гарантій⁴⁶. Це повідомлення було прийнято в 2008 році і дає державам-членам ЄС докладні вказівки про принципи оцінки державної допомоги і їх застосування до державних гарантій. Повідомлення стосується всіх секторів економіки, включаючи сільське господарство, рибальство і транспортний сектор без шкоди для конкретних правил, що стосуються гарантій у відповідному секторі.

⁴⁵ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

⁴⁶ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/reform/guarantee_notice_en.pdf

У Повідомленні Комісія викладає умови, які виключають наявність державної допомоги. Це умови для індивідуальних гарантій (з більш простими умовами для МСП), а також умови для гарантійних схем (з більш простими умовами для МСП). Повідомлення підтверджує, що оцінка заходів повинна бути заснована на принципі приватного інвестора. Згідно з цим принципом, інвестиції або інші джерела фінансування, що здійснюються державними органами, можна вважати сумісними з правилами державної допомоги ЄС, коли вони здійснені на прийнятних для приватного інвестора умовах. У таких випадках державна допомога не надається. Як наслідок, методології, в першу чергу, спираються на належну оцінку ризиків через рейтинг компаній. Державні гарантії є важливим інструментом для підтримки розвитку суб'єктів господарювання і полегшення їх доступу до фінансових ресурсів.

Якщо індивідуальна гарантія або програма гарантування не відповідає принципу приватного інвестора, то вважається, що це становить державну допомогу. Розміром державної допомоги буде вважатися різниця між ринковою ціною відповідної гарантії і фактичною ціною, сплаченою за цей захід.

Державні гарантії рамках відповідно до статті 107(1) ДФЄС повинні бути розглянуті Комісією з метою визначення того, чи є вони сумісними із загальним ринком.

Чи є ця допомога сумісною зі спільним ринком розглядається Комісією відповідно до тих правил, які застосовуються для надання допомоги в інших формах. Конкретні критерії для оцінки сумісності були детально визначені Комісією в рамкових положеннях і керівних принципах, що стосуються горизонтальної і секторальної допомоги. Оцінка враховує, зокрема, інтенсивність допомоги, характеристики отримувачів і цілі, яких планується досягти.

- (13) Як фактичний позичальник ДП НАЕК «Енергоатом» – без державної гарантії не зміг би знайти фінансову установу, готову дати позику на таких же умовах, і отримав би її на гірших умовах. ДП «НАЕК «Енергоатом» була надана перевага. Потрібно також зазначити, що допомога вважається наданою в момент, коли надана гарантія, а не коли гарантія застосовується, і не коли зроблені виплати відповідно до умов гарантії.
- (14) У контексті Повідомлення Комісії 2008/С 155/02 цей випадок видається більш складним. Повідомлення передбачає чотири умови, і виконання усіх чотирьох є достатньою підставою для виключення можливості існування державної допомоги (див. пункт 3.2 Повідомлення Комісії 2008/С 155/02). Нижче представлений аналіз зазначених умов:

1) Позичальник не перебуває у скрутному фінансовому становищі.

Беручи до уваги пункти 9, 10 та 11 Настанов Співтовариства про державну допомогу для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що перебувають у скрутному становищі⁴⁷, слід враховувати, що: ДП «НАЕК «Енергоатом» зазнає збитків з 2013 – 2014 року, а її оборот знижується. При цьому, процедура банкрутства не проводилась, а збитки не могли вивести компанію з бізнесу.

Будь-яка формальна оцінка або точка зору стосовно того, що ДП «НАЕК «Енергоатом» знаходилась в фінансовій скруті, не є наявною на цей час.

2) Обсяг гарантії можна визначити належним чином при її наданні. Це означає, що гарантія повинна прив'язуватись до конкретної фінансової операції з фіксованою максимальною сумою та бути обмеженою в часі.

Оскільки така операція та її сума зазначаються в угоді, для гарантії не передбачено часових обмежень.

⁴⁷ КОМЮНІКЕ КОМІСІЇ, Настанови Співтовариства про державну допомогу для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що перебувають у скрутному становищі (2004/С 244/02).

3) Сума гарантії покриває не більше 80 % непогашеної суми кредиту чи іншого фінансового зобов'язання.

Сума гарантії покриває всю суму кредиту, що надавався ДП «НАЕК «Енергоатом».

4) Сплата ринкової ціни за надану гарантію.

Угоди не містять інформації щодо цієї умови.

(15) Отже, жодна з умов, що дозволяють виключити можливість надання державної допомоги, не виконана.

(16) На підставі інформації, наявної на цей день час, АМКУ, приходить до попереднього висновку, що міра цей захід може містити ознаки державної допомоги.

(17) На даний момент недостатньо інформації в вищезазначеній угоді про фінансування для визначення розміру премії, сплаченої ДП «НАЕК «Енергоатом».

(18) Відповідно до статті 107 (3) (с) ДФЄС (як зазначено в Додатку III ДЕС), захід державної допомоги вважається допустимим для конкуренції, якщо він є необхідним і пропорційним і якщо позитивні ефекти для досягнення спільної мети переважають негативні наслідки для конкуренції і торгівлі. Для того щоб оцінити допустимість допомоги, АМКУ має потребу в інформації про (а) будь-яку мету, що становлять взаємний інтерес, що переслідується заходом; (в) доцільність і необхідність такого заходу; (с) стимулюючий ефект цього заходу; (d) пропорційність цього заходу; і (е) будь-які спотворення конкуренції і вплив на торгівлю.⁴⁸

(19) Висновки та пропозиції:

Захід буде застосовуватись до 12 березня 2028 року, отже, Мінфін повинен повідомити деталі цього заходу АМКУ для здійснення оцінки заходу на допустимість для конкуренції.

5.15.2. ПІДВИЩЕННЯ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ НА РІВНЕНСЬКІЙ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ АЕС

(20) Та ж логіка, що описана й у пункті 5.15.1, повинна застосовуватись і до інших двох гарантійних угод, спрямованих на модернізацію нових блоків Рівненської та Хмельницької АЕС після завершення їх будівництва:

- 1) Угода на суму 42 млн. доларів США між Україною та ЄБРР (дата підписання: 29.07.2004), ратифікована Законом України від 07.09.2005 № 2817-IV «Про ратифікацію Гарантійної угоди (Проект модернізації після завершення будівництва Енергоблока № 2 Хмельницької атомної електростанції та Енергоблока № 4 Рівненської атомної електростанції) між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку».
- 2) Угода на суму 83 млн. доларів США між Україною та Євратомом (дата підписання: 29.07.2004), ратифікована Законом України від 07.09.2005 № 2818-IV «Про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною як Гарантом та Європейським співтовариством з атомної енергії як Кредитором стосовно Угоди про механізм надання позики, розмір якої в євро еквівалентний 83 млн доларів США, для підвищення безпеки Енергоблока № 2 Хмельницької атомної електростанції та Енергоблока № 4 Рівненської атомної електростанції

⁴⁸ Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

між Національною атомною енергогенеруючою компанією "Енергоатом" та Європейським співтовариством з атомної енергії від 29 липня 2004 року».

- (21) Відповідно до пункту 2.2 Гарантійної угоди від 07.09.2005 № 2818-IV: «У відносинах між Гарантом і Кредитором, але без впливу на зобов'язання Позичальника, Гарант несе відповідальність за цією Гарантійною угодою та надає відшкодування Кредитору так, ніби він є єдиним основним Позичальником, а не лише поручителем».
- (22) Аналогічне зобов'язання міститься і у Главі 2.01 Угоди від 07.09.2005 № 2817-IV.
- (23) Усі аргументи з попереднього розділу можна застосувати і до цього випадку із застереженням про відсутність у вільному доступі фінансової звітності ДП «НАЕК «Енергоатом» за 2004 – 2013 роки.
- (24) На підставі інформації, наявної в даний час, АМКУ приходить до попереднього висновку, що цей захід може містити ознаки державної допомоги.
- (25) Основні вимоги права ЄС, викладені у розділі 5.15.1.
- (26) Висновки і пропозиції: Див вище в розділі 5.15.1.

6. ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА У НАФТО-ГАЗОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКА МОЖЕ МІСТИТИ ОЗНАКИ ДЕРЖАНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ⁴⁹

6.1. НАДАННЯ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТІВ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»

- (1) За інформацією наявною в АМКУ, НАК «Нафтогаз України» постійно надаються державні гарантії для кредитування. Так, наприклад, в 2015 році для закупівлі близько 1 млрд куб. м газу на західному кордоні України НАК «Нафтогаз України» ЄБРР у були надані кредитні кошти у розмірі \$ 300 млн під державні гарантії.
- (2) У відповідь на лист АМКУ від 25.05.2016 № 200-29/02-5487 НАК «Нафтогаз України» (лист від 07.06.2016 № 40-3916/1.8-16, вх. № 8-01/5397 від 13.06.2016) повідомило, що: «... можливість надання відповідної державної підтримки була передбачена статтею 6 Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» та постановами КМУ від 24.06.2015 № 459 «Питання стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду» та від 24.07.2015 № 540 «Про надання державних гарантій за зобов'язаннями Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»».
- (3) Постанова КМУ від 24.06.2015 № 459 «Питання стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду» встановлює створення у 2015 році стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду у розмірі 1 трлн доларів США та затверджує Порядок формування і використання коштів стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду в 2015 році. Формування стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду здійснюється НАК «Нафтогаз України» відповідно до договорів, укладених із зовнішніми кредиторами під державні гарантії, надані на підставі окремих рішень КМУ. Кошти стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду використовуються НАК «Нафтогаз України» для закупівлі імпортованого природного газу, послуг з приєднання та доступу до газотранспортних мереж, з транспортування та зберігання природного газу відповідно до договорів, укладених підприємством з постачальниками таких товарів, робіт і послуг. Природний газ, придбаний за рахунок коштів стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду, зберігається в підземних сховищах ПАТ «Укртрансгаз» і використовується НАК «Нафтогаз України» на підставі окремих рішень КМУ. Міненерговугілля подає Мінфіну в установлений законодавством для фінансової звітності строк звіт про використання коштів стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду, залучених під державні гарантії. Міненерговугілля здійснює контроль за цільовим використанням коштів стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду, закупівлею імпортованого природного газу, фінансовим станом НАК «Нафтогаз України» та своєчасністю і повнотою виконання ним фінансових зобов'язань за запозиченнями.
- (4) Постановою КМУ від 24.07.2015 № 540 «Про надання державних гарантій за зобов'язаннями Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»» з метою формування стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду погодитися з пропозицією Міненерговугілля щодо надання у 2015 році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань НАК «Нафтогаз України» за кредитом ЄБРР, сума якого становить до 300 млн доларів США (далі — запозичення). Затвердити Умови надання у 2015 році державних гарантій для забезпечення виконання

⁴⁹ Додаток до цього Звіту містить перелік питань щодо інформації, необхідної АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки

боргових зобов'язань НАК «Нафтогаз України» за кредитом, що залучається для формування стабілізаційного (резервного) енергетичного фонду, що додаються.

Уповноважити Мінфін підписувати у 2015 році документи щодо надання державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченням.

Установити, що дія постанови КМУ від 23.02.2011 № 131 «Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантій, та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками» (Офіційний вісник України, 2011 р., № 14, ст. 569) не поширюється на надання державних гарантій за запозиченням.

- (5) Листом від 07.06.2016 № 40-3916/1.8-16 (вх. № 8-01/5397 від 13.06.2016) НАК «Нафтогаз України» повідомив також, що:

Назва та реквізити документу	Загальна сума кредиту згідно з документами, тис. дол. США			Загальна сума фактично отриманих коштів, тис. дол. США			Відсоток кредиту, який покривається державними гарантіями, %		
	2014	2015	Січень – квітень 2016	2014	2015	Січень – квітень 2016	2014	2015	Січень – квітень 2016
Постановою КМУ від 24.07.2015 № 540	-	300 000	-	-	48 690,95	251 309,06	-	100	-

- (6) Основні вимоги права ЄС/ЕС: Перевага державної гарантії полягає в тому, що ризик, пов'язаний з гарантією переноситься на державу. Такий ризик понесений державою зазвичай повинен оплачуватися відповідними преміями. Якщо держава не отримує всю або частину такої премії, є користь для підприємства і це також виснажує ресурси держави. Той факт, що фірма отримує гарантію може дати їй можливість продовжувати торгівлю, в деяких випадках навіть змушуючи конкурентів вийти з ринку.

Отже, навіть якщо з'ясується, що ніякі виплати не були здійснені державою по гарантії, може мати місце державна допомога відповідно до статті 107(1) ДФЄС та статті 18 (с) ДЕС.

Допомога надається в той момент, коли надається гарантія, а не тоді, коли надання гарантії ініціюється, чи коли платежі здійснюються відповідно до умов гарантії. Незалежно від введення в дію гарантія є державною допомогою і обсяг цієї державної допомоги повинен бути оцінений в момент, коли надається гарантія. Для того, щоб визначити, чи є перевага в даний час, що надається через гарантійний рахунок, слід враховувати можливості для одержувача, щоб отримати еквівалентні фінансові ресурси на ринку. Державна допомога не має місця, коли нове джерело фінансування надається на умовах, які були б прийнятні для приватного інвестора за нормальних ринкових умов.

Як правило, одержувач допомоги є позичальником. Ризик, пов'язаний з гарантією, зазвичай повинен оплачуватися відповідними преміями. У разі якщо позичальник не повинен платити премію або платить низьку премію, він отримує перевагу, якщо порівнювати з ситуацією за відсутності державної гарантії, державна гарантія дозволяє позичальникові отримати більш вигідні фінансові умови для отримання кредиту, ніж ті, які зазвичай доступні на фінансових ринках. У деяких випадках позичальник не зможе без державної гарантії знайти фінансову установу, готову кредитувати на будь-яких умовах. Отже, користь від державної гарантії, яка дається фірмам, що знаходяться в скрутному становищі, дорівнює сумі кредиту, на який надавалась гарантія. Європейська

Комісія також розглядає як допомогу у вигляді гарантії фінансування, отримане підприємствами на більш вигідних умовах, чия правова форма передбачає покриття збитків з боку держави. Те ж саме стосується придбання державою у власність підприємств, якщо необмежена зобов'язання є дозволеною.

При певних обставинах кредитор теж може отримати пряму вигоду від допомоги. Зокрема, наприклад, якщо якась держава надає гарантію постфактум щодо позики або іншого фінансового зобов'язання, що вже укладено без умов цього кредиту, або фінансового зобов'язання, або якщо один гарантований кредит використовується для погашення іншого, негарантованого кредиту, в тій же кредитній організації, тобто може існувати також допомога для кредитора в скільки обсязі пропорційному безпеці кредиторів, що збільшується в результаті гарантії.

В цей час основним правовим актом, що регулює державну допомогу у вигляді гарантій, є Повідомлення Комісії про застосування статей 87 та 88 ДФЄС до державної допомоги у вигляді гарантій. Це повідомлення було прийнято в 2008 році і дає державам-членам ЄС докладні вказівки про принципи оцінки державної допомоги і їх застосування до державних гарантій. Повідомлення стосується всіх секторів економіки, включаючи сільське господарство, рибальство і транспортний сектор без шкоди для конкретних правил, що стосуються гарантій у відповідному секторі.

У Повідомленні Комісія викладає умови, які виключають наявність державної допомоги. Це умови для індивідуальних гарантій (з більш простими умовами для МСП), а також умови для гарантійних схем (з більш простими умовами для МСП). Повідомлення підтверджує, що оцінка заходів повинна бути заснована на принципі приватного інвестора. Згідно з цим принципом, інвестиції або інші джерела фінансування, що здійснюються державними органами, можна вважати сумісними з правилами державної допомоги ЄС, коли вони здійснені на прийнятних для приватного інвестора умовах. У таких випадках державна допомога не надається. Як наслідок, методології, в першу чергу, спираються на належну оцінку ризиків через рейтинг компаній. Державні гарантії є важливим інструментом для підтримки розвитку підприємств і полегшення їх доступу до фінансових ресурсів.

Якщо індивідуальна гарантія або схема гарантування не відповідає принципу приватного інвестора, то вважається, що це становить державну допомогу. Розміром державної допомоги буде вважатися різниця між ринковою ціною відповідної гарантії і фактичною ціною, сплаченою за цей захід.

Державні гарантії рамках відповідно до статті 107(1) ДФЄС та статті 18(с) ДЕС повинні бути розглянуті Комісією для визначення їх сумісності із загальним ринком.

Чи є ця допомога сумісною зі спільним ринком розглядається Комісією відповідно до тих правил, які застосовуються для надання допомоги в інших формах. Конкретні критерії для оцінки сумісності були детально визначені Комісією в рамкових положеннях і керівних принципах, що стосуються горизонтальної і секторальної допомоги. Оцінка враховує, зокрема, інтенсивність допомоги, характеристики отримувачів допомоги і цілі, яких планується досягти.

- (7) Отримання гарантії без відповідної премії гаранту не доступна в ринкових умовах, а отже заходи є перевагою. Крім того, необхідно відзначити, що допомога надається момент саме тоді, коли приймається рішення про надання гарантії, а не тоді, коли надання гарантії ініціюється, і не тоді, коли здійснюються платежі відповідно до умов гарантії. Незалежно від наявності державна гарантія є державною допомогою, а отже обсяг цієї державної допомоги повинен бути оцінений в момент, коли гарантія надається.
- (8) У контексті Повідомлення Комісії 2008/С 155/02⁵⁰ випадок надання державних гарантій для залучення кредитів НАК «Нафтогаз України» видається більш складним.

⁵⁰ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2008.155.01.0010.01.ENG&toc=OJ:C:2008:155:TOC

Повідомлення передбачає чотири умови, і виконання усіх чотирьох є достатньою підставою для виключення можливості існування державної допомоги (див. пункт 3.2 Повідомлення Комісії 2008/С 155/02). Нижче представлений аналіз зазначених умов:

1) Позичальник не перебуває у скрутному фінансовому становищі.

Беручи до уваги пункти 9, 10 та 11 Настанов Співтовариства про державну допомогу для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що перебувають у скрутному становищі⁵¹, слід враховувати, що: процедура банкрутства НАК «Нафтогаз України» у 2013 – 2014 роках не проводилась.

2) Обсяг гарантії можна визначити належним чином при її наданні. Це означає, що гарантія повинна прив'язуватись до конкретної фінансової операції з фіксованою максимальною сумою та бути обмеженою в часі.

У той час, як фінансова операція та її сума зазначаються в гарантійній угоді, для гарантії не передбачено часових обмежень.

3) Сума гарантії не покриває більше 80 % непогашеної суми кредиту чи іншого фінансового зобов'язання.

Сума державної гарантії покриває всю суму кредиту, що надавався НАК «Нафтогаз України».

4) Сплата ринкової ціни за надану гарантію.

Угода не містить інформації щодо цієї умови.

(9) Отже, жодна з умов, що дозволяють виключити можливість надання державної допомоги, не виконана.

(10) На підставі наявної, на цей час, інформації АМКУ приходить до попереднього висновку, що цей захід містить ознаки державної допомоги.

(11) Висновки та пропозиції:

Вказаний захід державної допомоги потребує обов'язкового повідомлення АМКУ Мінфіном після набрання чинності в повному обсязі Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Відповідно до статті 107 (3) (с) ДФЕС (як зазначено в Додатку III ДЕС), захід державної допомоги вважається допустимим для конкуренції, якщо він є необхідним і пропорційним і якщо позитивні ефекти для досягнення спільної мети переважатиме негативні наслідки для конкуренції і торгівлі. Для того, щоб оцінити допустимість допомоги, АМКУ має потребу в інформації про (а) будь-яку мету, що становлять взаємний інтерес, на досягнення якої спрямований захід; (в) доцільність і необхідність такого заходу; (с) стимулюючий ефект цього заходу; (d) пропорційність цього заходу; і (е) будь-які спотворення конкуренції і вплив на торгівлю.⁵²

⁵¹ КОМЮНІКЕ КОМІСІЇ, Настанови Співтовариства про державну допомогу для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що перебувають у скрутному становищі (2004/С 244/02).

⁵² Відповідно до коментарів Секретаріату ЕС

**ПРОГРАТИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯКІ НЕ МІСТЯТЬ ОЗНАК
ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ**

6.2. ПОКЛАДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ НА СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ПРОЦЕСІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ (ВІДНОСИНИ У ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД)

- (1) Відповідно до пункту 3 Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період) (далі – Положення), затвердженого постановою КМУ від 01.10.2015 № 758, обов'язок НАК «Нафтогаз України»:
- продавати природний газ постачальникам природного газу для потреб побутових споживачів та релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) за цінами, на умовах та у порядку, що визначені пунктами 9 і 10 цього Положення;
 - постачати природний газ виробникам теплової енергії для виробництва теплової енергії за цінами, на умовах та у порядку, що визначені пунктами 15 – 17 цього Положення.
- (2) Отже, на сьогодні цей час, відповідно до Положення регульованими (встановленими) є 4 ціни на природний газ, а саме:
- гранична роздрібна ціна на природний газ для побутових споживачів (пункт 13 Положення);
 - граничні роздрібні ціни на природний газ для релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження виробничо-комерційної діяльності) (пункт 131 Положення);
 - регульована ціна виробникам теплової енергії з метою надання послуг з опалення та постачання гарячої води населенню (пункт 16 Положення);
 - регульована ціна виробникам теплової енергії для виробництва теплової енергії для релігійних організацій (пункт 16 Положення);.
- (3) Відповідно до Звіту про результати діяльності НКРЕКП, у 2015 році: «Станом на кінець 2015 року на роздрібному ринку природного газу здійснювало діяльність 39 постачальників природного газу, на яких постановою КМУ від 01 жовтня 2015 року № 758 покладено спеціальні обов'язки щодо постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) до зміни постачальника природного газу, за цінами та на умовах, встановлених КМУ. Такі постачальники постачають природний газ побутовим споживачам на закріплених за ними територіях ліцензованої діяльності з розподілу природного газу».
- (4) Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що встановлення різних цін для різних категорій споживачів природного газу не є державною допомогою у розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», оскільки не виконуються критерії державної допомоги, а саме: вибірковість, спотворення або загроза спотворенню конкуренції, а також здобуття отримувачем державної допомоги переваг, недоступних у ринкових умовах.

6.3. НАДАННЯ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ» МОЖЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ СПОЖИВАЧІВ ЗА ПРИРОДНИЙ ГАЗ

- (1) Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації фінансового стану НАК «Нафтогаз України»», ця компанія має можливість стягувати заборгованості споживачів за природний газ та має механізми впливу на підприємства-боржники.
- (2) При цьому, на цей час діяльність з постачання природного газу здійснює більше 300 суб'єктів господарювання, які позбавлені такої можливості.
- (3) Отже, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації фінансового стану Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»» надає більш пільгові умови діяльності НАК «Нафтогаз України» порівняно з іншими постачальниками природного газу та привілейоване становище НАК «Нафтогаз України».
- (4) Зазначений захід державного регулювання не є державною допомогою в розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». НАК «Нафтогаз України» маючи можливість стягувати заборгованість споживачів за природний газ та механізми впливу на підприємства-боржники, не використовує рухоме і нерухоме майно, кошти державного бюджету, інші кошти, що є об'єктом права державної власності, землю та інші природні ресурси, що є об'єктами права власності Українського народу, бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, щодо яких здійснюється державний нагляд або якими управляють чи розпоряджаються органи влади. В цьому випадку НАК «Нафтогаз України» не отримує ніяких переваг та не використовуються державні ресурси. Вказане регулювання дає НАК «Нафтогаз України» лише право стягнути борги споживачів від самих боржників.
- (5) Враховуючи викладене, не використовуються ресурси держави або місцеві ресурси, тобто не виконуються кумулятивно всі 4 критерії визначення заходу державної підтримки як державної допомоги.

6.4. ЗВІЛЬНЕННЯ ПАТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ» ВІД ОBOB'ЯЗКУ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ТЕХНІЧНОГО РЕГЛАМЕНТУ ПРИ ВИРОБЛЕННІ ПАЛЬНОГО

- (1) Постановою КМУ від 23.03.2015 № 224 були внесені зміни до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив, затвердженого постановою КМУ від 01.08.2013 № 927 (надалі – Технічний регламент).
- (2) Пунктами 12 і 13 Технічного регламенту встановлені наступні екологічні класи для автомобільних бензинів та дизельного пального: Євро3, Євро4, Євро5.
- (3) При цьому, змінами, внесеними постановою КМУ від 23.03.2015 № 224, визначено, що вимоги Технічного регламенту щодо екологічного класу не поширюються на автомобільні бензини та дизельне пальне, вироблені на виробничих потужностях ПАТ «Укргазвидобування».
- (4) При цьому, зазначені зміни надають переваги ПАТ «Укргазвидобування» порівняно з іншими суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність на ринку світлих нафтопродуктів.
- (5) Відповідно до абзацу сьомого пункту 2 Технічного регламенту дизельні палива, які не відповідають вимогам, встановленим пунктом 13 цього Технічного регламенту, вироблені на виробничих потужностях ПАТ «Укргазвидобування» до 30 вересня 2016 року, за умови їх реалізації через роздрібну мережу автозаправних станцій ПАТ «Укргазвидобування», на аукціонах (публічних торгах) чи тендерах (виключно для потреб Міноборони, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, МВС та інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, а також Держрезерву, Державної спеціальної служби транспорту та для забезпечення паливом рухомого складу, що належить ПАТ «Укрзалізниця») або за рішенням КМУ.
- (6) Законом визначено, що:
 - державна допомога суб'єктам господарювання (далі – державна допомога) – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності (пункт 1 частини першої статті 1).
 - ресурси держави – рухоме і нерухоме майно, кошти державного бюджету, інші кошти, що є об'єктом права державної власності, земля та інші природні ресурси, що є об'єктами права власності Українського народу, бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, щодо яких здійснюється державний нагляд або якими управляють чи розпоряджаються органи влади (пункт 16 частини першої статті 1).
- (7) Враховуючи викладене, реалізація норм постанови КМУ від 01.08.2013 № 927 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив» не передбачає, витрачання ресурсів держави, тобто не виконуються кумулятивно всі 4 критерії визначення заходу державної підтримки як державної допомоги.

**ПРОГРАМИ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАНОЇ ПІДТРИМКИ, ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ
ЩОДО ЯКИХ НЕОБХІДНА АМКУ ДЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ АНАЛІЗУ**⁵³

6.5. ФІНАНСУВАННЯ ЗБІЛЬШЕННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»

- (1) Ця програма є багаторічним інструментом підтримки ліквідності НАК «Нафтогаз України», необхідність застосування якого виникає внаслідок різниці в цінах імпорту природного газу та його реалізації побутовим споживачам (здебільшого — домогосподарствам та бюджетним установам).

Рік	Рекапіталізація, млрд грн	Постанова КМУ (доступна)
2009	24,4	від 08.07.2009 № 711 ⁵⁴ від 23.12.2009 № 1408 ⁵⁵
2010	7,4	від 12.10.2010 № 950 ⁵⁶
2011	12,5	від 29.12.2010 № 1208 ⁵⁷ від 23.05.2011 № 528 ⁵⁸ від 04.04.2011 № 342 ⁵⁹
2012	6	від 22.02.2012 № 139 ⁶⁰
2013	8	від 09.01.2013 № 12 ⁶¹
2014	22,3 63,3	від 29.05.2014 № 151 ⁶² від 04.08.2014 № 302 ⁶³
2015	29,7	від 23.01.2015 № 13 ⁶⁴

- (2) Відповідні суми також відображені в законах про Державний бюджет України за відповідні роки.
- (3) Для фінансування такого збільшення Мінфін випускає Облігації внутрішньої державної позики. Такі облігації, в першу чергу, розміщуються в Національному банку України.

⁵³ Додаток до цього Звіту містить перелік питань щодо інформації, необхідної АМКУ для створення попереднього реєстру програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу програм та заходів державної підтримки

⁵⁴ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 8 липня 2009 року № 711, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/711-2009-%D0%BF>

⁵⁵ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 23 грудня 2009 року № 1408, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1408-2009-%D0%BF>

⁵⁶ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 12 жовтня 2010 року № 950, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950-2010-%D0%BF>

⁵⁷ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 29 грудня 2010 року № 1208, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ru/1208-2010-%D0%BF>

⁵⁸ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 23 травня 2011 року № 528, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/528-2011-%D0%BF>

⁵⁹ Постанова КМУ «Про додаткову капіталізацію публічного акціонерного товариства акціонерний банк «Укргазбанк» від 4 квітня 2011 року № 342 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/342-2011-%D0%BF>

⁶⁰ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 22 лютого 2012 року № 139, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/139-2012-%D0%BF>

⁶¹ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 9 січня 2013 року № 12, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/12-2013-%D0%BF>

⁶² Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 29 травня 2014 року № 151, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/151-2014-%D0%BF>

⁶³ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 4 серпня 2014 року № 302, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/302-2014-%D0%BF>

⁶⁴ Постанова КМУ «Про збільшення статутного капіталу Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 23 січня 2015 року № 13, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/13-2015-%D0%BF>

- (4) У рамках Дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні, опублікованого Проектом у березні 2015 року, були розглянуті квазі-фіскальні програми на користь НАК «Нафтогаз України»⁶⁵ (див. с. 94–98).
- (5) До моменту ухвалення Закону України «Про ринок природного газу»⁶⁶ від 09.04.2015 № 329-VIII НАК «Нафтогаз України» був монополістом у постачанні природного газу домогосподарствам та бюджетним установам.
- (6) У самий цей же час, рекапіталізація дозволяє утримувати ціни для зазначених категорій споживачів на відносно низькому рівні. Як зазначалося у згаданому вище звіті: *«Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, ухвалила рішення, відповідно до якого НАК «Нафтогаз України» має продавати природний газ населенню та підприємствам комунальної теплоенергетики за цінами значно нижче вартості імпортованого газу»*.
- (7) Стаття 11 Закону України «Про ринок природного газу»⁶⁷ передбачає спеціальні обов'язки для учасника ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів.
- (8) Ця норма базується на положенні статті 3 Директиви 2009/73/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 13 липня 2009 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, що скасовує Директиву 2003/55/ЄС⁶⁸.
- (9) Вищезазначені обов'язки повинні бути визначені КМУ__після консультацій з Секретаріатом ЕС.
- (10) Зміст та умови особливих обов'язків, покладених КМУ, повинні бути необхідними для досягнення мети загальноекономічного інтересу та пропорційними їй, а також, не обмежувати розвиток ринку природного газу.
- (11) Загальні публічні інтереси при функціонуванні ринку природного газу включають:
- національну безпеку, а саме безпеку газопостачання;
 - стабільність, належну якість та доступність енергетичних ресурсів;
 - захист довкілля, включаючи енергоефективність, збільшення частки енергії з відновлювальних джерел, а також зменшення парникових викидів;
 - охорону здоров'я, життя та власності населення.
- (12) Виплати за такі послуги повинні проводитись через уповноважені банки, які визначаються КМУ.
- (13) Відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», Міненерговугілля повинно повідомляти Секретаріат ЕС щодо заходів, прийнятих відповідно до цієї статті, включаючи можливий вплив таких заходів на конкуренцію на ринку природного газу в Україні або на ринок природного газу в межах ЕС.
- (14) Відповідно до пункту 26 частини 3 статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», регулятор ринку природного газу повинен видавати щонайменше раз на рік висновки щодо відповідності рівня цін на роздрібному ринку природного газу статті 11 цього Закону і законодавству про захист прав споживачів та доводити ці висновки до відома КМУ та АМКУ.

⁶⁵ Проект ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України зі стандартами ЄС» Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні, березень 2015 року, доступне за посиланням: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/STATE-SUPPORT-STUDY_ENG_20.04.2015.pdf

⁶⁶ Закон України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 року № 329-VIII, (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 27, с. 234) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/329-19>

⁶⁷ Закон України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 року № 329-VIII, (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 27, с. 234) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/329-19>

⁶⁸ Директива 2009/73/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 13 липня 2009 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, що скасовує Директиву 2003/55/ЄС, ОJ L 211, 14.8.2009, стр. 94–136

- (15) Відповідно до частини 2 статті 3 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» дія цього Закону не поширюється на підтримку господарської діяльності, пов'язаної з наданням послуг, що становлять загальний економічний інтерес, у частині компенсації обґрунтованих витрат на надання таких послуг. Перелік послуг, що становлять загальний економічний інтерес, встановлюється КМУ.
- (16) Пропозиції⁶⁹: роль АМКУ стосовно виконання обов'язків надання послуг, що становлять загальноекономічний інтерес, НАК «Нафтогаз» України або іншими суб'єктами господарювання, визначеними КМУ, повинна бути уточнена. Для того, щоб виключити той факт, що такі суб'єкти господарювання не отримуватимуть державної допомоги, АМКУ може:
- приймати участь в підготовці проекту рішення КМУ щодо функціонування та виконання обов'язків з надання послуги, , що становлять загально-економічний інтерес, згідно зі статтею 11 Закону України «Про ринок природного газу»;
 - разом з Мінекономрозвитку, НКРЕКП, Міненерговугілля приймати рішення щодо підходу до перегляду рівня цін та витрат, що були понесені для забезпечення вимоги про «розумні витрати».

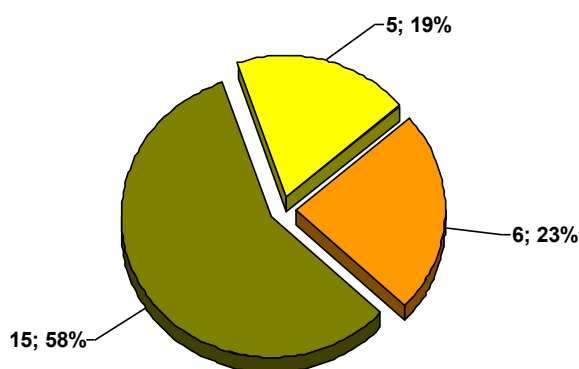
⁶⁹ Відповідно до Аналітичної записка Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель України із стандартами ЄС» № 36

7. ВИСНОВКИ ДО ЗВІТУ

- (1) Висновки по програмам державної підтримки суб'єктам господарювання у енергетичному секторі не є остаточними та базуються на наявній в АМКУ інформації.
- (2) Під час реалізації Пілотного проекту з контролю державної допомоги суб'єктам господарювання в енергетичній сфері України було проаналізовано 26 програм державної підтримки суб'єктам господарювання, яка надається у секторах вугільної промисловості та електроенергетики і нафтогазовому секторі.
- (3) На діаграмі 1 наведено розподіл заходів державної підтримки суб'єктам господарювання за галузями:

Діаграма 1

Кількість проаналізованих заходів державної підтримки за галузями

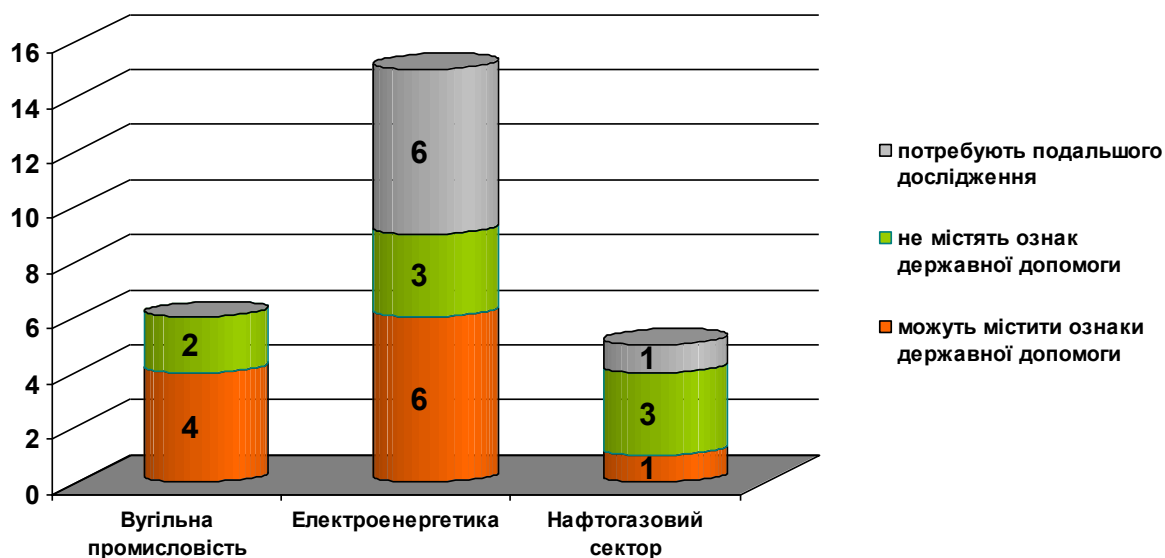

■ Вугільна промисловість ■ Електроенергетика ■ Нафтогазовий сектор

- (4) На діаграмі 2 наведено структуру проаналізованих заходів підтримки відповідно до галузей:

Діаграма 2

Структура проаналізованих заходів підтримки

- (5) АМКУ при реалізації Пілотного проекту було проаналізовано 6 заходів державної підтримки суб'єктам господарювання у вугільному секторі.
- (6) За результатами здійсненого аналізу отриманої інформації щодо державної підтримки у вугільній сфері та норм законодавства ЄС, можна зробити висновок, що біля 90 % із заходів підтримки, про які було повідомлено АМКУ, містять ознаки програм або індивідуальних заходів державної допомоги суб'єктам господарювання у сфері вугледобування.
- (2) При цьому 100 % заходів підтримки, які містять ознаки програм або індивідуальних заходів державної допомоги суб'єктам господарювання, не відповідають вимогам законодавства ЄС, тому їх необхідно привести у відповідність шляхом зміни або скасування.
- (3) У сфері електроенергетики АМКУ було проаналізовано 15 заходів державної підтримки суб'єктам господарювання, із них:
 - 6 заходи державної підтримки суб'єктів господарювання можуть містити ознаки державної допомоги у розумінні Закону;
 - 3 заходи не містять ознак державної допомоги суб'єктам господарювання;
 - 6 заходів потребують отримання додаткової інформації для завершення аналізу.
- (4) Аналіз програм та заходів державної допомоги суб'єктами господарювання у сфері електроенергетики є складнішим, ніж програм державної підтримки у вугільній сфері, що пов'язано зі специфікою та особливостями функціонування ринків електроенергетики.
- (5) Саме у електроенергетичній сфері найбільша кількість заходів з проаналізованих у цьому Пілотному проекті потребують повідомлення АМКУ з дати набрання чинності Законом для завершення аналізу щодо наявності ознак державної допомоги суб'єктам господарювання у таких заходах. Після набрання чинності Законом в повному обсязі (тобто з 02.08.2017) та отримання додаткової інформації АМКУ зможе зробити остаточні висновки щодо наявності ознак державної допомоги суб'єктам господарювання та допустимості такої допомоги для конкуренції.
- (6) У АМКУ наявна інформація про 5 заходів державної підтримки суб'єктам господарювання у нафтогазовому секторі, з яких:
 - 1 може містити ознаки державної допомоги суб'єктам господарювання у розумінні Закону;
 - 3 заходи не містять ознак державної допомоги суб'єктам господарювання;
 - 1 захід потребує отримання додаткової інформації для завершення аналізу.
- (7) Отже, найменша кількість заходів державної підтримки суб'єктів господарювання інформація, про які наявна в АМКУ, належить нафтогазовому сектору. Вказане пов'язано з не наданням Міненерговугілля та Мінфін необхідної для аналізу інформації.

8. ПРОПОЗИЦІЇ АМКУ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

З метою приведення програм державної допомоги у відповідність із Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», виконання зобов'язань, взятих на себе Україною відповідно до умов ДЕС та Угоди, пропонуємо:

РЕКОМЕНДУВАТИ

1. Міненерговугілля
НКРЕКП
Мінрегіон
Мінекономрозвитку
Мінфіну
Державній фіскальній службі України
Держенергоефективності

здійснити інвентаризацію чинних програм державної підтримки у енергетичній сфері та внести пропозиції щодо скасування програм, які не застосовуються.

2. Міненерговугілля
НКРЕКП
Мінрегіон
Мінекономрозвитку
Мінфіну
Державній фіскальній службі України
Держенергоефективності

надати АМКУ інформацію про всі чинні програми державної підтримки суб'єктам господарювання у енергетичній сфері для завершення аналізу та надання висновків щодо яких у АМКУ неповна інформація (підпункти 4.1 – 4.4, 5.1 – 5.6, 5.10 – 5.15, 6.1 цього Звіту), згідно з додатком до Звіту.

3. Міненерговугілля
НКРЕКП
Мінрегіон
Мінекономрозвитку
Мінфіну
Державній фіскальній службі України
Держенергоефективності

надати АМКУ інформацію, згідно з додатком до вказаного Звіту, про всі чинні програми державної підтримки суб'єктам господарювання у енергетичній сфері, інформація про які не включена до цього Звіту, для здійснення аналізу

та надання відповідних висновків.

4. АМКУ

здійснити заходи, спрямовані на створення попереднього реєстру програм державної допомоги суб'єктам господарювання у енергетичній сфері.

5. АМКУ

Міненерговугілля
НКРЕКП
Мінекономрозвитку
Мінфіну

підготувати та подати на розгляд КМУ проект нормативно-правового акта щодо визначення критеріїв, за якими проводиться оцінка допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання в енергетичній сфері.

6. Міненерговугілля

НКРЕКП
Мінрегіон
Мінекономрозвитку
Мінфіну
Державній фіскальній службі України
Держенергоефективності

вжити заходів, спрямованих на своєчасне повідомлення АМКУ про всі існуючі станом на 2 серпня 2017 року програми державної підтримки з метою визначення допустимості їх для конкуренції.

7. Міненерговугілля

НКРЕКП
Мінрегіон
Мінекономрозвитку
Мінфіну
Державній фіскальній службі України
Держенергоефективності

при розробці проектів нормативно-правових актів, якими визначаються умови надання державної підтримки суб'єктам господарювання в енергетичній сфері, дотримуватися норм Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та зобов'язань України відповідно до умов ДЕС та Угоди.

до Звіту про результати Пілотного проекту
з контролю державної допомоги суб'єктам
господарювання в енергетичній сфері України

**Перелік програм та заходів державної підтримки, додаткова інформація
щодо яких необхідна АМКУ для завершення аналізу**

1. Перехресне субсидіювання виробництва теплової та електричної енергії;
2. Авансові платежі окремим виробникам електричної енергії, які працюють за ціновими заявками, за електричну енергію що має бути поставлена;
3. Спеціальний (окремий) захід щодо реконструкції та модернізації електростанцій і теплоелектростанцій комбінованого типу у період до 2020 року;
4. Компенсація різниці у тарифах на виробництво теплової енергії на теплогенеруючих установках для потреб населення;
5. Податкові пільги для підприємств енергетичного сектору;
6. Державні гарантії за позиками для забезпечення безпеки в електроенергетичній сфері;
7. Фінансування збільшення статутного капіталу НАК «Нафтогаз України».

до Звіту про результати Пілотного проекту
з контролю державної допомоги суб'єктам
господарування в енергетичній сфері України

**Інформація, необхідна АМКУ для створення попереднього реєстру
програм державної допомоги у енергетичній сфері та завершення аналізу
програм та заходів державної підтримки**

1. Інформація про надавача державної допомоги.
Найменування надавача державної допомоги: _____
Місцезнаходження: _____
Телефон: _____
Факс: _____
Електронна адреса: _____
Код ЄДРПОУ: _____
2. Назва програми державної допомоги/індивідуальної допомоги.
3. Правові підстави для надання державної допомоги
(зазначити відповідні законодавчі та інші нормативно-правові акти, рішення уповноваженого державного органу, на основі яких реалізується відповідна програма державної допомоги, чи захід індивідуальної допомоги поза програмою, реквізити законодавчого чи іншого нормативно-правового акта (рішення), дату набрання чинності програмою відповідно до правової підстави її надання та передбачений строк дії програми державної допомоги. Необхідно зазначити всі доповнення та зміни до нормативно-правових актів (рішень), що стосуються реалізації програми державної допомоги або індивідуальної допомоги).
4. Категорія державної допомоги
(категорія допомоги згідно з частиною другою статті 6 Закону (відповідний захід є допустимою допомогою згідно із Законом або допомогою, надавачі якої звільняються від повідомлення Уповноваженого органу про нову допомогу, або допомога належить до категорії незначної допомоги, визначеної пунктом 9 частини першої статті 1 Закону)).
5. Дата припинення чинності допомоги (закінчення дії програми);
6. Мета допомоги:
 - основна мета
(основна мета – формулювання цілі державної підтримки у відповідному законодавчому та/або іншому нормативно-правовому акті (рішенні), що є правовою основою для відповідно заходу допомоги. У разі якщо державна допомога надається для цілей регіонального розвитку, ця мета завжди вважається пріоритетною (основною));
 - додаткові цілі:
(додаткові цілі: якщо, наприклад, основною метою програми допомоги, заявленої в законодавчому акті та/або іншому нормативно-правовому акті (рішенні), є підтримка інноваційного розвитку та науково-дослідницької діяльності, додатковою метою може бути також підтримка малого та

середнього підприємництва (якщо відповідна програма доступна виключно для малих і середніх підприємств) або навпаки).

7. Регіон:

(зазначити територію (регіон, групу областей), де реалізується зазначена програма державної допомоги, якщо вона призначена виключно для певних регіонів).

8. Джерела фінансування допомоги

(зазначити джерела фінансування заходу державної допомоги (можливе співфінансування з бюджетів різних рівнів чи з різних фондів) та пропорцію співфінансування (у разі наявності)).

9. Форма державної допомоги

(зазначити форму відповідної допомоги згідно зі статтею 4 Закону (гранти, податкові пільги/звільнення від податків/відстрочення сплати податків, пільгові кредити, державні гарантії тощо);

Детальна інформація щодо форми державної допомоги

(зазначити форму, в якій надавалася та була доступна для отримувача допомога. Наприклад, у випадку пільгових кредитів також потрібно зазначити забезпечення, яке має надати отримувач. Якщо державна допомога надавалась у формі податкової пільги, необхідно пояснити, яким саме способом реалізовувалася пільга відповідно до Податкового кодексу України. Якщо допомога реалізовувалася у формі державних гарантій за кредитами суб'єкта господарювання або через надання інших фінансових гарантій, необхідно зазначити рівень ставки за надані гарантії та відповідне забезпечення, що вимагається для отримання кредиту).

10. Вид державної допомоги

(зазначити, чи є відповідний захід програмою державної допомоги, чи індивідуальною допомогою в рамках програми, чи індивідуальною допомогою поза межами програми державної допомоги).

11. Умови надання допомоги

(зазначити спеціальні умови – критерії визначення отримувачів, доступні для них обсяги допомоги тощо, додаткові критерії для визначення отримувачів допомоги, якщо програма не встановлює конкретних розмірів фінансування суб'єктів господарювання, а приймаються додаткові акти, рішення).

12. Отримувачі державної допомоги та розмір допомоги, наданої у звітний період:

№	Суб'єкт господарювання (номер облікової картки платника податків*, підпорядкованість, організаційно-правова форма)	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження/ місце проживання суб'єкта господарювання, телефон, телефакс, електронна пошта	Код КВЕД ¹	Розмір допомоги		Частка ²
					джерело 1	джерело 2	
1	2	3	4	5	6	7	8

* Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті).

¹ Зазначаються коди КВЕД щодо видів економічної діяльності, яких стосується державна допомога.

² Частки отримувачів у загальному обсязі наданої протягом минулого фінансового року державної допомоги в межах відповідної програми або інформація про те, що протягом звітного року державна допомога не надавалась.

13. Інформація про метод визначення розміру державної допомоги

(зазначити дані, використані для розрахунків розміру державної допомоги, наприклад довідкові ціни, посилання на офіційні процентні ставки за банківськими кредитами, на офіційні розміри премії за надання державної гарантії, на рівень штрафів у разі порушення податкового законодавства тощо. Також зазначити відповідні формули, використані для розрахунку суми допомоги для кожної із форм допомоги, що була отримана на певну дату).